

fidh

นอกสายตา

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองของไทย

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร.....	3
1. สถานกักตัวคนเข้าเมือง – ข้อมูลและตัวเลขที่สำคัญ.....	6
2. กฎหมายและกระบวนการในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการกักตัวคนเข้าเมือง.....	8
2.1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560.....	8
2.2. พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.3. กลไกคัดกรองระดับชาติ (NSM) (2562).....	11
2.4. บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรฐานและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าว.....	12
เพื่อรอการส่งกลับ (MoU-ATD) (2562)	
2.5. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकคสสุญหาย พ.ศ. 2565.....	13
3. มาตรฐานสากลว่าด้วยการกักตัวคนเข้าเมือง.....	14
3.1. สิทธิในการแสวงหาและได้รับที่ลี้ภัย และการไม่บัญญัติให้การโยกย้ายถิ่นฐานเป็นความผิดทางอาญา.....	14
3.2. สิทธิในเสรีภาพ.....	14
3.3. หลักการห้ามส่งกลับไปเผชิญอันตราย.....	16
3.4. กระบวนการอันชอบธรรมตามกฎหมาย.....	16
3.5. สภาพการกักตัว.....	17
3.5.1. การไม่เลือกปฏิบัติ.....	17
3.5.2. สิทธิในการได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรีและมีมนุษยธรรม.....	17
3.5.3. การทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายอื่น ๆ.....	17
3.5.4. สิทธิในการมีมาตรฐานการครองชีพ สูงภาพ และวัฒนธรรมอันเหมาะสม.....	18
4. การกักตัวคนเข้าเมืองไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล.....	19
4.1. ขาดกรอบกฎหมายคุ้มครองผู้ลี้ภัย.....	19
4.2. อำนาจดุลพินิจที่กว้างขวางของเจ้าหน้าที่.....	20
4.3. การกักตัวโดยไม่มีกำหนด.....	22
4.4. ไม่มีสิทธิที่จะโต้แย้งความชอบด้วยกฎหมายของการกักตัว.....	23
4.5. การกักตัวผู้อพยพในสภาวะเปราะบาง.....	23
4.5.1. เด็กผู้อพยพและแม่.....	24
4.5.2. บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ.....	25
4.5.3. เหยื่อการค้ามนุษย์.....	26
4.6. ชาวอุยกูร์ ชาวโรฮิงญา และชาวเกาหลีเหนือ.....	27
5. สภาพการกักตัวต่ำกว่ามาตรฐานสากล.....	29
5.1. ความแออัดทำให้เกิดสภาพการกักตัวที่ไม่เหมาะสม.....	29
5.2. การการุณกรรมและการปฏิบัติที่โหดร้ายต่อผู้ถูกกักตัว.....	30
5.3. ผู้ถูกกักตัวที่ได้สิทธิพิเศษ.....	31
5.4. สภาพสุขภาพต่ำกว่ามาตรฐาน.....	32
5.5. อาหารคุณภาพแย่.....	33
5.6. บริการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมมีจำกัดอย่างยิ่ง.....	34
5.7. ขาดกิจกรรมสันทนาการและติดต่อกับโลกภายนอกได้อย่างจำกัด.....	36
5.8. ขาดกลไกร้องเรียนและการติดตามตรวจสอบที่เป็นอิสระ.....	38
6. ข้อเสนอแนะ.....	40
6.1. ข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลไทย.....	40
6.2. ข้อเสนอแนะสำหรับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.).....	43
6.3. ข้อเสนอแนะสำหรับประเทศสมาชิกสหประชาชาติ.....	43

บทสรุปผู้บริหาร

สถานกักตัวคนเข้าเมืองทั้ง 22 แห่งของประเทศไทย เป็นสถานที่กักตัวที่ปกปิดความลับมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ การหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้และเป็นปัจจุบันเกี่ยวกับสถานกักตัวคนเข้าเมืองและสภาพภายในสถานที่เหล่านี้เป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลสถานกักตัวคนเข้าเมือง ไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนสถานกักตัวคนเข้าเมือง สถานที่ตั้ง และจำนวนและต้นทางที่มาของผู้ถูกกักตัว สื่อมวลชนและองค์กรตรวจสอบอิสระถูกจำกัดการเข้าถึงสถานกักตัวคนเข้าเมืองอย่างเข้มงวด

รายงานของ FIDH-สสส. ฉบับนี้ ให้ข้อมูลภาพรวมเกี่ยวกับสภาพในสถานกักตัวคนเข้าเมือง โดยอ้างอิงจากการสัมภาษณ์ผู้ต้องกักที่เพิ่งได้รับการปล่อยตัว สภาพของสถานกักตัวเหล่านี้ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องอย่างมาก และยังคงเป็นเช่นนั้นอย่างต่อเนื่อง สถานกักตัวคนเข้าเมืองมีลักษณะแออัดอย่างรุนแรง ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากอัตราการครอบครองพื้นที่ (occupancy rate) ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองที่สูงถึง 155%

อดีตผู้ต้องกักส่วนใหญ่ที่ให้สัมภาษณ์รายงานว่า ถูกกักขังในห้องกักสกรกที่มีพื้นที่อยู่อาศัยส่วนตัวน้อยมาก อีกทั้งยังถูกซ้ำเติมด้วย การลงโทษ การทารุณกรรม และการปฏิบัติต่อผู้ต้องกักอย่างโหดร้ายทารุณ การขาดการเข้าถึงผลิตภัณฑ์สุขอนามัยขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะสำหรับผู้หญิง อาหารคุณภาพต่ำ การเข้าถึงบริการดูแลสุขภาพที่เพียงพอมีจำกัดอย่างมาก ซึ่งในบางกรณีอาจอันตรายถึงเสียชีวิต การขาดกิจกรรมนันทนาการ และการติดต่อกับโลกภายนอกถูกจำกัด

รายงานของ FIDH-สสส. ยังวิเคราะห์ถึงความล้มเหลวของประเทศไทยในการจัดทำกรอบกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับการกักตัวคนเข้าเมืองที่สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายหลักที่ควบคุมการจัดการการโยกย้ายถิ่นฐานในประเทศไทย พระราชบัญญัตินี้ซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ให้อำนาจดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่อย่างกว้างขวางในการควบคุมตัว “คนต่างด้าว” ที่เข้ามาและพำนักในประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต โดยไม่ต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ของแต่ละบุคคลหรือทางเลือกอื่นที่ไม่ใช่การคุมขัง หมวดหมู่ของ “คนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาต” ครอบคลุมรวมถึงผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย บุคคลไร้สัญชาติ เขื่อนการค้ามนุษย์ และบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานะเปราะบาง

การขาดกรอบกฎหมายและนโยบายคุ้มครองทำให้ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่มั่นคง พวกเขาถูกจับกุม ดำเนินคดี กักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมือง และถูกส่งกลับออกไปนอกประเทศ นอกจากนี้ พวกเขายังถูกปฏิเสธสิทธิขั้นพื้นฐานตามที่ประกันโดยกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ทางประเทศไทยยังได้ละเมิดหลักการห้ามส่งกลับไปเผชิญอันตราย (non-refoulement) ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากลหลายครั้ง โดยส่งตัวผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัย เช่นชาวมี้ง ชาวอุยกูร์ ชาวโรฮิงญา และชาวกัมพูชา กลับประเทศต้นทางที่ซึ่งพวกเขาจะเผชิญกับการประหัตประหาร

พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองไม่ได้กำหนดระยะเวลาคุมขังในกรณีที่อยู่ระหว่างรอดำเนินการผลักดันส่งออกนอกประเทศ ทำให้สามารถกักตัวได้เป็นเวลานานหรือไม่มีกำหนด ซึ่งถือว่าเป็นการควบคุมตัวโดยพลการตามกฎหมายระหว่างประเทศ สถานการณ์นี้ยิ่งเลวร้ายลงเนื่องจากผู้ต้องกักในสถานกักตัวคนเข้าเมืองไม่มีสิทธิที่จะได้แจ้งความชอบด้วยกฎหมายในการกักตัว และ/หรือ ร้องศาลให้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองเกี่ยวกับการกักตัว ซึ่งเป็นมาตรการป้องกันขั้นพื้นฐานต่อการควบคุมตัวโดยพลการ ประการสุดท้าย ไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายที่ห้ามการกักตัวเด็กที่เป็นผู้อพยพ

หน่วยงานรัฐของไทยได้มีโครงการริเริ่มในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านี้บางประการ ยังไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ การจัดตั้งกลไกคัดกรองระดับชาติ (National Screening Mechanism, NSM) ในปี 2562 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองชาวต่างชาติที่กำลังเผชิญหรือมีความเสี่ยงต่อการถูกประหัตประหารหากถูกส่งกลับประเทศต้นทาง ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมาตรการนี้กีดกันบุคคลบางกลุ่ม อาทิ แรงงานอพยพจากประเทศเมียนมา ลาว กัมพูชา และเวียดนาม นอกจากนี้ ในปีเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐเจ้าแห่งของไทยได้ลงนามบันทึกความเข้าใจ (MoU) เพื่อยุติการกักตัวเด็กผู้อพยพในสถานกักตัวคนเข้าเมือง ส่งผลให้จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยและเด็กผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่ถูกกักตัวในเขตเมืองลดลงอย่างมาก อย่างไรก็ตาม เด็กผู้อพยพยังคงถูกจับกุม กักตัว และส่งกลับออกไปนอกประเทศ เนื่องจากบทบัญญัติของ MoU ใช้ได้เฉพาะในกรณีที่เด็กได้ถูกควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองแล้วเท่านั้น

ในเชิงบวก พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ซึ่งประกาศใช้เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ทำให้ประเทศไทยไม่เพียงแต่ได้กำหนดหลักการห้ามส่งกลับไปเผชิญอันตรายไว้ในประมวลกฎหมายอาญานั้น แต่ยังสามารถสร้างหลักประกันทางกฎหมายและกระบวนการเพื่อป้องกันการทรมาน การกระทำทารุณ และการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย ซึ่งสามารถบังคับใช้กับขั้นตอนการตรวจคนเข้าเมืองและกระบวนการส่งกลับออกไปนอกประเทศ

รายงานฉบับนี้มีข้อเสนอแนะหลายประการต่อรัฐบาลไทย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) และประเทศสมาชิกสหประชาชาติ (UN) โดยมุ่งเน้นที่การปรับปรุงสภาพในสถานกักตัวคนเข้าเมือง และสร้างกรอบกฎหมายที่แข็งแกร่งซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รวมถึงการคุ้มครองผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย และผู้อพยพอื่นๆ ที่อยู่ในสภาวะเปราะบาง

รายการตัวย่อ

- CAT = อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ศักดิ์ศรี
- CEDAW = อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรี
- CRC = อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
- CRPD = อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ
- FIDH = International Federation for Human Rights (สมาพันธ์เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล)
- ICCPR = กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
- ICESCR = กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- ICRC = คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ
- IDC = สถานกักตัวคนเข้าเมือง
- IOM = องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน
- LGBTIQ = เลสเบียน เกย์ ไบแซกซวล คนข้ามเพศ บุคคลอินเทอร์เซ็กส์ และควีเรียร์ (ผู้มีความหลากหลายทางเพศ)
- MoU-ATD = บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ
- NGO = องค์การนอกภาครัฐ
- กสม. = คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- สมช. = สภาความมั่นคงแห่งชาติ
- NSM = กลไกคัดกรองระดับชาติ
- OHCHR = สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ
- SOP = ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน
- สสส. = สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- UDHR = ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
- UN = สหประชาชาติ
- UNHCR = สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ
- UPR = กระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามวาระ
- WGAD = คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ

คำศัพท์

การควบคุมตัวทางปกครอง: การลิดรอนเสรีภาพที่ใช้เป็นมาตรการทางปกครองระหว่างดำเนินการส่งตัวออกไปนอกประเทศ ตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองของไทย

ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย: บุคคลที่กำลังแสวงหาความคุ้มครองระหว่างประเทศ ซึ่งยังไม่ได้รับสถานะผู้ลี้ภัยหรือความคุ้มครองเสริม หรือผู้ที่อาจยังไม่ได้ยื่นขอสถานะผู้ลี้ภัยแต่มีจุดมุ่งหมายจะทำเช่นนั้น

เด็ก: บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

การส่งกลับออกไปนอกประเทศ: การแสดงออกซึ่งอำนาจของรัฐโดยการส่งตัวบุคคลต่างชาติหรือบุคคลไร้สัญชาติออกจากอาณาเขตของรัฐนั้น หรือบังคับให้ออกจากอาณาเขตของรัฐนั้น

การส่งตัวกลับประเทศ: การส่งตัวผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยกลับไปยังประเทศต้นทางของตนโดยขึ้นอยู่กับทางเลือกอย่างอิสระและได้รับข้อมูลอย่างเพียงพอ

คนเข้าเมือง: บุคคลต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทย และอยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง

สถานกักตัวคนเข้าเมือง: สถานที่ที่ดำเนินการภายใต้การบริหารของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ใช้สำหรับกักตัวคนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาต รวมทั้งคนเข้าเมืองที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดี และคนเข้าเมืองที่อยู่ระหว่างการส่งกลับออกไปนอกประเทศ

ผู้อพยพ: บุคคลที่เคลื่อนย้ายออกจากที่อยู่อาศัยตามปกติของตนข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ ทั้งนี้ไม่คำนึงถึง: (ก) สถานะทางกฎหมายของบุคคลนั้น; (ข) การเคลื่อนย้ายนั้นเป็นไปโดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจ; (ค) สาเหตุของการเคลื่อนย้าย; หรือ (ง) ระยะเวลาในการพำนัก

ผู้อพยพในสภาวะเปราะบาง: ผู้อพยพที่มีความต้องการเฉพาะตัวหรือมีความเสี่ยงเป็นพิเศษที่จะถูกแสวงหาประโยชน์ ถูกล่วงละเมิด เผชิญกับความรุนแรงด้วยเหตุแห่งเพศ รวมทั้งความรุนแรงทางเพศ หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ได้แก่ หญิงมีครรภ์และหญิงให้นมบุตร ผู้สูงอายุ บุคคลที่มีความพิการ ผู้รอดชีวิตจากการทรมานหรือความรุนแรงทางจิตใจ ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม เช่น การค้ามนุษย์ ผู้อพยพที่มีความต้องการพิเศษทางสุขภาพกายหรือจิตใจ LGBTIQ ผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย และบุคคลไร้สัญชาติ

ผู้ลี้ภัย: บุคคลที่ด้วยความหวาดกลัวซึ่งมีมูลอันจะกล่าวอ้างได้ว่า จะได้รับการประหัตประหารด้วยสาเหตุมาจากเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มสังคม หรือความคิดเห็นทางการเมือง เป็นบุคคลที่อยู่นอกอาณาเขตรัฐแห่งสัญชาติตน และไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐแห่งสัญชาติตนเนื่องจากความหวาดกลัวดังกล่าว

บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ: บุคคลที่ไม่ถูกพิจารณาว่าเป็นคนสัญชาติของรัฐใดเลยภายใต้ผลบังคับแห่งกฎหมายของรัฐนั้น

คนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาต: ชาวต่างชาติที่เข้ามาหรือพักอาศัยอยู่ในประเทศไทยโดยไม่ได้รับอนุญาต/ไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองของประเทศไทย

1. สถานกักตัวคนเข้าเมือง – ข้อมูลและตัวเลขที่สำคัญ

สถานกักตัวคนเข้าเมือง อยู่ภายใต้การบริหารของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งรายงานขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรี สถานกักตัวคนเข้าเมืองใช้สำหรับกักตัวคนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาต รวมทั้งผู้ที่ถูกจับกุมและรอขึ้นศาล ผู้ที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดี และผู้ที่อยู่ระหว่างดำเนินการส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักร

สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนสถานกักตัวคนเข้าเมืองและสถานที่ตั้ง รวมถึงจำนวนและที่มาของผู้ถูกกักตัวทั้งหมด

จากสถิติทางการที่รายงานโดยกระทรวงสาธารณสุข ณ เดือนกันยายน 2566 ประเทศไทยมีสถานกักตัวคนเข้าเมืองทั้งหมด 22 แห่ง โดย 19 แห่งอยู่ในจังหวัดตามแนวชายแดนของประเทศและ 3 แห่งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร¹

นอกจากนี้ หลังจากการลงนามบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ (MoU-ATD) ในปี 2562 [ดูด้านล่าง 2.4 บันทึกความเข้าใจ เรื่องการกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ (MoU-ATD) (2562)] ได้มีการจัดตั้งศูนย์แรกรับแม่และเด็กขึ้นในบริเวณเดียวกับสถานกักตัวคนเข้าเมืองที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แม้ว่าสถานกักตัวแห่งนี้จะถูกจัดประเภทให้เป็น “สถานที่ทางเลือกแทนการกักขัง”² แต่สถานกักตัวนี้ถูกใช้เพื่อกักตัวเด็กผู้อพยพ แม่ของเด็ก และ/หรือสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้หญิงคนอื่นๆ ในสภาพแวดล้อมที่คล้ายกับสถานกักขัง โดยมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเพียงเล็กน้อยและเข้าถึงบริการพื้นฐานได้อย่างจำกัด³

จากสถิติของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ซึ่ง FIDH และ สสส. ยื่นขอข้อมูลในเดือนสิงหาคม 2567 ระบบกักตัวคนเข้าเมืองของไทยมีความจุอย่างเป็นทางการอยู่ที่ 1,100 คน⁴ ณ วันที่ 6 มิถุนายน 2567 มีผู้ถูกกักตัวทั้งหมด 1,710 คน (ชาย 1,455 คน และหญิง 255 คน) และเด็ก 131 คน ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองทั่วประเทศไทย ซึ่งคิดเป็นอัตรา 155% ของความจุ นอกจากนี้ ศูนย์แรกรับแม่และเด็กที่สถานกักตัวในเขตบางเขน มีผู้ต้องกักเพิ่มเติมอีก 147 คน (แม่ 34 คน เด็กชาย 77 คน และเด็กหญิง 36 คน)

ณ เดือนสิงหาคม 2567 ประเทศที่มีจำนวนพลเมืองถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองของประเทศไทยมากที่สุดห้าประเทศ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) เมียนมาร์ 2) จีน 3) ลาว 4) กัมพูชา และ 5) เวียดนาม⁵

สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองรายงานว่ามีอัตราส่วนเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องกักปัจจุบันอยู่ที่ 1:185⁶

1 กองด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศและกักกันโรค กระทรวงสาธารณสุข รายงานประจำปีงบประมาณ 2566 <https://ddc.moph.go.th/uploads/ckeditor2/files/Annau%20report%202023%20รายงานประจำปีงบประมาณ%202566.pdf>

2 International Detention Coalition, *Immigration Detention and Alternatives to Detention in the Asia-Pacific Region. Annex: Country profiles*, 17 พฤษภาคม 2565, <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/Asia-Pacific-ATD-Report-ANNEX-2022.pdf>

3 International Detention Coalition, *Immigration Detention and Alternatives to Detention in the Asia-Pacific Region. Annex: Country profiles*, 17 พฤษภาคม 2565, <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/Asia-Pacific-ATD-Report-ANNEX-2022.pdf> ; OHCHR, *The Coalition for the Rights of Refugees and Stateless Persons (CRSP)'s Submission to the Special Rapporteur on the human rights of migrants: Ending immigration detention of children and seeking adequate reception and care for them*, <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/report-ending-immigration-detention-children-and-seeking-adequate-reception-and>

4 กองกำกับการ 3 กองบังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, หนังสือเลขที่ 0029.843/5926 ร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540, 6 มิถุนายน 2567

5 กองกำกับการ 3 กองบังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, หนังสือเลขที่ 0029.843/5926 ร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540, 6 มิถุนายน 2567

6 กองกำกับการ 3 กองบังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, หนังสือเลขที่ 0029.843/5926 ร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540, 6 มิถุนายน 2567

สถานกักตัวคนเข้าเมือง (IDCs) ในประเทศไทย ณ เดือนกันยายน 2566

2. กฎหมายและกระบวนการในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการกักตัวคนเข้าเมือง

ต่อไปนี้เป็นกรอบกฎหมายภายในประเทศที่ควบคุมการกักตัวคนเข้าเมืองในประเทศไทย

2.1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

มาตรา 4 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งประกาศใช้เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2560 กำหนดไว้อย่างกว้างว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” โดยไม่แบ่งแยกระหว่างพลเมืองไทยและผู้ไม่มีสัญชาติไทย

หมวด 3 ของรัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามที่ได้รับการคุ้มครองโดยตราสารระหว่างประเทศ รวมถึงสิทธิที่จะมีเสรีภาพและการห้ามคุมขังโดยพลการ

2.2. พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองซึ่งประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายหลักที่บริหารจัดการการย้ายถิ่นฐานในประเทศไทย พระราชบัญญัตินี้อยู่ภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีนครและกระทรวงมหาดไทย⁷

มาตรา 4 นิยาม “คนเข้าเมือง” ว่าหมายถึง บุคคลใดๆ ที่ไม่มีสัญชาติไทยที่เข้ามาในประเทศไทย พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับกับชาวต่างชาติทุกคนไม่ว่าจะเข้าประเทศด้วยเหตุผลใด ดังนั้น หากไม่มี เอกสารที่ถูกต้อง ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยจะถือว่าเข้ามาหรืออยู่อาศัยในประเทศไทยโดยผิดกฎหมายและต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้

สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ภายใต้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งรายงานขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง รวมถึงการตรวจสอบ อนุญาต หรือห้ามไม่ให้ชาวต่างชาติเข้าประเทศ กักตัว หรือส่งตัวกลับ นอกจากนี้ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองยังดูแลสถานที่กักตัวคนเข้าเมืองอีกด้วย [ดูด้านบน 1. สถานกักตัวคนเข้าเมือง – ข้อมูลและตัวเลขที่สำคัญ]⁸

มาตรา 11 ของพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ชาวต่างชาติต้องเดินทางเข้าและออกจากประเทศไทยผ่านจุดตรวจคนเข้าเมืองและจุดขึ้นลง เขตท่าสถานี หรือพื้นที่ที่กำหนด มาตรา 12 กำหนดหลักเกณฑ์ลักษณะชาวต่างชาติที่ห้ามเข้าประเทศไทย ซึ่งรวมถึงผู้ที่ไม่มีหนังสือเดินทางหรือเอกสารเดินทางที่ถูกต้อง หรือวีซ่า (เมื่อจำเป็น) หรือเป็นภัยคุกคามต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือความมั่นคงของชาติ⁹

7 มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า “ให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และออกกฎกระทรวง [...] และกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้”

8 International Organization for Migration, Migration Process Indicator: Thailand profile 2023, 23 มิถุนายน 2567; <https://thailand.iom.int/sites/g/files/tmzbd11371/files/documents/2024-05/pub2024-067-el-mgi-thailand-v06.pdf>

9 มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้คนต่างด้าวซึ่งมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้เข้ามาในราชอาณาจักร (1) ไม่มีหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางอันถูกต้องและยังสมบูรณ์อยู่ หรือมีแต่ไม่ได้รับการตรวจลงตราในหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางเช่นว่านั้นจากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศหรือจากกระทรวงการต่างประเทศ เว้นแต่กรณีที่ไม่ต้องมีการตรวจลงตราสำหรับคนต่างด้าวบางประเภทเป็นกรณีพิเศษ [...] (2) ไม่มีปัจจัยในการยังชีพตามควรแก่กรณีที่จะเข้ามาในราชอาณาจักร

(3) เข้ามาเพื่อทำงานที่ห้ามคนต่างด้าวทำตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารจัดการทำงานของคนต่างด้าว (4) วิกลจริตหรือมีโรคอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (5) ยังมิได้ปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ หรือฉีดวัคซีน หรือปฏิบัติการอย่างอื่นตามวิชาการแพทย์เพื่อป้องกันโรคติดต่อตามที่กฎหมายบัญญัติและไม่ยอมให้แพทย์ตรวจคนเข้าเมืองกระทำการเช่นนั้น

(6) เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาของศาลไทยหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดลหุโทษ หรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดทึบเกินไว้ในกฎกระทรวง

(7) มีพฤติการณ์เป็นที่น่าเชื่อว่าเป็นบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม หรือจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายต่อความสงบสุขหรือความปลอดภัยของประชาชนหรือความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือบุคคลซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐบาลต่างประเทศได้ออกหมายจับ

(8) มีพฤติการณ์เป็นที่น่าเชื่อว่าจะเข้ามาเพื่อการค้าประเวณี การค้าหญิง หรือเด็ก การค้ายาเสพติดให้โทษ การลักลอบหนีภาษีศุลกากร หรือเพื่อประกอบกิจการอื่นที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(9) ไม่มีเงินติดตัวหรือไม่มีประกันตามที่รัฐมนตรีประกาศตามมาตรา 14 (10) รัฐมนตรีไม่อนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามมาตรา 16

(11) ถูกรัฐบาลไทยหรือรัฐบาลต่างประเทศเนรเทศ หรือถูกเพิกถอนสิทธิการอยู่อาศัยในราชอาณาจักรหรือในต่างประเทศมาแล้ว หรือถูกพนักงานเจ้าหน้าที่ส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักร โดยรัฐบาลไทยเสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ เว้นแต่รัฐมนตรีได้พิจารณายกเว้นให้เป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย

พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองได้กำหนดบทบัญญัติที่อนุญาตให้คนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาตสามารถพำนักอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวได้ มาตรา 17 ของพระราชบัญญัติให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สามารถใช้ดุลพินิจในการพิจารณาข้อยกเว้นไม่ดำเนินคดีกับชาวต่างชาติที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ ทำให้ผู้ที่เข้าชายแดนในขาบางประการสามารถอยู่ในประเทศไทยได้ [ดูด้านล่าง บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติและเหยื่อการค้ามนุษย์]

บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติและเหยื่อการค้ามนุษย์

ภายใต้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทยโดยทั่วไปจะถือว่าเป็น “คนเข้าเมือง” ตามมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติ และด้วยเหตุนี้จึงอาจถูกจับกุม กักตัว และส่งตัวกลับออกนอกประเทศในกรณีใด ๆ ที่เข้าและพำนักอยู่ในประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติที่อ้างว่ามีสัญชาติไทย แต่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนหรือหลักฐานเพียงพอ จะถูกสันนิษฐานว่าเป็นชาวต่างชาติจนกว่าจะพิสูจน์สถานะของบุคคลนั้นได้ตามมาตรา 57 ของพระราชบัญญัติ นอกจากนี้ หากไม่มีหนังสือเดินทางหรือเอกสารการเดินทางอื่น ๆ ใบทะเบียนคนต่างชาติ หรือใบสำคัญถิ่นที่อยู่ ให้สันนิษฐานว่าบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาตินั้นเข้าประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 58 ของพระราชบัญญัติ

บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติบางประเภทได้รับอนุญาตให้พำนักอยู่ในประเทศอย่างถูกต้องตามมาตรา 17 ของพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ให้สถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 แก่บุคคลที่อพยพเข้ามาในราชอาณาจักรไทยและอาศัยอยู่มานาน ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564 ได้ให้สถานะผู้พำนักอาศัยแก่บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ 19 กลุ่มที่ “อพยพเข้ามาในราชอาณาจักรไทยและอาศัยอยู่มานาน” และกลุ่มชาติพันธุ์ หากได้รับการขึ้นทะเบียนประวัติและมีเอกสารแสดงตนจากทางราชการ¹⁰ ตามคำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่ 89/2562 เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และดูแลคนต่างด้าว ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2562 ระบุว่า ในกรณีที่มีการจับกุม บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติที่อยู่ในกลุ่มดังกล่าวควรได้รับการปล่อยตัว หากบุคคลนั้นได้ขึ้นทะเบียนกับทางราชการและสามารถแสดงบัตรประจำตัวผู้ไม่มีสัญชาติไทยหรือเอกสารแสดงตัวที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของเหยื่อการค้ามนุษย์ ประกาศกระทรวงมหาดไทยที่ออกเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2554 ได้อนุญาตให้เหยื่อการค้ามนุษย์และบุตรของเหยื่อที่อายุต่ำกว่า 18 ปี สามารถพำนักอยู่ในประเทศไทยได้เป็นกรณีพิเศษ เพื่อ 1) เข้าร่วมการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อตนตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และ 2) รับการรักษายาบาล รวมถึงการบำบัดฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ และการเข้าถึงการเยียวยาชดเชย¹¹ อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาพำนักไม่ควรเกิน 1 ปี โดยสามารถขยายต่อไปได้อีกครั้งละไม่เกิน 1 ปี ประกาศดังกล่าวขอยกเว้นเหยื่อการค้ามนุษย์ให้ไม่ต้องโทษจำคุกตามมาตรา 62 และ 81 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองอีกด้วย¹²

การตรวจวินิจฉัยโรค ร่างกายหรือจิต ตลอดจนการปฏิบัติการเพื่อป้องกันโรคติดต่อ ให้ใช้แพทย์ตรวจคนเข้าเมือง

- 10 ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ให้สถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 แก่บุคคลที่อพยพเข้ามาในราชอาณาจักรไทยและอาศัยอยู่มานาน, 9 ธันวาคม 2564, <https://prt.parliament.go.th/server/api/core/bitstreams/dd0e9962-bff9-4b9b-bc2a-b76411afd092/content> กลุ่มบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ 19 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มชาวเขา 9 เผ่า (กะเหรี่ยง ม้ง เมี่ยน อาข่า ลาหู่ ลีซอ ลัวะ ชมุ และ มลาบรี) (2) กลุ่มบุคคลบนพื้นที่สูงหรือชนพื้นถิ่นอื่น ๆ (ที่อพยพเข้ามาก่อนและหลัง 3 ตุลาคม 2528) (3) กลุ่มอดีตสมาชิกพรรคชาตินิยมจีน (ก๊กมินตั๋ง) ที่หลบหนีการปฏิวัติคอมมิวนิสต์จีนในปี 2492 (4) ผู้อพยพชาวจีนยูนนาน (กลุ่มชาติพันธุ์ฮ้อ) ที่อพยพมาประเทศไทยระหว่างปี 2493 – 2504 (5) ครอบครัวของอดีตสมาชิกพรรคชาตินิยมจีนและ ผู้อพยพชาวจีนยูนนาน ที่อพยพมาประเทศไทยระหว่างปี 2505 – 2521 (6) ผู้พลัดถิ่นจากเมียนมา (7) ผู้อพยพเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาตจากเมียนมา (8) ผู้อพยพชาวเวียดนาม (9) ผู้อพยพชาวลาว (10) ผู้อพยพชาวเนปาล (11) อดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์มลายา (12) ชาวไทลื้อ (13) ผู้ตั้งถิ่นฐานชาวม้งที่วัดถ้ำกระบอก จังหวัดสระบุรี (14) ผู้อพยพเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาตจากกัมพูชา (15) ผู้อพยพชาวไทยจากจังหวัดเกาะกวง ประเทศกัมพูชา (16) ผู้พลัดถิ่นเชื้อสายไทยจากประเทศเมียนมา ที่อพยพมาประเทศไทยก่อนวันที่ 9 มีนาคม 2519 (17) ผู้อพยพชาวลาวภูเขา (18) ผู้พลัดถิ่นเชื้อสายไทยจากประเทศเมียนมา ที่อพยพมาประเทศไทยหลังวันที่ 9 มีนาคม 2519 และ (19) ชาวมอแกนบนชายฝั่งทะเลอันดามันที่ประสบภัยสึนามิในปี พ.ศ. 2567 เมื่อขึ้นทะเบียนและเอกสารที่ออกโดยราชการแล้ว บุคคลเหล่านี้จะได้รับบัตรประจำตัวผู้ไม่มีสัญชาติไทย
- 11 ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การอนุญาตให้คนต่างด้าวบางจำพวกอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ สำหรับผู้เสียหายจากการกระทำผิดฐานค้ามนุษย์, 31 มีนาคม 2554, <https://jja.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/5784/iid/93085>
- 12 นอกจากนี้ มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของประเทศไทย ยังกำหนดให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ไม่ต้องถูกดำเนินคดีในกรณีที่ถูกกล่าวหาว่าจะผิดพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองอันเป็นผลโดยตรงจากการถูกค้ามนุษย์ มาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในการขออนุญาตพำนักและทำงานในประเทศไทย ในระหว่างเข้าร่วมกระบวนการดำเนินคดีกับผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าค้ามนุษย์

มาตรา 19 กำหนดว่า ในระหว่างที่รอการพิจารณาสถานะการเข้าเมืองของชาวต่างชาติ เจ้าหน้าที่มีอำนาจดุลพินิจที่จะ: (1) อนุญาตให้ชาวต่างชาตินั้นพำนักอยู่ในสถานที่ที่กำหนด โดยมีหรือไม่มีหลักประกันก็ได้ หรือ (2) กักตัวชาวต่างชาตินั้นไว้ “ณ สถานที่ใดตามที่เห็นเหมาะสม”¹³

ตามมาตรา 36 หากชาวต่างชาติที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทย มีพฤติกรรมในลักษณะที่เป็นเหตุให้เพิกถอนการพำนัก ผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีอำนาจเพิกถอนการอนุญาตให้พำนักได้¹⁴ การเพิกถอนการอนุญาตให้พำนักเป็นหนึ่งในเหตุผลสำหรับการกักตัวและส่งกลับออกนอกประเทศตามมาตรา 54

การเข้าและอยู่ในประเทศไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตถือเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง มาตรา 62 กำหนดโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกิน 20,000 บาท (ประมาณ 531 ยูโร)¹⁵ สำหรับผู้ที่ไม่เดินทางเข้าและออกจากประเทศไทยผ่านจุดตรวจคนเข้าเมืองและจุดขึ้นลง เขตท่าสถานี หรือพื้นที่ที่กำหนด หรือไม่แสดงเอกสารการเดินทางที่กำหนดในกฎกระทรวงต่อเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบจุดตรวจคนเข้าเมือง มาตรา 81 กำหนดโทษจำคุกไม่เกินสองปี และ/หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท (ประมาณ 531 ยูโร) สำหรับผู้ที่เข้าหรืออยู่ในประเทศ “โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือการอนุญาตสิ้นสุดหรือถูกเพิกถอน”

นอกจากการดำเนินคดีแล้ว มาตรา 54 ของพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองยังอนุญาตให้ดำเนินการส่งกลับออกไปนอกประเทศสำหรับชาวต่างชาติที่เข้าหรืออยู่ในประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต¹⁶ มาตรา 54 ยังให้อำนาจดุลพินิจอย่างกว้างขวางแก่เจ้าหน้าที่ในการจัดการกับคนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาต รวมถึงเด็ก ในระหว่างรอการส่งกลับออกไปนอกประเทศ โดย: (1) สั่งให้พำนักอยู่ในสถานที่ที่กำหนดโดยต้องมีหลักประกัน และให้รายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ หรือ (2) กักตัวพวกเขา “ณ สถานที่ใด” เป็นเวลานานเท่าใดก็ได้ที่ตราเป็น

ในทางปฏิบัติ ชาวต่างชาติที่ถูกจับกุมในข้อหาเข้าหรืออยู่ในประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต จะถูกนำตัวไปยังสถานีตำรวจเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาและนำไปขึ้นศาลเพื่อพิจารณาคดี พวกเขาอาจถูกควบคุมตัวที่สถานีตำรวจหรือในทัณฑสถานเพื่อให้แน่ใจว่าจะมาปรากฏตัวที่ศาลเพื่อรับการพิจารณาคดี¹⁷ หากถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานเข้าหรืออยู่ในประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต พวกเขาจะต้องรับโทษจำคุกและ/หรือปรับตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 62 และ 81 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง¹⁸ หลังจากชำระค่าปรับและ/หรือรับโทษจำคุกแล้ว คนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาตจะถูกส่งไปยังสถานกักตัวคนเข้าเมืองเพื่อรอการส่งกลับออกไปนอกประเทศ

พลเมืองจากประเทศเมียนมา ลาว และกัมพูชา มีขั้นตอนการดำเนินการที่แตกต่างออกไป ตามหนังสือ ตร. ที่ 0029.843/ว.17 ลงวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2564 เรื่อง แนวทางปฏิบัติกรณีคนต่างด้าวเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาในคดีอาญาหรือถึงแก่ความตายโดยผิดธรรมชาติ คนเข้าเมืองจากทั้งสามประเทศนี้ที่ถูกจับกุมในข้อหาเข้าหรืออยู่ในประเทศไทย

13 มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า “ในการตรวจและพิจารณาว่าคนต่างด้าวผู้ใดต้องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักรหรือไม่ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจพิจารณาอนุญาตให้คนต่างด้าวผู้นั้นไปพักอาศัยอยู่ ณ ที่ที่เห็นสมควร โดยให้คำรับรองว่าจะมาพบพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อรับทราบคำสั่งตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดก็ได้หรือถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นสมควรจะเรียกประกันหรือเรียกทั้งประกันและหลักประกันก็ได้ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่จะกักตัวผู้นั้นไว้ ณ สถานที่ใดตามที่เห็นเหมาะสมเพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ก็ได้ [...] ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่าคนต่างด้าวผู้ใดเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อการอันระบุในมาตรา 12 (8) หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการนั้น หรือหญิงหรือเด็กคนใดเข้ามาเพื่อการเช่นนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่อาจอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรได้ชั่วคราวโดยสั่งให้บุคคลดังกล่าวมารายงานตน และตอบคำถามของพนักงานเจ้าหน้าที่ [...]”

14 มาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีคำสั่งเพิกถอนการอนุญาต คนต่างด้าวซึ่งถูกเพิกถอนการอนุญาตอาจยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุดแต่ในกรณีที่คณะกรรมการมีคำสั่งเพิกถอนการอนุญาต คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด การอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีตำรวจสอง นั้นยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำสั่งของผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และให้ทำตามแบบและเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง [...]”

15 1 ยูโร = 37.649 บาท อ้างอิงจากอัตราแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการของคณะกรรมการยุโรป ณ เดือนกันยายน 2567

16 มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง บัญญัติว่า “คนต่างด้าวผู้ใดเข้ามาหรืออยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือการอนุญาตนั้นสิ้นสุดหรือถูกเพิกถอนแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะส่งคนต่างด้าวผู้นั้นกลับออกไปนอกราชอาณาจักรก็ได้ ถ้ามีกรณีต้องสอบสวนเพื่อส่งตัวกลับตามวรรคหนึ่งให้นำมาตรา 19 และมาตรา 20 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีที่มิคำสั่งให้ส่งตัวคนต่างด้าวกลับออกไปนอกราชอาณาจักรแล้วในระหว่างรอการส่งกลับ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจอนุญาตให้ไปพักอาศัยอยู่ ณ ที่ใด โดยคนต่างด้าวผู้นั้นต้องมาพบพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด โดยต้องมีประกัน หรือมีทั้งประกันและหลักประกันก็ได้ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่จะกักตัวคนต่างด้าวผู้นั้นไว้ ณ สถานที่ใดเป็นเวลานานเท่าใดตามความจำเป็นก็ได้ ค่าใช้จ่ายในการกักตัวนี้ให้คนต่างด้าวผู้นั้นเป็นผู้เสีย”

17 International Detention Coalition, *Immigration detention and ATDs in Asia and the Pacific*, 17 พฤษภาคม 2565, <https://idcoalition.org/publications/immigration-detention-atd-in-the-asia-pacific-region/>

18 iLaw, ‘ห้องกัก ตม.’ สถานที่เลี้ยงติดโควิดสูงมาก กฎหมายเปิดช่องให้ใช้ทางเลือกอื่นได้, 11 พฤษภาคม 2563, <https://www.ilaw.or.th/articles/4209>

โดยไม่ได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง จะไม่ถูกดำเนินคดี¹⁹ ดังนั้น พวกเขาจะไม่ต้องขึ้นศาล แต่จะถูกนำตัวตรงไปยังสถานกักตัวคนเข้าเมือง เพื่อส่งกลับออกไปนอกประเทศหลังจากถูกจับกุม

นอกจากนี้ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองของไทยมีอำนาจดุลพินิจตามมาตรา 19 (ที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง) และมาตรา 54 (สำหรับคนต่างชาติที่เข้ามาในประเทศแล้ว) แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองในการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีหลักประกัน สำหรับผู้ที่ถูกกักตัวอยู่ในสถานกักตัวคนเข้าเมือง เพื่อรอการส่งกลับออกไปนอกประเทศนั้น คำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่ 45/2567 เรื่อง มอบหมายการพิจารณาเกี่ยวกับการประกันตัวคนต่างด้าวที่รอการส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และหลักเกณฑ์การประกันตัว ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2567 ได้กำหนดแนวทางและเงื่อนไขล่าสุดสำหรับการพิจารณาคำร้องขอประกันตัวโดยเจ้าหน้าที่²⁰

2.3. กลไกคัดกรองระดับชาติ (NSM) (2562)

ในเดือนธันวาคม 2562 รัฐบาลไทยได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “ระเบียบฯ”) ระเบียบดังกล่าวได้จัดตั้งกลไกคัดกรองระดับชาติ (NSM) เพื่อระบุและให้ความคุ้มครองแก่ชาวต่างชาติที่กำลังเผชิญหรือมีความเสี่ยงที่จะถูกประหัตประหารหากถูกส่งตัวกลับไปยังประเทศต้นทาง²¹ ตามระเบียบฯ นี้ ผู้ที่ได้รับสถานะ “ผู้ได้รับการคุ้มครอง”²² จะได้รับการคุ้มครองไม่ให้ถูกส่งกลับออกไปนอกประเทศ เว้นแต่จะเป็นการกลับออกไปโดยสมัครใจ หรือมีเหตุที่จะกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ และมีสิทธิได้รับการศึกษาและบริการสุขภาพในประเทศไทย²³

NSM เริ่มเปิดรับคำร้องในเดือนกันยายน 2566 หลังจากที่รัฐบาลได้ออก ประกาศคณะกรรมการพิจารณาคัดกรองผู้ได้รับการคุ้มครอง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการพิจารณาคัดกรองคำขอเป็นผู้ได้รับการคุ้มครอง ซึ่งได้ระบุรายละเอียดขั้นตอนและเกณฑ์คุณสมบัติของชาวต่างชาติในการขอรับการคุ้มครองภายใต้กลไกนี้

จุดอ่อนหลักของ NSM คือ คณะกรรมการพิจารณาคัดกรองอาจปฏิเสธที่จะให้สถานะ “ผู้ได้รับการคุ้มครอง” แก่ชาวต่างชาติบางราย หากการอนุมัติสถานะแก่บุคคลนั้นอาจเป็นเหตุที่จะกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่คลุมเครือและไม่มีนิยามที่ชัดเจน²⁴ นอกจากนี้ ตามประกาศดังกล่าว แรงงานอพยพจากเมียนมา ลาว กัมพูชา และเวียดนาม รวมถึงบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้ “มาตรการหรือขั้นตอนพิเศษ” ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย [ดูด้านล่าง 4.1. ขาดกรอบกฎหมายคุ้มครองผู้ลี้ภัย และ 4.6. ชาวอุยกูร์ ชาวโรฮิงญา และชาวเกาหลีเหนือ] จะถูกยกเว้นไม่ให้เข้าสู่ NSM โดยสิ้นเชิง และไม่มีสิทธิได้รับสถานะ “ผู้ได้รับการคุ้มครอง”²⁵

19 หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 0029.843/ว.17 เรื่อง แนวทางปฏิบัติกรณีคนต่างด้าวเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาในคดีอาญาหรือถึงแก่ความตายโดยผิดธรรมชาติ, 22 มิถุนายน 2564, https://drive.google.com/file/d/12cua_LVp9YEuXfWThXkWH8wMdJ4RNRyS/view?usp=sharing

20 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, คำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ที่ 45/2567 เรื่อง มอบหมายการพิจารณาเกี่ยวกับการประกันตัวคนต่างด้าวที่รอการส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และหลักเกณฑ์การประกันตัว, 27 กุมภาพันธ์ 2567, <https://www.immigration.go.th/?p=33244> หลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้ประกันตัวตามคำสั่งนี้ ได้แก่ (1) เพื่อไปยื่นทำหนังสือเดินทางหรือเอกสารการเดินทาง (2) ชาวต่างชาติที่ได้รับสถานะผู้ลี้ภัยและรอการตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สามหรือผู้ที่ยื่นขอสถานะผู้ลี้ภัยในประเทศที่สาม โดยมีเอกสารรับรองจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) (3) มีสภาวะสุขภาพร้ายแรงที่ต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์อย่างใกล้ชิดหรือต้องรักษาตัวอย่างต่อเนื่อง หรือเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายแรงจนอาจถึงอันตรายแก่ชีวิตสุขภาพจิตหรือสภาพจิตใจอย่างรุนแรง อาทิเช่น เจ็บป่วยอาการทรุดหนัก มีครรภ์ หรือวิกลจริต (4) เกิดเหตุการณ์พิเศษที่ทำให้ไม่สามารถส่งตัวกลับออกไปนอกประเทศได้ เช่น ศาลหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสั่งห้ามเดินทางออกนอกประเทศ หรือมีเหตุจลาจล ภัยสงคราม หรือภัยพิบัติทางธรรมชาติ (5) ชาวต่างชาติที่อยู่ในระหว่างการคัดกรองสถานะบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. 2562 และ (6) เด็กที่ไม่มีผู้ปกครอง หรือเด็กที่ถูกปกครองถูกกักตัวตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง อย่างไรก็ตาม ชาวต่างชาติที่ถูกศาลไทยพิพากษาว่ามีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การค้ามนุษย์ หรือความมั่นคงของชาติจะไม่สามารถประกันตัวได้ตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง

21 ระเบียบดังกล่าวได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2562 และมีผลบังคับใช้อีก 180 วันต่อมา

22 ผู้ได้รับการคุ้มครอง หมายถึง ชาวต่างชาติที่เข้ามาหรืออาศัยอยู่ในประเทศไทย และไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะเดินทางกลับไปยังประเทศภูมิลำเนาของตน เนื่องจากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะได้รับอันตรายจากการถูกประหัตประหารตามที่คณะกรรมการกำหนด

23 ข้อ 25 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ.2562

24 ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศคณะกรรมการพิจารณาคัดกรองผู้ได้รับการคุ้มครอง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการพิจารณาคัดกรองคำขอเป็นผู้ได้รับการคุ้มครอง - ข้อ 9, 27 มีนาคม 2566, <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/140D072S0000000003500.pdf>

25 ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศคณะกรรมการพิจารณาคัดกรองผู้ได้รับการคุ้มครอง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการพิจารณาคัดกรองคำขอเป็นผู้ได้รับการคุ้มครอง - ข้อ 2(3), 27 มีนาคม 2566, <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/140D072S0000000003500.pdf>

2.4. บันทึกความเข้าใจ เรื่องการกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ (MoU-ATD) (2562)

ประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่บัญญัติข้อห้ามต่อการคุมขังผู้อพยพที่เป็นเด็ก

ผู้ลี้ภัยชาวปากีสถาน รวมถึงเด็กและทารกที่เกิดในสถานกักตัว ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหลังจากถูกกักขังในสถานกักตัวคนเข้าเมืองในกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2554 © Nicolas Asfour / AFP

เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2562 หน่วยงานราชการไทย 7 หน่วยงาน²⁶ ได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจเพื่อยุติการกักตัวเด็กผู้อพยพในสถานกักตัวคนเข้าเมือง²⁷ หลักทั่วไปของบันทึกความเข้าใจ ได้แก่ การยอมรับว่าการกักตัวเด็กควรใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น และใช้ระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้²⁸ และ จัดทำกรอบมาตรการทางเลือกอื่นแทนการกักตัวสำหรับเด็กผู้อพยพและแม่ของเด็ก²⁹ บันทึกความเข้าใจยังเน้นย้ำถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในกระบวนการตัดสินใจและให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกกับการอุปการะเลี้ยงดูโดยใช้ครอบครัวเป็นฐาน³⁰ สถานคุ้มครองของรัฐที่ดำเนินการโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือสถานคุ้มครองที่ดำเนินการโดยเอกชนควรใช้เป็นทางเลือกสุดท้ายและให้อยู่ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้³¹

ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operating Procedures; SOPs) ที่ใช้ประกอบกับบันทึกความเข้าใจ ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกกับการใช้มาตรการทางเลือกอื่นแทนการกักตัวเด็กที่อยู่ในสภาวะเปราะบาง ได้แก่ เด็กที่เดินทางโดยลำพัง เด็กที่พลัดพรากจากผู้ปกครอง เด็กที่เป็นบุคคลในความห่วงใยของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) หรือที่กำลังดำเนินการขอรับสถานะผู้ลี้ภัย เด็กที่เป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ เด็กที่มีความพิการและเด็กที่มีปัญหาสุขภาพ เด็กเล็กที่ยังต้องได้รับนมแม่ เด็กที่มีประวัติถูกคุมขังหรือถูกควบคุมตัว

26 ประกอบด้วย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงแรงงาน

27 กระทรวงการต่างประเทศ, พิวลิงนามบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ, 24 มกราคม 2562; Asylum Access, บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ พ.ศ. 2562, 24 มกราคม 2562, https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2021/06/Thailand-MOU_ATD_Thai-version.pdf

28 ข้อ 4.1 ของบันทึกความเข้าใจ ระบุว่า “เด็กจะต้องไม่ถูกกักตัว เว้นแต่ในกรณีจำเป็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ให้จัดอยู่ในสถานที่ ควบคุมคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับเป็นมาตรการสุดท้าย และใช้ระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้”

29 Asylum Access Thailand, Know Your Options: a booklet for asylum seekers and refugees in Thailand, 2562, https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2021/04/Booklet_AAT_with-cover_English.pdf

30 ข้อ 4.2 ของบันทึกความเข้าใจ ระบุว่า “ในการตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็ก จะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นข้อพิจารณาอันดับแรก และจะต้องรับฟังความคิดเห็นจากเด็กด้วยเสมอ”

31 ข้อ 4.4 ของบันทึกความเข้าใจ ระบุว่า “ในการกำหนดวิธีการอุปการะเลี้ยงดูเด็ก ให้พิจารณาความสำคัญกับการอุปการะโดยใช้ ครอบครัวเป็นฐานมาเป็นอันดับแรก โดยใช้สถานคุ้มครองของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือสถานคุ้มครองของเอกชนที่จดทะเบียนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นทางเลือกสุดท้าย และให้อยู่ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้”

ด้วยข้อหาอาชญากรรม เด็กที่มีปัญหาสถานะบุคคล เด็กเร่ร่อน และเด็กที่ประสบปัญหาอื่น ๆ ซึ่งควรได้รับการคุ้มครอง³²

นอกจากนี้ บันทึกความเข้าใจยังได้จัดตั้งคณะทำงานสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก และผู้แทนจากหน่วยงานของสหประชาชาติ (UN) โดยมีหน้าที่กำหนดมาตรการทางเลือกอื่นที่ไม่ใช่การกักตัวและพัฒนาแผนการคุ้มครองสำหรับเด็กผู้อพยพเป็นรายกรณี³³ บันทึกความเข้าใจกำหนดให้เด็กผู้อพยพและแม่ของเด็กภายใต้มาตรการทางเลือกอื่นที่ไม่ใช่การกักตัว ต้องได้รับการเข้าถึงการศึกษาและบริการสุขภาพที่เหมาะสม โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของสหประชาชาติและองค์กรภาคประชาสังคม³⁴

2.5. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุ้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุ้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2566 กำหนดให้การทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้าย และการบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นความผิดทางอาญา³⁵

มาตรา 13 ของพระราชบัญญัตินี้ กำหนดหลักการห้ามส่งกลับไปเผชิญอันตราย (Non-refoulement) ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล [ดูเพิ่มเติมที่ 3.3. หลักการห้ามส่งกลับไปเผชิญอันตราย] โดยห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐขับไล่ ส่งตัวออกนอกประเทศ หรือส่งบุคคลที่เป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังประเทศที่ซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า บุคคลนั้นจะตกอยู่ในอันตรายที่จะถูกทรมาน ถูกกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือถูกกระทำให้นุ้สูญหาย

พระราชบัญญัตินี้ยังกำหนดมาตรการคุ้มครองทางกฎหมายและกระบวนการเพื่อป้องกันการทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้าย และการบังคับบุคคลให้สูญหาย ซึ่งใช้บังคับกับกระบวนการตรวจคนเข้าเมืองและกระบวนการส่งกลับออกนอกประเทศด้วย³⁶ มาตรา 22 กำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้รับผิดชอบต้อง “ต้องบันทึกภาพและเสียงอย่างต่อเนื่องในขณะที่จับและควบคุมจนกระทั่งส่งตัวให้พนักงานสอบสวนหรือปล่อยตัวบุคคลดังกล่าวไป” และ “แจ้งพนักงานอัยการและนายอำเภอในท้องที่ที่มีการควบคุมตัวโดยทันที” เกี่ยวกับการจับกุมและควบคุมตัวดังกล่าว มาตรา 23 ยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่ต้องบันทึกข้อมูลการจับกุมและควบคุมตัวโดยละเอียด และต้องเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวให้ครอบครัวและทนายความของผู้ถูกควบคุมตัวทราบ

ตามมาตรา 26 ผู้เสียหายหรือผู้ที่ทำหน้าที่แทนเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย สามารถยื่นคำร้องเกี่ยวกับการกระทำการทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อศาลได้

ในกรณีที่มีการเสียชีวิตในระหว่างถูกควบคุมตัว มาตรา 28 กำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้รับผิดชอบแจ้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุ้บุคคลสูญหาย ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการติดตามสืบสวนการเสียชีวิตดังกล่าวโดยทันที³⁷

เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2566 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุ้บุคคลสูญหาย ได้ออกระเบียบว่าด้วยการบันทึกภาพและเสียงในขณะที่จับกุมและควบคุมตัวบุคคล จนกว่าจะส่งตัวให้พนักงานสอบสวนหรือปล่อยตัวไปตามมาตรา 22 และ 23 รวมถึงกระบวนการปฏิบัติในการแจ้งพนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเกี่ยวกับการจับกุม และข้อมูลที่ต้องบันทึกระหว่างการจับกุม³⁸

32 Asylum Access, คู่มือขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ, กรกฎาคม 2563; <https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2021/06/The-manual-of-SOP-MOU-ATD-TH-version.pdf>

33 OHCHR, Thailand's response to Questionnaire of the Special Rapporteur on the human rights of migrants: Ending immigration detention of children and seeking adequate reception and care for them, 20 กรกฎาคม 2563, <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/report-ending-immigration-detention-children-and-seeking-adequate-reception-and>

34 OHCHR, Thailand's response to Questionnaire of the Special Rapporteur on the human rights of migrants: Ending immigration detention of children and seeking adequate reception and care for them, 20 กรกฎาคม 2563, <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/report-ending-immigration-detention-children-and-seeking-adequate-reception-and>

35 ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุ้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565, 24 ตุลาคม 2565, https://drive.google.com/file/d/1oS2FCkZGht8GmXy4wFcX5wGUJoy0P_quw/view

36 มูลนิธิผสานวัฒนธรรม, รายงานข้อเสนอแนะ: มาตรการป้องกันและส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิสำหรับกลุ่มเปราะบางตาม พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุ้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565, 20 มิถุนายน 2566, <https://crcfthailand.org/th/2023/06/20/safeguards-and-enhanced-legal-protections-for-vulnerable-group-under-the-anti-torture-and-enforced-disappearance-act-be-2565/>

37 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุ้บุคคลสูญหาย จัดตั้งขึ้นตามมาตรา 14 แห่ง พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุ้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน กรรมการประกอบด้วย ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงมหาดไทย อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ นายกฤษฎาพรวิลาศ ประธานสภาทนายความ ประธานสภาการศึกษาและสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และผู้เชี่ยวชาญอิสระ 6 คน

38 กระทรวงยุติธรรม, ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุ้บุคคลสูญหายว่าด้วยการบันทึกภาพและเสียงในขณะที่จับและควบคุมการแจ้งการควบคุมตัว และการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกควบคุมตัว พ.ศ. 2566, 21 กันยายน 2566, <https://drive.google.com/drive/folders/1-1WIV5RhG2q-6tyor3Mie0uEViJpUDwJk>

3. มาตรฐานสากลว่าด้วยการกักตัวคนเข้าเมือง

สนธิสัญญาและตราสารด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศหลายประการ ได้กำหนดภาระผูกพันและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้อพยพที่ถูกควบคุมตัว

ประเทศไทยเป็นรัฐภาคีของสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment-CAT) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights-ICESCR) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child-CRC)

สิทธิบางประการที่ประกันโดยสนธิสัญญาเหล่านี้ยังได้รับการบรรจุอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้ลงนามด้วย

นอกจากนี้ แม้จะเป็นเอกสารที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่องค์หลักการว่าด้วยความคุ้มครองต่อบุคคลที่ถูกคุมขังหรือจำคุกในทุกรูปแบบหรือ Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “องค์หลักการฯ”) ก็ถือเป็นชุดบทบัญญัติที่มีอำนาจ สามารถใช้บังคับในสถานการณ์ของผู้อพยพที่ถูกควบคุมตัว

โปรดสังเกตว่า ประเทศไทยยังไม่ได้ลงนามหรือให้สัตยาบันอนุสัญญาของสหประชาชาติว่าด้วยสถานะผู้ลี้ภัย พ.ศ. 2494 (the 1951 Refugee Convention) หรือที่รู้จักกันในชื่ออนุสัญญาผู้ลี้ภัย พ.ศ. 2494 และพิธีสารเลือกรับว่าด้วยสถานะภาพของผู้ลี้ภัย (Optional Protocol Relating to the Status of Refugee) พ.ศ. 2510 ตราสารระหว่างประเทศที่สำคัญทั้งสองฉบับนี้กำหนดนิยามคำว่า “ผู้ลี้ภัย” และกำหนดสิทธิของผู้ลี้ภัยและมาตรฐานขั้นต่ำระหว่างประเทศสำหรับการปฏิบัติและการคุ้มครองผู้ลี้ภัย

ด้านล่างนี้เป็นรายการบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องจากตราสารระหว่างประเทศที่อ้างอิงข้างต้น โดยแบ่งตามประเภทของสิทธิที่ได้รับการยอมรับและคุ้มครอง

3.1. สิทธิในการแสวงหาและได้รับที่ลี้ภัย และการไม่บัญญัติให้การโยกย้ายถิ่นฐานเป็นความผิดทางอาญา

การแสวงหาการลี้ภัยเป็นสิทธิมนุษยชนสากล ซึ่งการใช้สิทธิดังกล่าวจะต้องไม่ถูกทำให้เป็นอาชญากรรม³⁹ สิทธิดังกล่าวระบุไว้ในข้อ 14(1) ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UNHR) ซึ่งระบุว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหา และที่จะได้อาศัยพำนักในประเทศอื่นเพื่อลี้ภัยจากการประหัตประหาร”

การเข้าและอยู่ในประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาตของผู้อพยพไม่ควรถือเป็นความผิดทางอาญา เนื่องจากการบัญญัติให้การโยกย้ายถิ่นฐานโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นอาชญากรรมนั้น เป็นการปฏิบัติที่เกินเลยกว่าผลประโยชน์อันชอบธรรมของรัฐในการปกป้องเขตแดนของตนและควบคุมการย้ายถิ่นฐานโดยไม่ได้รับอนุญาต⁴⁰

3.2. สิทธิในเสรีภาพ

สิทธิขั้นพื้นฐานที่จะมีเสรีภาพนั้นครอบคลุมบุคคลทุกคน รวมถึงผู้อพยพ ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ผู้ลี้ภัย และบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติทุกเมื่อ และในทุกสถานการณ์⁴¹ ข้อ 3 ของ UDHR และข้อ 9(1) ของ ICCPR ระบุว่า: “คนทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิตเสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวตน”

นอกจากนี้ ข้อ 9 ของ UDHR และข้อ 9(1) ของ ICCPR ยังห้ามการควบคุมตัว “โดยพลการ” โดยเฉพาะ การห้ามควบคุมตัวโดยพลการเป็นข้อห้ามอย่างเบ็ดเสร็จ ซึ่งหมายความว่า เป็นบรรทัดฐานที่รัฐไม่อาจยกเว้นได้ในกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ (เรียกว่า jus cogens)⁴²

คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ (WGAD)⁴³ กำหนดว่า การลิดรอนเสรีภาพถือเป็นการ

39 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, ข้อพิพาทที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การลิดรอนเสรีภาพของผู้อพยพ, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. AV/HRC/39/45 ย่อหน้า 9

40 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, ข้อพิพาทที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การลิดรอนเสรีภาพของผู้อพยพ, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. AV/HRC/39/45 ย่อหน้า 9

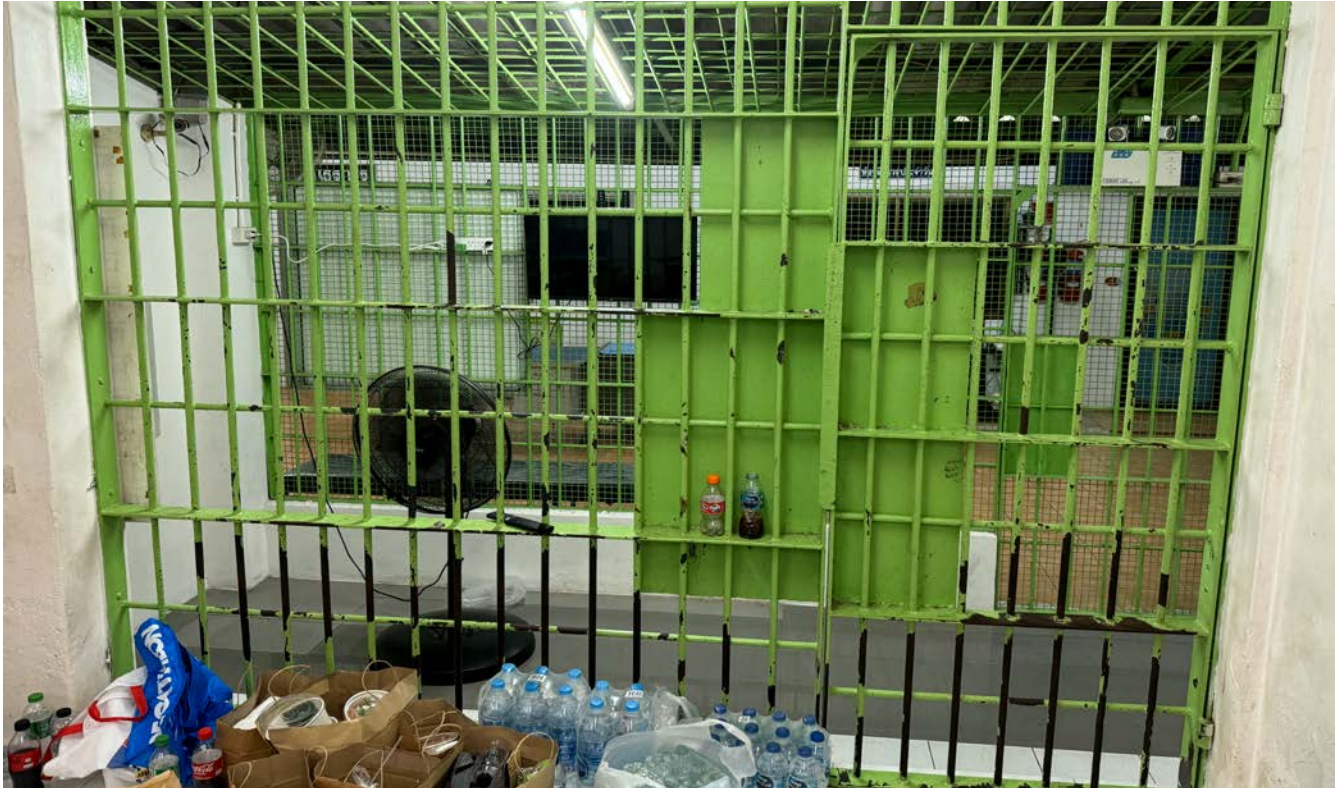
41 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ความคิดเห็นทั่วไปข้อที่ 35 ข้อ 9 (เสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล), 16 ธันวาคม 2557, UN Doc. CCPR/C/GC/35, ย่อหน้า 3

42 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, ข้อพิพาทที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การลิดรอนเสรีภาพของผู้อพยพ, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. AV/HRC/39/45 ย่อหน้า 8

43 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ (WGAD) เป็นหนึ่งในกลไกเฉพาะเรื่องภายใต้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เรียกรวมกัน

กระทำ “โดยพลการ” เมื่อเข้าข้ายอย่างน้อยหนึ่งในห้าหมวดหมู่ทางกฎหมายที่ระบุไว้ในวิธีการทำงานของคณะทำงานหมวดที่ 4 ของวิธีการทำงานของ WGAD ถือว่าการลิดรอนเสรีภาพเป็นการควบคุมตัวโดยพลการเมื่อ “ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ผู้โยกย้ายถิ่นฐาน หรือผู้ลี้ภัย ถูกควบคุมตัวทางปกครองเป็นเวลานานโดยไม่มีโอกาสได้รับการตรวจสอบหรือเยียวยาทางปกครองหรือทางตุลาการ”⁴⁴

ตามที่ WGAD ระบุ การควบคุมตัวทางปกครอง⁴⁵ หรือการควบคุมตัวใดๆ ในบริบทของการโยกย้ายถิ่นฐานจะต้องใช้เป็นมาตรการสุดท้ายในกรณีที่จำเป็นข้อยกเว้น โดยใช้ระยะเวลาสั้นที่สุด และเมื่อมีวัตถุประสงค์อันชอบธรรมเท่านั้น เช่น เพื่อบันทึกการเข้าเมืองและบันทึกคำร้อง หรือการพิสูจน์ตัวตนเบื้องต้นหากมีข้อสงสัย⁴⁶ ในการพิจารณาว่าจำเป็นต้องกักตัวหรือไม่ เจ้าหน้าที่ต้องพิจารณาถึงมาตรการทางเลือกที่มีให้ใช้และสามารถใช้ในกรณีนั้นๆ ได้ ซึ่งเป็นมาตรการที่จำกัดเสรีภาพน้อยกว่า⁴⁷

ห้องกักในสถานกักตัวคนเข้าเมืองภูเก็ต เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2567 © Handout / Bi-2 / AFP

ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ผู้ลี้ภัย บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ และบุคคลที่อยู่ในสถานะเปราะบางอื่น ๆ เช่น หญิงตั้งครรภ์ ผู้สูงอายุ ผู้มีความพิการ บุคคล LGBTIQ และเหยื่อการค้ามนุษย์ ไม่ควรถูกควบคุมตัว⁴⁸

การลิดรอนเสรีภาพของเด็กผู้อพยพ รวมถึงเด็กที่เดินทางโดยลำพังหรือพลัดพรากจากผู้ปกครอง เป็นการกระทำที่ต้องห้าม⁴⁹

ข้อ 37(b) ของ CRC ระบุว่า “จะไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดย พลการ การจับกุม กักขังหรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น และให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม ”

ว่ากลไกพิเศษ (Special Procedures) WGAD มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนตรวจสอบกรณีลิดรอนเสรีภาพที่บังคับใช้โดยพลการหรือโดยไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหรือตราสารกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งรัฐที่เกี่ยวข้องให้การยอมรับ

44 คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, สมัยประชุมสามัญที่ 36, วิธีการทำงานของคณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ, 13 กรกฎาคม 2560, UN Doc. A/HRC/36/38, ย่อหน้า 8.

45 การควบคุมตัวทางปกครอง คือ การจับกุมและควบคุมตัวบุคคลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐนอกกระบวนการดำเนินคดีทางอาญา

46 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, ข้อพิพาทที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การลิดรอนเสรีภาพของผู้อพยพ, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. A/HRC/39/45 ย่อหน้า 12

47 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ความคิดเห็นทั่วไปฉบับที่ 35 ข้อ 9 (เสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล), 16 ธันวาคม 2557, UN Doc. CCPR/C/GC/35, ย่อหน้า 18; คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, ข้อพิพาทที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การลิดรอนเสรีภาพของผู้อพยพ, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. A/HRC/39/45 ย่อหน้า 16, 23 และ 24

48 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, ข้อพิพาทที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การลิดรอนเสรีภาพของผู้อพยพ, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. A/HRC/39/45 ย่อหน้า 11 และ 41

49 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, ข้อพิพาทที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การลิดรอนเสรีภาพของผู้อพยพ, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. A/HRC/39/45 ย่อหน้า 11

การกักตัวเด็กเนื่องจากสถานะการเข้าเมืองของผู้ปกครองของเด็ก เป็นการละเมิดหลักการประโยชน์สูงสุดของเด็ก และเป็นการละเมิดสิทธิของเด็ก เด็กจะต้องไม่ถูกแยกจากพ่อแม่และ/หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย หลักการรักษา หน่วยครอบครัวไม่ควรนำมาเป็นเหตุผลในการกักตัวเด็กที่ผู้ปกครองถูกกักตัว และต้องใช้ทางเลือกอื่นในการกักตัว ทั้งครอบครัวแทน⁵⁰

ข้อ 9(1) ของ CRC ระบุว่า “รัฐภาคีจะประกันว่า เด็กจะไม่ถูกแยกจากบิดามารดาโดยขัดต่อความประสงค์ของ บิดามารดา เว้นแต่ในกรณีที่หน่วยงานที่มีอำนาจ ซึ่งอาจถูกทบทวนโดยทางศาลจะกำหนดตามกฎหมายและวิธี พิจารณาที่ใช้บังคับอยู่ว่า การแยกเช่นนี้จำเป็นเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ข้อ 3 ของ CRC กำหนดเพิ่มเติมว่า “รัฐภาคีจะเคารพต่อสิทธิของเด็กที่ถูกแยกจากบิดาหรือมารดา หรือจากทั้งคู่ ในอันที่จะรักษาความสัมพันธ์ส่วนตัว และการติดต่อโดยตรง ทั้งกับบิดาและมารดาอย่างสม่ำเสมอ เว้นแต่เป็นการขัดต่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก”

3.3 หลักการห้ามส่งกลับไปเผชิญอันตราย

หลักการห้ามส่งกลับไปเผชิญอันตรายเป็นหลักเบ็ดเสร็จไม่สามารถยกเว้นได้ การขับไล่ชาวต่างชาติที่ต้องการ การคุ้มครองระหว่างประเทศ รวมถึงผู้อพยพโดยไม่คำนึงถึงสถานะและบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ เป็นการกระทำต้องห้าม ตามกฎหมายระหว่างประเทศ⁵¹

ข้อ 3(1) ของ CAT กำหนดว่า “รัฐภาคีต้องไม่ขับไล่ ส่งกลับ (“ผลักดันกลับออกไป”) หรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดน ไปยังอีกรัฐหนึ่ง เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นจะตกอยู่ภายใต้อันตรายที่จะถูกทรมาน”

3.4. กระบวนการอันชอบธรรมตามกฎหมาย

สิทธิของผู้อพยพที่ถูกกักตัวในการยื่นร้องต่อศาลเพื่อโต้แย้งความชอบด้วยกฎหมายของการกักตัวของตนและรับการ เยียวยาที่เหมาะสมเมื่อโต้แย้งเป็นผลสำเร็จ เป็นสิทธิมนุษยชนที่รับประกันโดยกฎหมายระหว่างประเทศ⁵² การกักตัว ผู้อพยพใดๆ ที่ทำให้ไม่สามารถยื่นคัดค้านการกักขังต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถือเป็นการควบคุมตัวโดยพลการ⁵³

ข้อ 9(4) ของ ICCPR ระบุว่า “บุคคลใดที่ถูกไล่ออนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือการควบคุม มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อให้ตัดสินโดยไม่ชักช้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้น และหากการควบคุมไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป” ข้อ 9(5) ของ ICCPR กำหนดเพิ่มเติมว่า “บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดย ไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน”

ในทำนองเดียวกัน หลักการที่ 4 ขององค์หลักการว่าด้วยความคุ้มครองต่อบุคคลที่ถูกคุมขังหรือจำคุกในทุกรูปแบบ ระบุว่า “การควบคุมตัวหรือจำคุกในรูปแบบใดๆ และมาตรการใดอันกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของบุคคลผู้ถูกควบคุม ตัวหรือจำคุกในรูปแบบใดๆ จะต้องกระทำโดยคำสั่งหรืออยู่ภายใต้การควบคุมอันชอบธรรมของศาลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีอำนาจ” หลักการที่ 11(1) ระบุว่า “บุคคลจะต้องไม่ถูกควบคุมตัวโดยไม่ได้รับโอกาสอันชอบธรรมในการชี้แจง ต่อศาลหรือหน่วยงานอื่น ๆ โดยพลัน” หลักการที่ 11(3) ระบุเพิ่มเติมว่า “ศาลหรือหน่วยงานอื่น ๆ มีอำนาจพิจารณา ความเหมาะสมในการขยายระยะเวลาควบคุมตัว” นอกจากนี้ หลักการที่ 32(1) กำหนดว่า: “บุคคลที่ถูกควบคุมตัว หรือทนายความของบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะร้องต่อศาลหรือหน่วยงานอื่นตามกฎหมายในประเทศ เพื่อคัดค้านความ ชอบธรรมของการควบคุมตัวบุคคลนั้น เพื่อที่จะได้รับการปล่อยตัวโดยไม่ชักช้า หากการควบคุมตัวนั้นผิดกฎหมาย”

ในส่วนของเด็ก ข้อ 37(d) ของ CRC ระบุว่า “เด็กทุกคนที่ถูกไล่ออนเสรีภาพมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นที่เหมาะสมโดยพลัน ตลอดจนสิทธิที่จะคัดค้านความชอบด้วยกฎหมายของการไล่ออนเสรีภาพของเขาต่อศาล หรือหน่วยงานที่มีอำนาจอื่นที่เป็นอิสระและเป็นกลาง และที่จะได้รับคำวินิจฉัยโดยพลันต่อการดำเนินการเช่นว่า”

50 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, ข้อพิพาทที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การไล่ออนเสรีภาพของผู้อพยพ, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. A/HRC/39/45 ย่อหน้า 40

51 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, ข้อพิพาทที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การไล่ออนเสรีภาพของผู้อพยพ, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. A/HRC/39/45 ย่อหน้า 43

52 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, ข้อพิพาทที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การไล่ออนเสรีภาพของผู้อพยพ, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. A/HRC/39/45 ย่อหน้า 29

53 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, ข้อพิพาทที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การไล่ออนเสรีภาพของผู้อพยพ, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. A/HRC/39/45 ย่อหน้า 30

3.5. สภาพการกักตัว

ผู้อพยพที่ถูกควบคุมตัวมีสิทธิเช่นเดียวกับบุคคลที่ถูกควบคุมตัวในระบบยุติธรรมทางอาญาหรือบริบททางปกครองอื่น ๆ รวมถึงสิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับการคุ้มครองในองค์หลักการฯ

บทบัญญัติขององค์หลักการฯ เกี่ยวกับรายละเอียดเฉพาะทางของสภาพการกักตัว อยู่ใน 5. สภาพการกักตัวต่ำกว่ามาตรฐานสากล

3.5.1. การไม่เลือกปฏิบัติ

ผู้อพยพที่ถูกกักตัวจะต้องได้รับการปฏิบัติโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใด ๆ ที่อาจบั่นทอนการใช้สิทธิมนุษยชนบนพื้นฐานของความเท่าเทียม⁵⁴

ข้อ 1 ของ UDHR ระบุว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ” ข้อ 2 ระบุว่า “ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพบรรดาที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากความแตกต่างไม่ว่าชนิดใด ๆ ดังเช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ”

ข้อ 2(1) ของ ICCPR กำหนดภาระผูกพันให้รัฐภาคีต้องประกันสิทธิทั้งหลายที่รับรองไว้ในกติกา “โดยปราศจากการแบ่งแยกใด ๆ อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ”

หลักการที่ 5(1) ขององค์หลักการฯ กำหนดว่า หลักการทั้งหมดใช้กับบุคคลทุกคนภายในเขตแดนของรัฐใด ๆ “โดยไม่มีการแบ่งแยกใด ๆ อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนาหรือความเชื่อทางศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติ ชาติพันธุ์หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ”

3.5.2. สิทธิในการได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรีและมีมนุษยธรรม

ผู้อพยพที่ถูกกักตัวต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและเคารพศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของพวกเขา สภาพในการกักตัวจะต้องเป็นไปตามหลักมนุษยธรรม เหมาะสม มีความเคารพ และไม่เป็นการลงโทษ⁵⁵

ข้อ 10(1) ของ ICCPR รับรองสิทธิของบุคคลทุกคนที่ถูกไล่ออนเสรีภาพในการได้รับ “การปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความเป็นมนุษย์”

หลักการที่ 1 ขององค์หลักการฯ กำหนดไว้ในทำนองเดียวกันว่า “บุคคลทุกคนภายใต้การควบคุมกักขังในรูปแบบใด ๆ” มีสิทธิที่จะ “ได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความเป็นมนุษย์”

ข้อ 37(c) ของ CRC ระบุว่า “เด็กทุกคนที่ถูกไล่ออนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์ และในลักษณะที่คำนึงถึงความต้องการของบุคคลในวัยนั้น” ข้อ 37(c) ระบุเพิ่มเติมว่า เด็กที่ถูกกักตัวมีสิทธิที่จะติดต่อกับครอบครัวของตน “ทางหนังสือโต้ตอบและการเยี่ยมเยียน เว้นแต่ในสภาพการณ์พิเศษ”

3.5.3 การทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายอื่น ๆ

ผู้อพยพที่ถูกกักตัวจะต้องไม่ถูกทรมานหรือถูกปฏิบัติหรือลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี

การห้ามการทรมานโดยเด็ดขาดและไม่อาจละเมิดได้นั้นได้รับการบรรจุไว้อย่างเกือบจะคำต่อคำ ในข้อ 5 ของ UDHR ข้อ 7 ของ ICCPR ข้อ 37(a) ของ CRC และหลักการที่ 6 ขององค์หลักการฯ

นอกจากนี้ ข้อ 2(1) ของ CAT กำหนดให้รัฐภาคีต้อง “ดำเนินมาตรการต่าง ๆ ทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร ทางตุลาการ หรือมาตรการอื่น ๆ ที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำการทรมานในอาณาเขตใดซึ่งอยู่ภายใต้เขตอำนาจรัฐของตน” ข้อ 16(1) ของ CAT กำหนดให้รัฐภาคีต้องดำเนินการป้องกันมิให้มีการกระทำอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ที่ไม่ถึงกับเป็นการทรมาน [...] เมื่อการกระทำเช่นว่าได้กระทำโดย หรือด้วย

54 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, *ข้อที่วิเคราะห์ที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การไล่ออนเสรีภาพของผู้อพยพ*, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. A/HRC/39/45 ย่อหน้า 32

55 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, *ข้อที่วิเคราะห์ที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การไล่ออนเสรีภาพของผู้อพยพ*, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. A/HRC/39/45 ย่อหน้า 38

การยุยง หรือความยินยอมหรือความรู้เห็นเป็นใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งทางการ”

ข้อ 12 ของ CAT กำหนดภาระผูกพันต่อรัฐภาคีในการประกันให้แน่ใจว่า “เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจของตนดำเนินการสืบสวนโดยพลันและโดยปราศจากความล่าเอียง เมื่อใดก็ตามที่มีมูลเหตุสมผลที่จะเชื่อได้ว่า ได้มีการกระทำการทรมานเกิดขึ้น”

3.5.4 สิทธิในการมีมาตรฐานการครองชีพ สุขภาพ และวัฒนธรรมอันเหมาะสม

ผู้อพยพที่ถูกกักตัวควรได้รับสิทธิทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่สำคัญซึ่งได้รับการประกันโดย ICESCR

ข้อ 11(1) ของ ICESCR ระบุว่ารัฐภาคีของกติกาจะต้อง “รับรองสิทธิของทุกคนในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ [...] ซึ่งรวมถึงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยที่เพียงพอ”

ข้อ 12(1) รับรองถึง “สิทธิของทุกคนที่จะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิต ตามมาตรฐานสูงสุดเท่าที่เป็นได้”

ข้อ 15(1)(a) รับรอง “สิทธิของทุกคนที่จะมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม”

4. การกักตัวคนเข้าเมืองไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

กรอบกฎหมายของประเทศไทยและแนวปฏิบัติของทางการไทยเกี่ยวกับการกักตัวคนเข้าเมืองส่วนใหญ่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล [ดูข้างต้น 3. มาตรฐานสากลว่าด้วยการกักตัวคนเข้าเมือง]

พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองของประเทศไทย [ดูข้างต้น 2.2 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง] ไม่ได้กำหนดมูลเหตุที่ชัดเจนและครอบคลุมในการกักตัวคนเข้าเมือง แต่กลับให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่อย่างกว้างขวางในการกักตัวชาวต่างชาติที่เข้าและอยู่ในประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต โดยไม่ต้องพิจารณาถึงสถานการณ์เฉพาะบุคคลหรือทางเลือกอื่นที่ไม่ใช่การกักตัว

พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับกับคนเข้าเมืองหรือผู้อพยพที่ไม่ได้รับอนุญาตทุกประเภท ซึ่งรวมถึงผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยเหยื่อการค้ามนุษย์ และผู้ที่อยู่ในสถานะเปราะบาง แม้บุคคลเหล่านี้จะต้องการได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษก็ตาม

นอกจากนี้ ยังไม่มีการกำหนดระยะเวลาสูงสุดที่สามารถกักตัวคนเข้าเมืองได้ หรือกระบวนการร้องขอให้ศาลทบทวนความชอบธรรมของการกักตัวนั้น

4.1. ขาดกรอบกฎหมายคุ้มครองผู้ลี้ภัย

ประเทศไทยไม่ได้เป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัย พ.ศ. 2494 และไม่มีกฎหมายเฉพาะเพื่อการคุ้มครองผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัย

พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองไม่ได้ให้การรับรองและการคุ้มครองทางกฎหมายแก่ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ดังนั้นผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่เข้าหรืออยู่ในประเทศไทยโดยไม่มีเอกสารที่ถูกต้องจะถูกถือเป็น “คนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาต” และอาจถูกจับกุม ดำเนินคดี กักตัว หรือส่งกลับออกนอกประเทศเนื่องจากการเข้าและ/หรืออยู่ในประเทศโดยผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง โดยไม่คำนึงถึงการร้องขอการลี้ภัยหรือสถานะผู้ลี้ภัยตามที่ได้รับการรับรองโดย UNHCR

พระราชบัญญัตินี้ยังให้อำนาจดุลพินิจอย่างกว้างขวางแก่เจ้าหน้าที่และหน่วยงานราชการ เป็นผลให้รัฐบาลไทยสามารถพัฒนาและดำเนินนโยบายเฉพาะกิจสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสัญชาติ⁵⁶

ตัวอย่างเช่น กลไกคัดกรองระดับชาติ (NSM) ที่จัดตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม 2562 [ดูด้านบน 2.3 กลไกคัดกรองระดับชาติ (NSM) (2562)] มีระเบียบบางประการที่ก่อให้เกิดข้อกังวล เนื่องจาก 1) กีดกันโดยพลการต่อแรงงานอพยพจากเมียนมา ลาว กัมพูชา และเวียดนามออกจากกลไก⁵⁷ และ 2) ไม่มีบทบัญญัติทางกฎหมายเพื่อยกเว้นการดำเนินคดีอาญา การกักตัว และการส่งตัวออกนอกประเทศตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง ให้กับบุคคลที่อยู่ระหว่างรอผลคำขอสถานะ “ผู้ได้รับการคุ้มครอง”⁵⁸ นอกจากนี้ ตามข้อ 15 ของระเบียบ บุคคลที่เป็นชาวอุยกูร์และชาวโรฮิงญา รวมถึงผู้มีสัญชาติเกาหลีเหนือ อาจถูกกีดกันไม่ให้เข้าสู่กลไก NSM ด้วยเหตุที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากปัจจุบันบุคคลกลุ่มเหล่านี้อยู่ในขอบเขตการกำกับดูแลของสภาความมั่นคงแห่งชาติภายใต้ “มาตรการหรือขั้นตอนพิเศษ”⁵⁹

ชาวโรฮิงญาถูกระบุว่าเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ถูกกักตัวที่ศูนย์พักพิงของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่วนชาวโรฮิงญาที่ไม่ได้รับการระบุว่าเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์หรือไม่สามารถระบุตัวตนได้ว่าเป็นเหยื่อการค้า

56 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Between a Rock and a Hard Place: Thailand's refugee policies and violences of the principle of non-refoulement*, 28 กันยายน 2560, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/7031/2017/en/>; Asylum Access, เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยแห่งเอเชียแปซิฟิก (APRRN), Fortify Rights, มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา (มสพ.), องค์การยิวยุติธรรมสำหรับผู้ลี้ภัย (JRS), เครือข่ายองค์กรด้านประชากรข้ามชาติ (MWG) และ มูลนิธิเพื่อพัฒนาการศึกษาเอกชน (PEF), Joint submission for the Universal Periodic Review of Thailand - 2nd Cycle, 21 กันยายน 2558, <https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2019/12/UPR-2016-Thailand-NGO-Submission.pdf>

57 ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศคณะกรรมการพิจารณาคัดกรองผู้ได้รับการคุ้มครอง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการพิจารณาคัดกรองคำขอเป็นผู้ได้รับการคุ้มครอง, 27 มีนาคม 2566, <https://ratchakittha.soc.go.th/documents/140D072S0000000003500.pdf>

58 ฮิวแมนไรตวอทส์, จดหมายถึงนายกรัฐมนตรีเศรษฐา ทวีสิน เรื่อง ขอให้ยกเว้นการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองกับผู้เข้ารับการคัดกรองตามกลไกคัดกรองแห่งชาติ, 13 ธันวาคม 2566, <https://www.hrw.org/news/2023/12/13/letter-prime-minister-srettha-thavisin-re-implementation-national-screening>

59 ข้อ 15 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักร และไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลาเนาได้ พ.ศ. 2562; สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, หนังสือ ที่ นร. 007/449 เรื่อง กฎหมายสำคัญที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเร่งรัดปรับปรุงหรือร่างกฎหมายขึ้นใหม่ (ร่างพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.), 18 ธันวาคม 2562, https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2562/9933420829.pdf

คำมนุษย์ และชาวอุยกูร์ ถูกกักตัวอย่างไม่มีการกำหนดในสถานกักตัวคนเข้าเมือง⁶⁰ ผู้แสวงหาที่ลี้ภัยจากเกาหลีเหนือ โดยทั่วไปจะถูกจัดให้เข้าสู่กระบวนการพิเศษระหว่างรัฐบาลไทยและเกาหลีใต้ เพื่อส่งตัวพวกเขาออกไปสู่เกาหลีใต้ [ดูด้านล่าง 4.6 ชาวอุยกูร์ ชาวโรฮิงญา และชาวเกาหลีเหนือ]

การขาดกรอบกฎหมายและนโยบายคุ้มครองทำให้ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่มั่นคง พวกเขาถูกจับกุม ดำเนินคดี กักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมือง และถูกส่งกลับออกไปนอกประเทศ นอกจากนี้ พวกเขาายังถูกปฏิบัติสิทธิขั้นพื้นฐานตามที่ประกันโดยกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

นอกจากนี้ ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ทางกรไทยยังได้ส่งตัวผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยกลับประเทศต้นทางหลายครั้ง ซึ่งผู้ลี้ภัยเหล่านี้มีโอกาสเสี่ยงต่อการถูกประหัตประหาร ถือเป็นภาระละเมิดหลักการห้ามส่งกลับไปเผชิญอันตราย [ดูข้างต้น 3.3. หลักการห้ามส่งกลับไปเผชิญอันตราย]

ตัวอย่างเช่น ในปี 2552 ผู้ลี้ภัยชาวหมังกว่ 4,000 คนที่ถูกกักตัวในค่ายแห่งหนึ่งที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ถูกส่งตัวกลับไปยังประเทศลาว ที่ซึ่งพวกเขาเผชิญกับการประหัตประหารมาเป็นเวลานาน⁶¹ ในปี 2556 ตำรวจไทยได้นำตัวผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงญาจำนวนมากออกจากสถานกักตัวคนเข้าเมือง และบังคับผลักดันออกสู่ทะเลให้เผชิญกับผู้ค้ามนุษย์⁶² ในเดือนกรกฎาคม 2558 ทางกรไทยได้รวบรวมตัวชายชาวอุยกูร์ 109 คนจากสถานกักตัวคนเข้าเมือง ทั่วประเทศ บังคับส่งตัวกลับไปยังจีนตามคำขอของรัฐบาลจีน⁶³ ระหว่างปี 2561 ถึง 2564 ทางกรไทยยังได้จับกุม ควบคุมตัว และส่งตัวชาวกัมพูชาอย่างน้อย 6 รายที่หลบหนีการปราบปรามฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองของรัฐบาลกัมพูชา⁶⁴

4.2. อำนาจดุลพินิจที่กว้างขวางของเจ้าหน้าที่

พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองให้อำนาจดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่ทางการไทยในการสั่งกักตัวคนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาต โดยไม่กำหนดให้ต้องประเมินเป็นรายบุคคลถึงเหตุอันจำเป็นให้ต้องควบคุมตัวและไม่ต้องพิจารณาทางเลือกอื่นแทนการกักตัว

พระราชบัญญัตินี้ไม่ได้จำกัดให้ใช้การควบคุมตัวในกรณีเฉพาะหรือกรณีที่ เป็นข้อยกเว้นหรือเป็นมาตรการสุดท้าย และไม่ได้กำหนดข้อบังคับให้พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องพิจารณาทางเลือกอื่นที่ไม่ใช่การควบคุมตัว

มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง กำหนดให้การกักตัวเป็นทางเลือกแทนการปล่อยตัว ชั่วคราวโดยมีประกัน (พร้อมกำหนดเงื่อนไขให้มารายงานตัวเป็นระยะ) สำหรับคนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาตที่อยู่ระหว่างรอการส่งกลับออกไปนอกประเทศ [ดูข้างต้น 2.2 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง]

ในทางปฏิบัติ การกักตัวคนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาตในสถานกักตัวคนเข้าเมืองเป็นบรรทัดฐานแทนที่จะเป็นข้อยกเว้น การปล่อยตัวจากสถานกักตัวนั้นส่วนใหญ่ทำได้โดยใช้เงินประกันและผู้เป็นหลักประกัน เงื่อนไขนี้รวมถึงสำหรับผู้ลี้ภัย ผู้แสวงหาที่ลี้ภัย และผู้ที่อยู่ในกลุ่มเปราะบาง⁶⁵

60 Asylum Access Thailand, เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยแห่งเอเชียแปซิฟิก (APRRN), เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยและคนไร้รัฐ (CRSP), Fortify Rights, รายงานต่อคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบเกี่ยวกับการปฏิบัติของไทยตามอนุสัญญาว่าด้วยการกำจัดเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ, 10 สิงหาคม 2564, <https://asylumaccess.org/submission-to-the-un-committee-on-the-elimination-of-racial-discrimination-on-thailands-compliance-with-the-international-convention-on-the-elimination-of-all-forms-of-racial-discrimination/>

61 Guardian, Thailand begins deportation of more than 4,000 Hmong asylum seekers, 28 ธันวาคม 2552, <https://www.theguardian.com/world/2009/dec/28/thailand-deportation-hmong-laos>

62 BBC, Thailand send Rohingya Muslims back to Burma, 13 กุมภาพันธ์ 2557, <https://www.bbc.com/news/world-asia-26167676>

63 ฮิวแมนไรท์วอชท์, ประเทศไทยควรปล่อยตัวผู้แสวงหาที่ลี้ภัยชาวอุยกูร์ที่ถูกกักตัว, 8 มีนาคม 2567, <https://www.hrw.org/news/2024/03/08/thailand-should-free-detained-uyghur-asylum-seekers>

64 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, UNHCR condemns deportation of Cambodian refugees by Thai authorities, 12 พฤศจิกายน 2564, <https://www.unhcr.org/asia/news/news-releases/unhcr-condemns-deportation-cambodian-refugees-thai-authorities>; ฮิวแมนไรท์วอชท์, Thailand: Cambodian Refugees Forcibly Returned, 12 พฤศจิกายน 2564, <https://www.hrw.org/news/2021/11/12/thailand-cambodian-refugees-forcibly-returned>; สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, UNHCR dismayed by deportation of a third Cambodian Refugee by Thai Authorities this month, 22 พฤศจิกายน 2564, <https://www.unhcr.org/news/news-releases/unhcr-dismayed-deportation-third-cambodian-refugee-thai-authorities-month>; Freedom House, Thailand: Transnational Repression Host Country Case Study, มิถุนายน 2565, <https://freedomhouse.org/report/transnational-repression/thailand>

65 International Detention Coalition, Immigration Detention and Alternatives to Detention in the Asia-Pacific Region. Annex: Country profiles, 17 พฤษภาคม 2565, <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/Asia-Pacific-ATD-Report-ANNEX-2022.pdf>; สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, ข้อมูลเสนอเพื่อรายงานรวบรวมของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน รอบที่ 2 สมัยประชุมที่ 25 - ประเทศไทย, พฤษภาคม 2559, <https://www.refworld.org/policy/upr/unhcr/2016/en/123790>

แม้สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจะออกแนวทางการพิจารณาให้ปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกัน [ดูข้างต้น 2.2 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง] แต่กระบวนการพิจารณาการประกันตัวนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจและไม่แน่นอน และอยู่บนฐานความคิดว่าแนวทางแก้ปัญหามีเพียงการส่งตัวกลับประเทศเท่านั้น หรือในกรณีของผู้ลี้ภัยคือการไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม⁶⁶ ในปี 2559 เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองของไทยหยุดให้ประกันตัวผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในแทบทุกกรณี อันเป็นผลจากการที่รัฐบาลเริ่มใช้นโยบายที่เข้มงวดยิ่งขึ้นต่อการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายในช่วงปลายปี 2558⁶⁷ กลุ่มผู้ถูกกักตัวบางกลุ่มยังคงถูกปฏิเสธไม่ให้ประกันตัว เช่น ผู้ถูกกักตัวชาวอุยกูร์ รวมถึงผู้สูงอายุและผู้ป่วย⁶⁸ ซึ่งถูกจัดให้อยู่ในขอบเขตการกักตัวดูแลของสถานความมั่นคงแห่งชาติแทนที่จะเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง⁶⁹ มักจะถูกปฏิเสธการเข้าถึงการประกันตัว [ดูด้านล่าง 4.6 ชาวอุยกูร์ ชาวโรฮิงญา และชาวเกาหลีเหนือ]⁷⁰

อัตราเงินค่าประกันตัวอาจสูงเกินไปสำหรับผู้ที่มีทรัพยากรทางการเงินจำกัด⁷¹ ตามคำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่ 45/2567 เรื่อง มอบหมายการพิจารณาเกี่ยวกับการประกันตัวคนต่างด้าวที่รอการส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และหลักเกณฑ์การประกันตัว อัตราค่าประกันตัวโดยทั่วไปสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่ถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมือง ถูกกำหนดไว้ที่ 50,000 บาท (ประมาณ 1,328 ยูโร) โดยกำหนดให้ต้องมารายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองทุก 2 สัปดาห์⁷² หลังพิธีลงนามในบันทึกความเข้าใจเรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ (MoU-ATD) ในปี 2562 [ดูด้านบน 2.4. บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ (MoU-ATD) (2562)] ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการประกันตัวเพิ่มขึ้นเป็นระหว่าง 100,000 ถึง 200,000 บาท (ประมาณ 2,656 – 5,312 ยูโร) สำหรับผู้ต้องกักที่ไม่ได้รวมอยู่ใน MOU⁷³ อำนาจดุลพินิจอันกว้างขวางของเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองยังทำให้เกิดกรณีการตัดสินบนเพื่อให้ปล่อยตัวชั่วคราวอีกด้วย⁷⁴ นอกจากนี้ ส่วนใหญ่มีแต่ผู้ต้องกักในสถานกักตัวคนเข้าเมืองในกรุงเทพฯ เท่านั้นที่มีสิทธิเข้าถึงการประกันตัว ส่วนผู้ต้องกักในพื้นที่ต่างจังหวัดไม่ได้เข้าถึงสิทธิ⁷⁵

- 66 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, ข้อมูลเสนอเพื่อรายงานรวบรวมของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน รอบที่ 2 สมัยประชุมที่ 25 - ประเทศไทย, พฤษภาคม 2559, <https://www.refworld.org/policy/upr/unhcr/2016/en/123790>; แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Between a Rock and a Hard Place: Thailand's refugee policies and violences of the principle of non-refoulement*, 28 กันยายน 2560, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/7031/2017/en/>; เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยในประเทศไทย ร่วมเสนอรายงานสำหรับการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review) รอบที่ 3 สมัยประชุมที่ 39, 15 มิถุนายน 2564, https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2021/06/Refugee-Rights-Network-in-Thailand_en.pdf; Asylum Access Thailand, เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยแห่งเอเชียแปซิฟิก (APRRN), เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยและคนไร้รัฐ, Fortify Rights, รายงานต่อคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบเกี่ยวกับการปฏิบัติของไทยตามอนุสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ, 10 สิงหาคม 2564 <https://asylumaccess.org/submission-to-the-un-committee-on-the-elimination-of-racial-discrimination-on-thailands-compliance-with-the-international-convention-on-the-elimination-of-all-forms-of-racial-discrimination/>
- 67 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Between a Rock and a Hard Place: Thailand's refugee policies and violences of the principle of non-refoulement*, 28 กันยายน 2560, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/7031/2017/en/>; กนกนัชกร ดันท์กุลรัตน์ และ สุเทพ จันทริอำพร, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง มาตรการทางเลือกแทนการกักตัวผู้แสวงหาที่ลี้ภัยและผู้ลี้ภัยในเขตเมืองในประเทศไทย, 13 กุมภาพันธ์ 2560, <http://lms.nhrc.or.th/ulib/document/Fulltext/F09221.pdf>; Bangkok Post, *Detention centres stuck in past century*, 18 กุมภาพันธ์ 2561, <https://www.bangkokpost.com/thailand/special-reports/1414047/detention-centres-stuck-in-past-century>
- 68 เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยในประเทศไทย ร่วมเสนอรายงานสำหรับการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review) รอบที่ 3 สมัยประชุมที่ 39, 15 มิถุนายน 2564, https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2021/06/Refugee-Rights-Network-in-Thailand_en.pdf
- 69 Bangkok Post, *UN 'rebuffed requests to help Uyghurs' in Thailand*, 4 พฤษภาคม 2567, <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2786797/un-rebuffed-requests-to-help-uyghurs-in-thailand>
- 70 เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยในประเทศไทย ร่วมเสนอรายงานสำหรับการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review) รอบที่ 3 สมัยประชุมที่ 39, 15 มิถุนายน 2564, https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2021/06/Refugee-Rights-Network-in-Thailand_en.pdf
- 71 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, ข้อมูลเสนอเพื่อรายงานรวบรวมของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน รอบที่ 3 สมัยประชุมที่ 39 - ประเทศไทย, กุมภาพันธ์ 2564 <https://www.refworld.org/policy/upr/unhcr/2021/en/123963>
- 72 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, คำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ที่ 45/2567 เรื่อง มอบหมายการพิจารณาเกี่ยวกับการประกันตัวคนต่างด้าวที่รอการส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และหลักเกณฑ์การประกันตัว, 27 กุมภาพันธ์ 2567, <https://www.immigration.go.th/?p=33244>
- 73 Asylum Access Thailand, เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยแห่งเอเชียแปซิฟิก (APRRN), เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยและคนไร้รัฐ, Fortify Rights, รายงานต่อคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบเกี่ยวกับการปฏิบัติของไทยตามอนุสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ, 10 สิงหาคม 2564 <https://asylumaccess.org/submission-to-the-un-committee-on-the-elimination-of-racial-discrimination-on-thailands-compliance-with-the-international-convention-on-the-elimination-of-all-forms-of-racial-discrimination/>
- 74 Asylum Access Thailand, เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยแห่งเอเชียแปซิฟิก (APRRN), เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยและคนไร้รัฐ, Fortify Rights, รายงานต่อคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบเกี่ยวกับการปฏิบัติของไทยตามอนุสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ, 10 สิงหาคม 2564 <https://asylumaccess.org/submission-to-the-un-committee-on-the-elimination-of-racial-discrimination-on-thailands-compliance-with-the-international-convention-on-the-elimination-of-all-forms-of-racial-discrimination/>
- 75 International Detention Coalition, *Immigration Detention and Alternatives to Detention in the Asia-Pacific Region. Annex: Country profiles*, 17 พฤษภาคม 2565, <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/Asia-Pacific-ATD-Report-ANNEX-2022.pdf>

4.3 การกักตัวโดยไม่มีกำหนด

พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองไม่ได้กำหนดระยะเวลาการกักตัวในบริบทของการรอดำเนินการส่งตัวออกนอกประเทศ ทำให้สามารถกักตัวได้เป็นระยะเวลาสั้นหรือไม่มีกำหนดระยะเวลาแน่นอน ซึ่งถือเป็นการควบคุมตัวโดยพลการตามกฎหมายระหว่างประเทศ [ดูข้างต้น 3.2 สิทธิในเสรีภาพ]

มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัตินี้ กำหนดว่าชาวต่างชาติที่เข้าประเทศไทยผ่านทางชายแดนทางบกอาจถูกกักตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมงเพื่อตรวจสอบและพิจารณาว่าบุคคลนั้นถูกห้ามเข้าประเทศหรือไม่ หากมีเหตุจำเป็น สามารถขยายเกินระยะเวลาเริ่มต้น 48 ชั่วโมงได้ แต่ต้องไม่เกินเจ็ดวัน หลังจากนั้นต้องยื่นขอคำสั่งศาลเพื่อขยายเวลากักตัวต่อไปได้ไม่เกินครั้งละ 12 วัน อย่างไรก็ตาม มาตรา 20 ยังอนุญาตให้ศาลสั่งปล่อยตัวชั่วคราวได้

กระบวนการทางศาลนี้ใช้กับการกักตัวเบื้องต้นระหว่างรอการพิจารณาสถานะคนเข้าเมืองตามมาตรา 19 [ดูด้านบน 2.2. พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง] อย่างไรก็ตาม หลังจากศาลตัดสินว่ามีความผิดฐานเข้าหรืออยู่ในประเทศโดยไม่ถูกต้อง จะไม่มีกำหนดระยะเวลาการกักตัวสูงสุดสำหรับคนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งถูกกักตัวระหว่างรอการส่งกลับออกนอกประเทศตามมาตรา 54 ของพระราชบัญญัติ และทางการอาจควบคุมตัวพวกเขาได้เป็นระยะเวลายาวนานไม่มีที่สิ้นสุด

ในทางปฏิบัติ ระยะเวลาในการกักตัวจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับกรณีการประกันตัวและกระบวนการส่งตัวกลับออกนอกประเทศ โดยทางการมีช่องทางการส่งตัวออกนอกประเทศอยู่ 2 ช่องทางหลัก ได้แก่ (1) ผ่านทางชายแดนทางบกสำหรับผู้ที่เดินทางมาจากประเทศเพื่อนบ้านของไทย – เมียนมา ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย; และ (2) ทางเครื่องบินสำหรับผู้เดินทางมาจากประเทศที่ไม่ติดกับเขตแดนไทย ซึ่งเป็นกระบวนการที่เรียกว่า “การกลับออกนอกประเทศด้วยตนเอง”⁷⁶ ระยะเวลาทั่วไปที่ผู้ต้องกักถูกกักตัวอยู่ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองมีตั้งแต่สามวันถึง 12 ปี⁷⁷

เจ้าหน้าที่จะดำเนินการส่งตัวผู้ต้องกักออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านผ่านพรมแดนทางบกซึ่งโดยปกติจะไม่คิดค่าใช้จ่าย⁷⁸ กระบวนการนี้อาจใช้เวลาสองถึงสี่สัปดาห์นับจากวันที่เริ่มกักตัว⁷⁹ ผู้ต้องกักที่จากประเทศที่ไม่มีชายแดนติดกับประเทศไทย จะถูกกักตัวจนกว่าจะชำระเงินค่าเที่ยวบินกลับไปยังประเทศต้นทาง⁸⁰

อย่างไรก็ตาม ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยมักถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองเป็นระยะเวลานาน หรือในบางกรณีก็ถูกกักตัวโดยไม่มีกำหนด เนื่องจากไม่สามารถกลับไปยังประเทศต้นทางของตนได้เพราะเสี่ยงที่จะถูกประหารชีวิตหรือขาดทรัพยากรทางการเงินเพื่อชำระค่าใช้จ่ายในการส่งตัวออกนอกประเทศหรือค่าประกันตัว หรือขาดโอกาสในการตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม⁸¹

ผู้ต้องกักบางรายยังถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองเป็นเวลานานเนื่องจากนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของประเทศไทย ตัวอย่างเช่น ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2567 ชายชาวอุยกูร์ 43 คน ที่เข้ามาয়ประเทศไทยเพื่อหลบหนีการประหารชีวิตและการละเมิดสิทธิมนุษยชนร้ายแรงอื่นๆ จากเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ ประเทศจีน ถูกควบคุมตัวมาตั้งแต่เดือนมีนาคม 2557 ที่สถานกักตัวคนเข้าเมือง เขตสวนพลู กรุงเทพฯ [ดูด้านล่าง 4.6 ชาวอุยกูร์ ชาวโรฮิงญา และชาวเกาหลีเหนือ]⁸²

76 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Between a Rock and a Hard Place: Thailand's refugee policies and violences of the principle of non-refoulement*, 28 กันยายน 2560, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/7031/2017/en/>; ฮิวแมนไรท์วอตช์, *Ad Hoc and Inadequate: Thailand's Treatment of Refugees and Asylum Seekers*, 12 กันยายน 2555, <https://www.hrw.org/report/2012/09/13/ad-hoc-and-inadequate/thailands-treatment-refugees-and-asylum-seekers>

77 Bangkok Post, *Detention centres stuck in past century*, 18 กุมภาพันธ์ 2561, <https://www.bangkokpost.com/thailand/special-reports/1414047/detention-centres-stuck-in-past-century>

78 อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องกักชาวกัมพูชาบางคนรายงานว่า ต้องจ่ายค่าเดินทางเอง ข้อมูลจากผู้แทนขององค์กรหนึ่งที่ทำงากับผู้ลี้ภัยในเขตเมือง, 13 ตุลาคม 2567

79 FIDH ได้รับข้อมูลนี้จากผู้ที่มีความรู้ในประเด็นดังกล่าว, 13 ตุลาคม 2567

80 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *Between a Rock and a Hard Place: Thailand's refugee policies and violences of the principle of non-refoulement*, 28 กันยายน 2560, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/7031/2017/en/>

81 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, *ข้อมูลเสนอเพื่อรายงานรวบรวมของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยมนุษยชน ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน รอบที่ 2 สมัยประชุมที่ 25 - ประเทศไทย*, พฤษภาคม 2559, <https://www.refworld.org/policy/upr/unhcr/2016/en/123790>; ฮิวแมนไรท์วอตช์, *Ad Hoc and Inadequate: Thailand's Treatment of Refugees and Asylum Seekers*, 12 กันยายน 2555, <https://www.hrw.org/report/2012/09/13/ad-hoc-and-inadequate/thailands-treatment-refugees-and-asylum-seekers>

82 สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *AL THA 2/2024*, 22 กุมภาพันธ์ 2567, <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=28775>

สถานกักตัวคนเข้าเมืองในกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2567 © Jack Taylor / AFP

4.4. ไม่มีสิทธิที่จะโต้แย้งความชอบด้วยกฎหมายของการกักตัว

ผู้ถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองของประเทศไทยไม่มีสิทธิที่จะโต้แย้งความชอบด้วยกฎหมายของการกักตัวของตนและ/หรือ ขอให้ศาลทบทวนคำสั่งของฝ่ายปกครองเกี่ยวกับการกักตัวของตน สิ่งเหล่านี้เป็นมาตรการคุ้มครองพื้นฐานเพื่อป้องกันการควบคุมตัวโดยพลการ

พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองไม่ได้ให้สิทธิในการตรวจสอบทบทวนโดยศาลหรือกลไกการอุทธรณ์ต่อคำสั่งกักตัวตัวแก่คนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาตซึ่งถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานเข้าเมืองหรืออยู่ในประเทศโดยผิดกฎหมาย และกำลังถูกควบคุมตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองขณะรอดำเนินการตัวออกนอกประเทศ⁸³ เมื่อถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมือง ผู้ถูกกักตัวจะไม่สามารถเข้าถึงช่องทางปกติที่เป็นทางการในการโต้แย้งหรือทบทวนความจำเป็นและได้สัดส่วนของการกักตัวของตน⁸⁴

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ถูกควบคุมตัวเป็นระยะเวลาสั้นหรือไม่มีกำหนด ได้รับการปฏิบัติที่โหดร้าย หรือสภาพการควบคุมตัวที่ไม่เหมาะสม ผู้ถูกกักตัวสามารถแสวงหาการชดเชยเยียวยาได้ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุ้คคลสูญหาย พ.ศ. 2565 [ดูคำบน 2.5 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุ้คคลสูญหาย พ.ศ. 2565]

4.5 การกักตัวผู้อพยพในสภาวะเปราะบาง

กฎหมายและนโยบายด้านคนเข้าเมืองของประเทศไทยไม่ได้ห้ามการใช้การควบคุมตัวสำหรับผู้อพยพในสภาวะที่เปราะบางอย่างชัดเจน รวมถึงเด็กและครอบครัวของเด็ก บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติบางกลุ่ม และเหยื่อการค้ามนุษย์ บุคคลเหล่านี้มีความเสี่ยงต่อการถูกแสวงหาประโยชน์ ถูกกระทำทารุณ ความรุนแรงทางเพศ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ

ในบางกรณี ผู้อพยพเหล่านี้ต้องเผชิญกับการควบคุมตัวโดยพลการ เนื่องจากขาดกลไกการคัดกรองที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการประเมินความเปราะบางและให้การคุ้มครองด้านมนุษยธรรมที่เหมาะสม ผู้ถูกกักตัวในสภาวะ

83 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, ข้อมูลเสนอเพื่อรายงานรวบรวมของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยฯ ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน รอบที่ 2 สมัยประชุมที่ 25 - ประเทศไทย, พฤษภาคม 2559, <https://www.refworld.org/policy/upr/unhcr/2016/en/123790>

84 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, ข้อมูลเสนอเพื่อรายงานรวบรวมของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยฯ ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน รอบที่ 2 สมัยประชุมที่ 25 - ประเทศไทย, พฤษภาคม 2559, <https://www.refworld.org/policy/upr/unhcr/2016/en/123790>; สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, ข้อมูลเสนอเพื่อรายงานรวบรวมของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยฯ ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน รอบที่ 3 สมัยประชุมที่ 39 - ประเทศไทย, กุมภาพันธ์ 2564 <https://www.refworld.org/policy/upr/unhcr/2021/en/123963>

เปราะบางอื่น ๆ เช่น หญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มีความพิการ รวมถึงเด็ก ยังถูกควบคุมตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองและได้รับการปฏิบัติที่ต่ำกว่ามาตรฐาน [ดูด้านล่าง 5. สภาพการกักตัวต่ำกว่ามาตรฐานสากล]

4.5.1. เด็กผู้อพยพและแม่

แม้จะมีความพยายามที่จะจำกัดการใช้สถานกักตัวคนเข้าเมืองเพื่อกักตัวเด็ก แต่รัฐบาลไทยก็ยังคงดำเนินนโยบายที่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ออกคำสั่งทางปกครองกักตัวเด็กและครอบครัวในสถานกักตัวคนเข้าเมือง ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กผู้อพยพ [ดูด้านบน 3.2 สิทธิในเสรีภาพ]

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา รัฐบาลไทยได้ดำเนินการสำคัญหลายประการเพื่อลดการควบคุมตัวเด็กผู้อพยพ โดยที่สำคัญที่สุดคือ การลงนามบันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ (MoU-ATD) เมื่อเดือนมกราคม 2562 [ดูด้านบน 2.4. บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ (MoU-ATD) (2562)] และการถอนข้อสงวนต่ออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 22 ว่าด้วยการคุ้มครองเด็กผู้ลี้ภัยและเด็กผู้แสวงหาที่ลี้ภัย เมื่อเดือนกรกฎาคม 2567⁸⁵

MoU-ATD ส่งผลให้จำนวนเด็กผู้ลี้ภัยและเด็กผู้แสวงหาที่ลี้ภัยในเขตเมืองที่ถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองลดลงอย่างมาก นับตั้งแต่การลงนาม MoU-ATD มาจนถึงเดือนมิถุนายน 2564 เด็กผู้อพยพ 304 คนและครอบครัวของพวกเขาได้รับการปล่อยตัวจากการควบคุมตัวของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และได้รับอนุญาตให้ใช้ชีวิตในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาคประชาสังคม ในขณะที่รอการส่งตัวกลับหรือตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม⁸⁶

แม้จะมีการนำบันทึกความเข้าใจ MoU-ATD มาใช้ แต่เด็กผู้อพยพยังคงถูกจับกุม กักตัว และส่งตัวออกนอกประเทศเนื่องจากละเมิดพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง แม้ว่า MoU-ATD จะกำหนดให้ใช้การกักตัวเป็นมาตรการสุดท้ายและใช้ระยะเวลาสั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ก็ไม่ได้ห้ามการจับกุมและกักตัวเด็กแต่ต้น⁸⁷ ที่จริงแล้วข้อกำหนดของ MoU-ATD จะใช้ได้ต่อเมื่อเด็กได้ถูกควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองแล้วเท่านั้น⁸⁸ เด็กที่ได้รับการปล่อยตัวตาม MoU-ATD ยังมีความเสี่ยงที่จะถูกกักตัวอีกครั้งเมื่ออายุครบ 18 ปี⁸⁹

ในทางปฏิบัติ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองมีอำนาจดุลพินิจอย่างเต็มที่ในการตัดสินใจว่าจะจับกุม กักตัว ส่งตัวออกนอกประเทศ หรือส่งตัวเด็กและแม่ของเด็กไปยังกลไกการคุ้มครองภายใต้ MoU-ATD เด็กผู้อพยพมักถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองขณะรอดำเนินการส่งตัวออกนอกประเทศ ตามสถิติอย่างเป็นทางการ ณ วันที่ 6 มิถุนายน 2567 มีเด็กผู้อพยพ 131 คนถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองทั่วประเทศ⁹⁰

เด็กบางกลุ่มถูกกีดกันออกจากมาตรการทางเลือกอื่นที่เน้นชุมชน เช่น เด็กชาวโรฮิงญาที่คำขอสถานะผู้ลี้ภัยถูกปฏิเสธโดย UNHCR และเด็กที่ผู้ปกครองไม่มีเงินพอที่จะประกันตัว ซึ่งเด็กเหล่านี้จะถูกนำตัวไปอยู่ที่สถานรองรับที่ดำเนินการโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์แทน⁹¹ นอกจากนี้ เด็กผู้อพยพจากเมียนมา ลาว และกัมพูชา ไม่ได้ถูกส่งเข้ากลไกของ MoU-ATD เนื่องจากมักจะเดินทางกลับประเทศต้นทางโดยสมัครใจ และกระบวนการส่งตัวออกนอกประเทศโดยทั่วไปจะใช้เวลาไม่นาน⁹² เป็นผลให้เด็กผู้อพยพจากสามประเทศนี้ยังคงถูกกักตัวในสถานกักตัว

85 ข้อ 22 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ประกันสิทธิของเด็กผู้ลี้ภัยและเด็กผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่ได้รับการคุ้มครองและการช่วยเหลือทางมนุษยธรรม รวมถึงการเข้าถึงการสนับสนุนและบริการอื่นๆ โดยเท่าเทียมกับเด็กที่มีสถานะเป็นพลเมืองของรัฐนั้น; ยูนิเซฟ, แถลงการณ์เกี่ยวกับมติของรัฐบาลไทยในการถอนข้อสงวนมาตราที่ 22 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, 15 กรกฎาคม 2567; <https://www.unicef.org/thailand/press-releases/statement-royal-thai-governments-announcement-it-will-withdraw-its-reservation>

86 Asylum Access, 3rd ATD MOU anniversary in Thailand, 21 มกราคม 2565, <https://asylumaccess.org/atd-mou-implemented-for-3-years-in-thailand/>

87 International Detention Coalition, Immigration Detention and Alternatives to Detention in the Asia-Pacific Region. Annex: Country profiles, 17 พฤษภาคม 2565, <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/Asia-Pacific-ATD-Report-ANNEX-2022.pdf>

88 International Detention Coalition, Immigration Detention and Alternatives to Detention in the Asia-Pacific Region. Annex: Country profiles, 17 พฤษภาคม 2565, <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/Asia-Pacific-ATD-Report-ANNEX-2022.pdf>

89 International Detention Coalition, Immigration Detention and Alternatives to Detention in the Asia-Pacific Region. Annex: Country profiles, 17 พฤษภาคม 2565, <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/Asia-Pacific-ATD-Report-ANNEX-2022.pdf>

90 กองกำกับการ 3 กองบังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, หนังสือเลขที่ 0029.843/5926 ร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540, 6 มิถุนายน 2567

91 เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยในประเทศไทย ร่วมเสนอรายงานสำหรับการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review) รอบที่ 3 สมัยประชุมที่ 39, 15 มิถุนายน 2564, https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2021/06/Refugee-Rights-Network-in-Thailand_en.pdf

92 International Detention Coalition, Gaining Ground Annex: Country Profiles, 16 พฤษภาคม 2565, <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/Gaining-Ground-Annex-2022.pdf>

คนเข้าเมือง ศูนย์แรกรับแม่และเด็ก หรือสถานคุ้มครองอื่นสำหรับสตรีและเด็กจนกว่าจะถูกส่งตัวออกนอกประเทศ⁹³

MoU-ATD ไม่สามารถป้องกันการแยกครอบครัวได้ เนื่องจากไม่ได้จัดให้มีมาตรการทางเลือกอื่นที่ไม่ใช่การกักตัว อย่างเป็นระบบให้กับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ซึ่งนับเป็นการละเมิดสิทธิของเด็กที่จะมีครอบครัวและแนวทางปฏิบัติ ที่ยึดประโยชน์สูงสุดของเด็ก ผู้ต้องกักที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีเด็กเดินทางมาด้วย ยังคงถูกจัดการด้วยบทบัญญัติของ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง [ดูคำค้น 2.2. พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง]

ในทางปฏิบัติ การประกันตัวเป็นทางเลือกอื่นแทนการกักตัวเพียงอย่างเดียวที่เป็นไปได้ ซึ่งจะได้รับอนุญาตตามดุลพินิจ ของเจ้าหน้าที่ และจำกัดให้เฉพาะกับแม่และพ่อที่มีเด็กซึ่งถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองด้วย แม้ว่าโดยทั่วไป แล้วแม่จะได้รับการปล่อยตัวพร้อมกับลูก แต่ครอบครัวจะต้องจ่ายค่าประกันตัว 50,000 บาท (ประมาณ 1,328 ยูโร)⁹⁴ ผู้ปกครองที่ถูกจับกุม (ส่วนใหญ่เป็นพ่อ) ที่ไม่มีลูกถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมือง โดยทั่วไปจะไม่ได้รับการพิจารณาให้ปล่อยตัวชั่วคราวภายใต้ MoU-ATD ส่งผลให้ครอบครัวต้องแยกทางกัน แม่ถูกทิ้งให้ต้องดูแลลูกด้วย ตนเองในขณะที่ถูกห้ามไม่ให้ทำงานในประเทศไทย⁹⁵

ทางเลือกอื่นแทนการกักตัวเด็กผู้อพยพและแม่ที่ดำเนินการโดยทางการไทย ได้แก่ การอนุญาตให้เด็กและแม่ ไปพักอยู่ในศูนย์ช่วยเหลือเด็กที่ดำเนินการโดยกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ การค้นหาครอบครัวอุปถัมภ์ให้สำหรับเด็กที่ไม่มีผู้ปกครอง หรือการส่งเด็กและแม่ไปยังศูนย์แรกรับแม่และ เด็กในเขตบางเขน กรุงเทพฯ ภายใต้การดูแลของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง⁹⁶

อย่างไรก็ตาม มาตรการเหล่านี้ถูกภาคประชาสังคมวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นการจำกัดสิทธิและไม่คำนึงถึงประโยชน์ สูงสุดของเด็ก⁹⁷ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กและแม่ของเด็กที่ถูกควบคุมตัวในศูนย์แรกรับแม่และเด็ก ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณ เดียวกับสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน ยังคงถูกลิดรอนเสรีภาพ โดยถูกจำกัดการเคลื่อนที่ภายในศูนย์ และ เข้าถึงบริการพื้นฐานได้อย่างจำกัด [ดูคำค้น 5. สภาพการกักตัวต่ำกว่ามาตรฐานสากล]⁹⁸

4.5.2. บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ

บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทยมีความเสี่ยงต่อการถูกควบคุมตัวโดยพลการและไม่มีกำหนด เนื่องจากสถานะที่ ไม่มั่นคงของพวกเขาในฐานะเป็นคนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาต⁹⁹

ตามกฎหมายระหว่างประเทศ การลิดรอนเสรีภาพของบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติเป็นการกระทำต้องห้าม และการไม่สามารถ ส่งตัวบุคคลออกนอกประเทศเนื่องจากสถานะไร้รัฐไร้สัญชาติไม่สามารถเป็นเหตุผลในการควบคุมตัวโดยไม่มีกำหนดได้ [ดูข้างต้น 3. มาตรฐานสากลว่าด้วยการกักตัวคนเข้าเมือง และ 3.2. สิทธิในเสรีภาพ]¹⁰⁰

93 International Detention Coalition, *Gaining Ground Annex: Country Profiles*, 16 พฤษภาคม 2565, <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/Gaining-Ground-Annex-2022.pdf>

94 สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Report on ending immigration detention of children and seeking adequate reception and care for them – Inputs received: Thailand*, 2563, <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/report-ending-immigration-detention-children-and-seeking-adequate-reception-and>; ฮิวแมนไรท์วอตช์, แถลงการณ์ร่วม ว่าด้วยการลงนามบันทึกความเข้าใจเรื่องการกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัว เด็กในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ, 21 มกราคม 2562, <https://www.hrw.org/news/2019/01/21/thailand-joint-statement-mou-end-immigration-detention-children>

95 สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Report on ending immigration detention of children and seeking adequate reception and care for them – Inputs received: Thailand*, 2563, <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/report-ending-immigration-detention-children-and-seeking-adequate-reception-and>; ฮิวแมนไรท์วอตช์, แถลงการณ์ร่วม ว่าด้วยการลงนามบันทึกความเข้าใจเรื่องการกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัว เด็กในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ, 21 มกราคม 2562, <https://www.hrw.org/news/2019/01/21/thailand-joint-statement-mou-end-immigration-detention-children>

96 Asylum Access, *3rd ATD MOU anniversary in Thailand*, 21 มกราคม 2565, <https://asylumaccess.org/atd-mou-implemented-for-3-years-in-thailand/>; คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน, *National report submitted in accordance with paragraph 5 of the annex to Human Rights Council resolution 16/21 – Thailand*, 17 สิงหาคม 2564, UN Doc. A/HRC/WG.6/39/THA/1, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g21/225/87/pdf/g2122587.pdf>

97 เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยในประเทศไทย ร่วมเสนอรายงานคำขอรับการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์ สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review) รอบที่ 3 สมัยประชุมที่ 39, 15 มิถุนายน 2564, https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2021/06/Refugee-Rights-Network-in-Thailand_en.pdf

98 สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Report on ending immigration detention of children and seeking adequate reception and care for them – Inputs received: Thailand*, 2563, <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/report-ending-immigration-detention-children-and-seeking-adequate-reception-and>

99 มาตรา 1 ของอนุสัญญาว่าด้วยสถานะของบุคคลไร้รัฐ พ.ศ. 2497 กำหนดนิยามบุคคลไร้รัฐว่า หมายถึงบุคคลที่ “ไม่ถูกพิจารณาว่าเป็นคนสัญชาติของรัฐใดเลย ภายใต้ผลบังคับแห่งกฎหมายของรัฐนั้น”

100 คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการของสหประชาชาติ, *ข้อเท็จจริงที่ 5 ฉบับปรับปรุง เรื่อง การลิดรอนเสรีภาพของผู้อพยพ*, 7 กุมภาพันธ์ 2561, UN Doc. A/HRC/39/45 ย่อหน้า 11

ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการอพยพในภูมิภาคสำหรับผู้แสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าหรือความปลอดภัยจากความขัดแย้งและ/หรือการประท้วงประท้วงในประเทศต้นทางของตน ในหลายกรณี บุคคลเหล่านี้ไม่มีเอกสารรับรองตัวตนทางกฎหมายจากประเทศต้นทางของตนและเดินทางมาถึงประเทศไทยโดยไม่มีหลักฐานการเป็นพลเมืองที่จำเป็น เช่น ชาวโรฮิงญา 101 นอกจากการจับกุมและการควบคุมตัวโดยพลการเนื่องจากสถานะการเข้าเมืองแล้ว บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติยังเผชิญกับความเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์และการแสวงหาประโยชน์รูปแบบอื่น ๆ [ดูด้านล่าง 4.5.3. เหยื่อการค้ามนุษย์]¹⁰²

จากสถิติสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ณ วันที่ 6 มิถุนายน 2567 มีบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ 44 คนถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมือง¹⁰³ นอกจากนี้ ยังมีบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ 14 คนถูกกักตัวในศูนย์แรกรับแม่และเด็ก คิดเป็นเกือบ 10% ของจำนวนผู้ถูกกักตัวทั้งหมดในสถานดังกล่าว¹⁰⁴

บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติมีความเสี่ยงเป็นพิเศษต่อการควบคุมตัวโดยไม่มีกำหนดในสถานกักตัวคนเข้าเมือง เนื่องจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองไม่มีระเบียบเกี่ยวกับผู้ที่ไม่สามารถส่งตัวออกนอกประเทศได้เนื่องจากขาดเอกสารรับรองตัวตนจากประเทศต้นทาง¹⁰⁵

4.5.3. เหยื่อการค้ามนุษย์

เหยื่อการค้ามนุษย์อาจถูกควบคุมตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมือง อันเป็นผลจากกระบวนการระบุตัวตนเหยื่อการค้ามนุษย์ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งนำไปสู่การระบุตัวตนเหยื่อผิดพลาดว่าเป็นคนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาตหรือถูกดำเนินคดีอาญาจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผิดกฎหมายในระหว่างที่ถูกค้ามนุษย์ เช่น การเข้าหรืออยู่ในประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต การค้าประเวณี การทำงานที่ไม่ได้รับอนุญาต และการแสดงเอกสารปลอม

ตัวอย่างเช่น ชาวโรฮิงญาจากเมียนมา ซึ่งหลายคนเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ มักจะถูกจับกุมและควบคุมตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมือง รวมถึงสถานกักตัวคนเข้าเมือง เนื่องจากสถานะการเข้าเมืองที่ผิดกฎหมาย แม้จะมีหลักฐานการถูกค้ามนุษย์ก็ตาม¹⁰⁶ แนวปฏิบัติเช่นนี้เป็นผลมาจากกระบวนการระบุตัวตนที่ไม่สม่ำเสมอและไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เหยื่อหลายรายถูกระบุตัวผิดและถูกลงโทษเพียงเพราะละเมิดกฎหมายการเข้าเมืองและการกระทำผิดทางอาญาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างถูกค้ามนุษย์¹⁰⁷

นอกจากนี้ ยังมีรายงานว่าผู้แสวงหาที่ลี้ภัยอื่น ๆ จากเมียนมาและชาวต่างชาติที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ของขบวนการหลอกลวงออนไลน์ที่ดำเนินการในประเทศเพื่อนบ้าน ที่เข้ามาในประเทศไทยหลังจากหลบหนีการถูกแสวงหาประโยชน์ยังประสบปัญหาในการเข้าถึงกระบวนการระบุตัวตนของเหยื่อการค้ามนุษย์อีกด้วย¹⁰⁸

มีชาวโรฮิงญาเพียงไม่กี่คนที่ถูกจับกุมในประเทศไทยในปี 2565 ที่เชื่อว่าการคัดกรองและระบุว่าเป็นผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551¹⁰⁹ ในบรรดาผู้ที่ได้รับการระบุว่าเป็นผู้เสียหายโดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก หลายคนถูกควบคุมตัวในสถานคุ้มครองที่รัฐบาลดำเนินการ และถูกจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว ในปี 2563 ทางกรมไทยได้ควบคุมตัวชาวโรฮิงญาทั้งชาย หญิง และเด็กอย่างน้อย 35 คน ซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้รอดจากการค้ามนุษย์ ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองจังหวัดตาก โดยไม่ได้ผ่านกระบวนการระบุตัวตนผู้เสียหาย¹¹⁰

101 องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน, *Compendium of Good Practices in Enabling Access to Legal Identity for Undocumented Migrants - Case study: Thailand*, 3 มิถุนายน 2567, <https://thailand.iom.int/sites/g/files/tmzbd11371/files/documents/2024-06/thailand-section.pdf>

102 International Institute for Asian Studies, *The statelessness-trafficking nexus. A case study in Thailand*, 30 ตุลาคม 2563, <https://www.ias.asia/the-newsletter/article/statelessness-trafficking-nexus-case-study-thailand>

103 กองกำกับการ 3 กองบังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, หนังสือเลขที่ 0029.843/5926 ร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540, 6 มิถุนายน 2567

104 กองกำกับการ 3 กองบังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, หนังสือเลขที่ 0029.843/5926 ร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540, 6 มิถุนายน 2567

105 อภิชนา ปานพรม, ปัญหาในการส่งกลับผู้ต้องกักภายใต้การควบคุมของสถานกักตัวคนต่างด้าว กองกำกับการ 3 กองบังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, 2563, <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/7534/>

106 Bangkok Post, *Rohingya treatment a violation of human rights*, 29 กรกฎาคม 2563, <https://www.bangkokpost.com/opinion/opinion/1959091/rohingya-treatment-a-violation-of-human-rights>

107 กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา, *2023 Trafficking in Persons Report: Thailand*, <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/thailand/>

108 กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา, *2023 Trafficking in Persons Report: Thailand*, <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/thailand/>

109 Protecting Rohingya Refugees in Asia (PRRIA) Partners, *Submission to OHCHR: Trafficking in persons and protection of refugees, stateless persons and internally displaced persons (IDPs)*, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/trafficking/cf-idp/Submission-by-Asia%20Displacement%20Solutions%20Platform.pdf>

110 Fortify Rights, *ประเทศไทย: คุ้มครองผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงญา ไม่ให้ถูกบังคับส่งกลับและกักตัวโดยไม่มีเวลาดำเนินการ*, 5 มิถุนายน 2563, <https://www.fortifyrights.org/tha-inv-2020-06-05/>

ชาวโรฮิงญาที่ได้รับการระบุว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์โดยทั่วไปจะถูกควบคุมตัวอย่างไม่มีกำหนดในสถานรองรับ โดยรอการส่งตัวกลับประเทศต้นทางหรือตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม อย่างไรก็ตาม หากสถานรองรับเต็ม เหตุการณ์ค้ามนุษย์อาจถูกส่งไปสถานกักตัวคนเข้าเมือง¹¹¹

4.6 ชาวอุยกูร์ ชาวโรฮิงญา และชาวเกาหลีเหนือ

โดยทั่วไปแล้ว ทางกรมไทยจะจัดให้ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือสัญชาติบางกลุ่ม เช่น ชาวอุยกูร์ ชาวโรฮิงญา และชาวเกาหลีเหนือ อยู่ในขอบเขตการกำกับดูแลของสภาความมั่นคงแห่งชาติ¹¹²

บุคคลเหล่านี้จะไม่สามารถเข้าถึงกลไกคุ้มครองระดับชาติ (NSM) ของประเทศไทย [ดูด้านบน 2.3 กลไกคุ้มครองระดับชาติ (NSM) (2562)] และถูกยกเว้นจากการพิจารณาสถานะผู้ลี้ภัยของ UNHCR การยื่นคำขอประกันตัว และขั้นตอนพิเศษใด ๆ ที่อนุญาตให้พวกเขาพำนักอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว

ผู้ลี้ภัยชาวเกาหลีเหนือในรถตู้ซึ่งกรงเดินทางมาถึงสถานกักตัวคนเข้าเมืองใจกลางกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2549 © Saeed Khan / AFP

ในปี 2565 มีชาวโรฮิงญา 470 คนถูกควบคุมตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองต่าง ๆ โดยไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการพิจารณาสถานะผู้ลี้ภัยของ UNHCR ได้¹¹³

ชาวอุยกูร์ส่วนใหญ่ที่ยังคงถูกกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองต่าง ๆ ของไทยเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชาวอุยกูร์ประมาณ 350 คนที่ถูกจับกุมและควบคุมตัวในปี 2557 เนื่องจากเข้าประเทศโดยผิดกฎหมาย ในปีถัดมา ผู้หญิงและเด็ก 170 คน

111 Protecting Rohingya Refugees in Asia (PRRiA) Partners, *Submission to OHCHR: Trafficking in persons and protection of refugees, stateless persons and internally displaced persons (IDPs)*, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/trafficking/cfi-idp/Submission-by-Asia%20Displacement%20Solutions%20Platform.pdf>

112 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, หนังสือ ที่ นร. 007/449 เรื่อง กฎหมายสำคัญที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเร่งรัดปรับปรุงหรือยกร่างกฎหมายขึ้นใหม่ (ร่างพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.), 18 ธันวาคม 2562, https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2562/9933420829.pdf; เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยแห่งเอเชียแปซิฟิก (APRRN) และ เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยและคนไร้รัฐ (CRSP), รายงานการประเมินกลไกการคุ้มครองระดับชาติ: ภาพรวมและการวิเคราะห์สถานการณ์การนำกลไกไปปฏิบัติ, <https://aprrn.org/media/Publications/files/NSM-Assessment-Report-EN.pdf>

113 ฮิวแมนไรท์วอตช์, *Thailand: Allow Newly Arrived Rohingya Access to Asylum*, 7 มิถุนายน 2563, <https://www.hrw.org/news/2022/06/07/thailand-allow-newly-arrived-rohingya-access-asylum>

จากกลุ่มนี้ได้รับการปล่อยตัวไปยังตุรกีเพื่อตั้งถิ่นฐานใหม่ ในขณะที่ผู้ชาย 109 คนถูกส่งตัวกลับไปยังประเทศจีน¹¹⁴ ชาวอุยกูร์ส่วนใหญ่ที่เหลือยังคงถูกกักตัวอยู่ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองเป็นเวลานานกว่า 10 ปี โดยไม่ได้เข้าถึงการประกันตัวและกระบวนการพิจารณาสถานะผู้ลี้ภัย¹¹⁵ ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2567 ชาวอุยกูร์ 43 คนยังคงอยู่ในสถานกักตัวคนเข้าเมือง ที่เขตสวนพลู กรุงเทพฯ¹¹⁶

ในทางกลับกัน ผู้ลี้ภัยชาวเกาหลีเหนือจะถูกจัดเข้าข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการในการตั้งถิ่นฐานใหม่ระหว่างรัฐบาลไทยและเกาหลีใต้ เพื่ออนุญาตให้พวกเขาถูกส่งตัวกลับออกไปยังเกาหลีใต้¹¹⁷ ผู้ลี้ภัยชาวเกาหลีเหนือที่เข้ามาในประเทศไทยมักจะถูกจับกุมและดำเนินคดีในข้อหาเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายก่อนจะถูกส่งตัวกลับออกไปยังเกาหลีใต้¹¹⁸ ณ เดือนมิถุนายน 2567 มีชาวเกาหลีเหนือ 19 คนถูกควบคุมตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองในประเทศไทย¹¹⁹

นอกจากนี้ ผู้ลี้ภัยชาวเกาหลีเหนือที่ถูกจับกุมเนื่องจากเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายสามารถขอรับการคุ้มครองในระดับหนึ่งจากสถานทูตเกาหลีใต้ในกรุงเทพฯ รวมถึงการให้เจ้าหน้าที่สถานทูตไปเยี่ยมและจัดหาอาหารและสิ่งของที่ไม่ใช่อาหารให้พวกเขาขณะที่ถูกกักตัวอยู่ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองจนระอการส่งกลับไปยังเกาหลีใต้¹²⁰

114 Bangkok Post, UN 'rebuffed requests to help Uyghurs' in Thailand, 4 พฤษภาคม 2567, <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2786797/un-rebuffed-requests-to-help-uyghurs-in-thailand>

115 เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยในประเทศไทย ร่วมเสนอรายงานสำหรับการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review) รอบที่ 3 สมัยประชุมที่ 39 , 15 มิถุนายน 2564, https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2021/06/Refugee-Rights-Network-in-Thailand_en.pdf

116 สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, AL THA 2/2024 , 22 กุมภาพันธ์ 2567, <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=28775>

117 Reuters, Surge in North Koreans slipping into Thailand: immigration, 1 สิงหาคม 2560, <https://www.reuters.com/article/world/surge-in-north-koreans-slipping-into-thailand-immigration-idUSKBN1AH3SQ/>

Bangkok Post, North Korea defectors a 'dilemma', 26 มกราคม 2559, <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/838792/north-korea-defectors-a-dilemma>

118 Reuters, Surge in North Koreans slipping into Thailand: immigration, 1 สิงหาคม 2560, <https://www.reuters.com/article/world/surge-in-north-koreans-slipping-into-thailand-immigration-idUSKBN1AH3SQ/>

119 กองกำกับการ 3 กองบังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, หนังสือเลขที่ 0029.843/5926 ร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540, 6 มิถุนายน 2567

120 Bangkok Post, North Korea defectors a 'dilemma', 26 มกราคม 2559, <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/838792/north-korea-defectors-a-dilemma>

5. สภาพการกักตัวต่ำกว่ามาตรฐานสากล

สภาพความเป็นอยู่ภายในสถานกักตัวคนเข้าเมืองของประเทศไทยนั้นต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำสากลที่เกี่ยวข้องและแนวทางของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเอง¹²¹ FIDH ได้สัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัวห้าคน (หญิงสองคนและชายสามคน) ที่เคยถูกควบคุมตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองสามแห่งในกรุงเทพฯ (สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน และศูนย์แรกรับแม่และเด็ก) และได้รับการปล่อยตัวในช่วงเวลาต่าง ๆ ระหว่างปี 2563 ถึง 2566

การได้รับข้อมูลที่เชื่อถือได้และเป็นปัจจุบันเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองของประเทศไทยเป็นเรื่องยากยิ่งด้วยเหตุผลหลายประการ ได้แก่ ข้อมูลอย่างเป็นทางการที่มีเพียงน้อยนิด องค์กรสิทธิมนุษยชนอิสระและสื่อมวลชนไม่สามารถเข้าถึงสถานกักตัวคนเข้าเมืองได้ สมาชิกครอบครัวของผู้ถูกกักตัวไม่เต็มใจที่จะพูดคุยเกี่ยวกับความลำบากของญาติพี่น้องเนื่องจากกลัวพวกเขาจะถูกตอบโต้ และความท้าทายในการติดต่อกับอดีตผู้ถูกกักตัวหลังพวกเขาถูกส่งตัวออกนอกประเทศหรือออกไปตั้งถิ่นฐานใหม่

5.1. ความแออัดทำให้เกิดสภาพการกักตัวที่ไม่เหมาะสม

อดีตผู้ถูกกักตัวส่วนใหญ่ที่ให้สัมภาษณ์รายงานว่า พวกเขาถูกกักตัวในห้องกักที่ทรุดโทรม มีพื้นที่ส่วนบุคคลจำกัดต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่แนะนำในระดับสากลซึ่งกำหนดไว้ที่ 3.4 ตารางเมตรต่อผู้ถูกคุมขัง¹²²

ผู้ต้องกักขังอยู่หลังลูกกรงที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองในกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2562 © Romeo Gacad / AFP

แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และดูแลคนต่างด้าว พ.ศ. 2562 ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองกำหนดว่า 1) ต้องจำแนกเพศผู้ต้องกักขังชายและหญิง ห้ามกักตัวรวมกัน 2) ต้องจำแนกผู้ต้องกักที่มีประวัติเคยกระทำความผิดร้ายแรงหรือมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรงออกจากผู้ต้องกักทั่วไป และ 3) ต้องจำแนกผู้ต้องกักตามสัญชาติและ

121 คำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่ 89/2562 เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และดูแลคนต่างด้าว ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2562, https://drive.google.com/file/d/1o7sDNqDqaUrFcK_IJzW5yqU3RLb3e-K/view

122 นี่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) แนะนำ เพื่อประกันศักดิ์ศรีและความปลอดภัยของผู้ถูกคุมขัง

ศาสนา เพื่อ “ป้องกันเหตุการณ์ความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นอันเนื่องจาก เชื้อชาติ หรือความเห็นที่ไม่ตรงกันด้านศาสนา”¹²³

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัว พบว่าผู้ต้องกักผู้ใหญ่ทุกคน รวมถึงผู้ที่มีความพิการ ถูกควบคุมตัวรวมกันโดยไม่คำนึงถึงสัญชาติ ศาสนา และความพิการ เว้นแต่จะมีความพิการทางร่างกายที่ทำให้พวกเขาไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ด้วยตนเองโดยสิ้นเชิง¹²⁴

จำนวนผู้ถูกกักตัวที่สูงมากส่งผลให้มีพื้นที่พักอาศัยไม่เพียงพอและสภาพความเป็นอยู่ที่ย่ำแย่ จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัว พบว่าผู้ถูกกักตัวถูกจำกัดให้อยู่ในพื้นที่เฉพาะในห้องกักเกือบตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งพวกเขาใช้สำหรับกินและนอน¹²⁵ อดีตผู้ถูกกักตัวส่วนใหญ่ที่สัมภาษณ์ยังรายงานว่ามีห้องกักเต็มแน่นอยู่ตลอดเวลา โดยไม่มีพื้นที่ว่างให้พวกเขาขยับตัว¹²⁶

อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งซึ่งสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู เล่าว่าเขาต้องอยู่ห้องกักร่วมกับผู้ต้องกักอีก 250 คน และต้องนอนตะแคงตลอดคืนเพื่อให้พอดีกับพื้นที่จำกัด¹²⁷ อดีตผู้ถูกกักตัวอีกคนหนึ่งซึ่งสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู เล่าว่าเขาต้องอยู่ร่วมห้องกักกับผู้ต้องกักอีก 200 คน โดยแต่ละคนมีพื้นที่ประมาณครึ่งเมตร¹²⁸ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งซึ่งสถานกักตัวคนเข้าเมืองบางเขน กล่าวว่าเขาต้องอยู่ในห้องกักขนาด 20 ตารางเมตรร่วมกับผู้ถูกกักตัวมากกว่า 100 คน ซึ่งรวมถึงเด็กชาวโรฮิงญาที่ถูกแยกจากแม่หรือผู้ปกครอง อดีตผู้ถูกกักตัวหญิงที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็กให้สัมภาษณ์ว่าเธอต้องอยู่ร่วมห้องกัก “ขนาดประมาณห้องนอนมาตรฐานสองห้อง” กับผู้ถูกกักตัวอีก 23 คน รวมทั้งเด็ก¹²⁹ ตามรายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) แม่และเด็กที่ถูกควบคุมตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองสงขลาแบ่งห้องกักแคบ ๆ กับผู้ต้องกักหญิงรายอื่น โดยมีพื้นที่ต่อคนต่ำกว่า 2.25 ตารางเมตร¹³⁰

ในส่วนของ การจัดเตรียมเครื่องนอน สถานกักตัวคนเข้าเมืองที่อดีตผู้ถูกกักตัวที่ให้สัมภาษณ์ถูกควบคุมตัวนั้นไม่ได้จัดเตรียมที่นอนและหมอนไว้ให้ อดีตผู้ถูกกักตัวที่ให้สัมภาษณ์ทุกคนกล่าวว่าพวกเขาได้รับผ้าห่มเพียงคนละผืน และต้องนอนบนพื้นคอนกรีตเปล่า ๆ¹³¹ ที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน ญาติหรือเพื่อนสามารถส่งผ้าปูที่นอนและผ้าห่มจากภายนอกให้แก่ผู้ถูกกักตัวได้ ต่างจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก ที่อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งกล่าวว่าเธอไม่สามารถซื้อหรือรับเครื่องนอนจากภายนอกได้¹³² อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งซึ่งสถานกักตัวคนเข้าเมืองบางเขนกล่าวว่า ผ้าห่มที่เจ้าหน้าที่สถานกักตัวแจกให้ นั้นไม่สะอาด ทำให้ผิวหนังของเขาคัน¹³³

5.2. การทารุณกรรมและการปฏิบัติที่โหดร้ายต่อผู้ถูกกักตัว

อดีตผู้ถูกกักตัวทุกคนที่ให้สัมภาษณ์เล่าว่า การใช้การลงโทษที่เข้าข่ายเป็นการปฏิบัติที่โหดร้ายและการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมจากเจ้าหน้าที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเป็นเรื่องปกติ นอกจากนี้ ผู้ถูกกักตัวที่เป็น LGBTIQ ยังประสบกับการคุกคามทางเพศรูปแบบต่าง ๆ จากผู้ถูกกักตัวคนอื่นด้วย

การลงโทษ รวมถึงการใช้กำลัง การขังเดี่ยว และการล่ามโซ่ข้อเท้า มักเกิดขึ้นเป็นประจำในกรณีที่ผู้ต้องกักทะเลาะวิวาทกันหรือโต้เถียงกับเจ้าหน้าที่สถานกักตัวคนเข้าเมือง¹³⁴ รูปแบบการลงโทษอื่น ๆ ที่อดีตผู้ถูกกักตัวให้การสัมภาษณ์

123 คำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่ 89/2562 เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และดูแลคนต่างด้าว ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2562, https://drive.google.com/file/d/1o7sDNqDqaUrFck_IJdzW5yqU3RLb3e-K/view

124 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567

125 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

126 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

127 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567

128 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567

129 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

130 ไทยโพสต์, คณะกรรมการสิทธิฯ จี้ 'เศรษฐกิจ' ปรับปรุงศูนย์กักตัว คม.สงขลาให้เป็นสากล!, 12 ตุลาคม 2566, <https://www.thaipost.net/general-news/465503/>

131 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

132 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567

133 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

134 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู,

รายงาน ได้แก่ การย้ายไปยังห้องกักอื่น หรือการมอบหมายงาน เช่น การล้างจานหรือทำความสะอาดห้องน้ำ¹³⁵

จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัวบางคน พบว่าการทะเลาะวิวาทมักเกิดขึ้นเนื่องจากการรุกร้าพื้นที่ส่วนบุคคล ซึ่งเป็นผลจากความแออัด¹³⁶ เจ้าหน้าที่สถานกักตัวคนเข้าเมือง ซึ่งมักจะได้รับความช่วยเหลือจากผู้ถูกกักตัวที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น “หัวหน้าห้องกัก” ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการใช้กำลังเป็นหลัก โดยใช้ไม้กระบองตีเพื่อหยุดการทะเลาะวิวาท¹³⁷ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งซึ่งสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูเล่าว่า ผู้ต้องกักคนหนึ่งที่มีส่วนในการทะเลาะวิวาท ถูกลงโทษด้วยการขังไว้ในห้องน้ำ และถูกล่ามโซ่ตรวนที่ข้อเท้า¹³⁸ อดีตผู้ถูกกักตัวรายอื่นที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขนสังเกตเห็นว่า ส่วนใหญ่แล้ว เจ้าหน้าที่จะหลีกเลี่ยงการใช้กำลังกับผู้ต้องกักโดยตรง แต่พวกเขาจะใช้ผู้ต้องกักคนอื่นเพื่อดำเนินการลงโทษแทนพวกเขา¹³⁹

การที่เจ้าหน้าที่ใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมเป็นการปฏิบัติที่ย่ำแย่ที่ครีเอทีฟรูปแบบหนึ่งที่ยังคงมีอยู่โดยอดีตผู้ถูกกักตัวทุกคนที่ให้สัมภาษณ์ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งซึ่งเคยรับแม่และเด็กเล้าถึงเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่ตะคอกใส่ผู้ถูกกักตัวหญิงตั้งครรรค์เมื่อเธอถามว่าเธอจะได้รับการปล่อยตัวเมื่อใด¹⁴⁰

ขั้นตอนปฏิบัติที่ไม่คำนึงถึงเพศทำให้ผู้ถูกกักตัวที่เป็น LGBTIQ มีความเสี่ยงต่อการคุกคามทางวาจาและทางเพศจากผู้ถูกกักตัวรายอื่น ๆ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งซึ่งสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูเล่าว่า ผู้ต้องกัก LGBTIQ ถูกจำแนกห้องกักตามเพศกำเนิดแทนที่จะเป็นอัตลักษณ์ทางเพศ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งซึ่งสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูเห็นผู้ต้องกักคนอื่นตะโกนแซวผู้ถูกกักตัวที่เป็นข้ามเพศคนหนึ่ง พูดจาไม่เหมาะสมเกี่ยวกับการที่เธอใส่เสื้อชั้นใน และขอให้เธอโชว์หน้าอก¹⁴¹ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งซึ่งสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูเล่าถึงผู้ถูกกักตัว LGBTIQ คนหนึ่งที่ตัดสินใจปิดอัตลักษณ์ทางเพศของตนเนื่องจากกลัวถูกคุกคาม¹⁴²

5.3. ผู้ถูกกักตัวที่ไร้สิทธิพิเศษ

ผู้ถูกกักตัวที่ฐานะดีและผู้ถูกกักตัวที่ได้รับเลือกให้ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่สถานกักตัว ได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ มากมาย

จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัว “หัวหน้าห้องกัก” คือผู้ที่ถูกกักตัวอยู่ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองนานพอที่จะสามารถสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เป็นภาษาไทยได้ พวกเขามักได้รับความไว้วางใจจากเจ้าหน้าที่ในการรักษาความสงบภายในห้องกัก และใช้มาตรการลงโทษทางวินัยกับผู้ต้องกักคนอื่น ๆ รวมถึงการใช้กำลังหรือการมอบหมายงานใช้แรงงานให้กับผู้ต้องกักคนอื่น ๆ [ดูข้างต้น 5.2 การทารุณกรรมและการปฏิบัติที่โหดร้ายต่อผู้ถูกกักตัว]¹⁴³ อดีตผู้ต้องกักบางคนซึ่งสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูกล่าวว่า พวกเขาต้องจ่ายเงินให้หัวหน้าห้องกักโดยไม่ทราบเหตุผลเมื่อแรกเข้ามาถูกกักตัว¹⁴⁴ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งซึ่งให้สัมภาษณ์รายงานว่า ต้องจ่ายเงินดังกล่าว 50 บาท (ประมาณ 1.3 ยูโร)¹⁴⁵

จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัวจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู หัวหน้าห้องกักและผู้ถูกกักตัวที่มีฐานะดี จะได้รับการปฏิบัติพิเศษ เช่น ได้อยู่ในห้องกักที่ไม่แออัด เข้าถึงโทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือ และอินเทอร์เน็ต และได้รับอาหารที่ดีกว่า¹⁴⁶ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งซึ่งสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูรายงานว่า มี “ห้องวีไอพี” ซึ่งมีสภาพที่

21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567
135 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567
136 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567
137 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567
138 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567
139 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567
140 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์รับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567
141 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567
142 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567
143 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567
144 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567
145 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567
146 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567

สะดวกสบายกว่า รวมถึงมีอาหารและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้เลือกมากมาย สำหรับผู้ต้องกักที่มีฐานะร่ำรวยซึ่งสามารถจ่ายเงินเพื่ออยู่ในห้องดังกล่าวได้ นอกจากนี้ อดีตผู้ถูกกักตัวคนเดียวกันที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู ลังเกตว่า เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้ต้องกักที่เป็นชาวตะวันตกผิวขาวดีกว่าผู้ต้องกักคนอื่น ๆ โดยตอบสนองต่อคำขอของพวกเขามากกว่า “ถ้าคุณมาจากเมียนมาและคุณขอรับยาจากเจ้าหน้าที่ พวกเขาจะปฏิเสธ” เขากล่าว¹⁴⁷

5.4. สภาพสุภาพต่ำกว่ามาตรฐาน

ความแออัดยัดเยียดและการเข้าถึงผลิตภัณฑ์สุขอนามัยพื้นฐานอย่างไม่เพียงพอ ส่งผลกระทบต่อสภาพด้านสุขอนามัยในสถานกักตัวคนเข้าเมือง ผู้ต้องกักหญิงต้องเผชิญกับความลำบากเฉพาะตัวเพิ่มขึ้นในการรักษาสุขอนามัยส่วนบุคคล

ผู้ต้องกักสามารถเข้าถึงห้องสุขาและล้างเก็บน้ำภายในห้องกักได้ตลอด 24 ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัวส่วนใหญ่ พบว่าห้องสุขามีไม่เพียงพออย่างมาก เมื่อพิจารณาจากจำนวนผู้ต้องกักที่อยู่ในห้องกักเดียวกัน อดีตผู้ถูกกักตัวที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูเล่าว่า ห้องกักของตนมีห้องสุขา 4 ห้อง และถังเก็บน้ำสำหรับอาบน้ำ 1 ถัง เพื่อแบ่งกันใช้กับผู้ต้องกัก 200-300 คน¹⁴⁸ ที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็กมีส้วมแบบนั่งยองเพียงห้องเดียวที่ใช้งานได้ปกติในห้องกักที่รองรับผู้ถูกกักตัว 24 คน รวมทั้งหญิงที่ตั้งครรภ์และเด็ก¹⁴⁹ นอกจากนี้ บางครั้งน้ำประปาก็ไม่ไหลในห้องสุขาที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขนและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู 150 จากคำบอกเล่าของอดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน น้ำประปามีให้ใช้วันละสองครั้ง ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับการชำระล้างสุขาและการอาบน้ำทำความสะอาด¹⁵¹

ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองทุกแห่งที่อดีตผู้ถูกกักตัวที่ได้รับการสัมภาษณ์ควบคุมตัว ผู้ต้องกักอาบน้ำด้วยกันโดยยืนล้อมรอบถังน้ำซึ่งตั้งอยู่มุมหนึ่งในห้องกัก ถัดจากห้องสุขา ไม่มีฉากกั้นเพื่อแยกพื้นที่อาบน้ำออกจากพื้นที่พักอาศัย ทำให้ผู้ต้องกักที่อาบน้ำไม่มีความเป็นส่วนตัว¹⁵² นอกจากนี้ ที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็ก ห้องกักของผู้ต้องกักหญิงและเด็กอยู่ภายใต้การเฝ้าระวังด้วยกล้องวงจรปิด รวมถึงพื้นที่อาบน้ำบางส่วน ดังนั้น ผู้ต้องกักหญิงจึงมักอาบน้ำโดยสวมเสื้อผ้าเพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัว¹⁵³

การขาดความเป็นส่วนตัวและการมีน้ำไม่เพียงพอส่งผลกระทบต่อผู้ต้องกักหญิงมากเป็นพิเศษ ทำให้พวกเขาไม่สามารถรักษาสุขอนามัยได้ โดยเฉพาะในช่วงมีประจำเดือน อดีตผู้ต้องกักหญิงที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็กกล่าวว่า เธอมักอาบน้ำทุกสามวัน รวมทั้งในระหว่างมีประจำเดือน เธอเล่าว่า “มันยากตลอดเวลา แต่จะลำบากเป็นพิเศษในช่วงมีประจำเดือน เพราะบางครั้งฉันมีคราบเลือดเปื้อนตัว”¹⁵⁴

ในส่วนของการจัดหาผลิตภัณฑ์สุขอนามัยขั้นพื้นฐาน อดีตผู้ถูกกักตัวที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูที่ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า ตนได้รับชุดสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว รวมถึงสบู่ ยาสีฟัน และแชมพู จากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเดือนละครั้ง¹⁵⁵ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขนกล่าวว่าตนต้องซื้อผลิตภัณฑ์สุขอนามัยเอง¹⁵⁶ อดีตผู้ถูกกักตัวที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็กรายงานว่าเธอได้รับชุดสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวจากองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) หลังจากเข้าถูกกักตัวได้หนึ่งเดือน อดีตผู้ถูกกักตัวคนเดียวกันยังรายงานว่าเธอได้รับผ้าอนามัยจากองค์กรพัฒนาเอกชนเพียงสี่ชิ้นต่อเดือน ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับการใช้ตลอดรอบเดือน¹⁵⁷

147 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

148 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567

149 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

150 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

151 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

152 คณะกรรมาธิการชาดระหว่างประเทศ (ICRC) แนะนำว่า “ที่ตั้งและแบ่งกันแบ่งห้องส้วมต้องช่วยให้ผู้ต้องกักซึ่งมีความเป็นส่วนตัวมากที่สุด ในขณะที่ใช้ห้องส้วม การใช้ห้องส้วมของผู้ต้องกักจะต้องไม่ประเจิดประเจ้อจนผู้ต้องกักคนอื่น ๆ สามารถมองเห็นได้” ICRC, *น้ำ การสุขาภิบาล สุขอนามัย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ* คำแนะนำเพิ่มเติม, 11 มิถุนายน 2563; <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-4083.pdf>

153 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

154 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

155 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567

156 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

157 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

5.5. อาหารคุณภาพแย่

อดีตผู้ถูกกักตัวทุกคนที่ให้สัมภาษณ์นั้นเกี่ยวกับอาหาร โดยกล่าวว่าอาหารมีคุณภาพต่ำและมีคุณค่าทางโภชนาการไม่เพียงพอ

แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และการดูแลคนต่างด้าว พ.ศ. 2562 ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองกำหนดให้ต้องจัดหาอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการให้แก่ผู้ต้องกักทุกคน นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ยังควรจัดหาอาหารที่สอดคล้องกับหลักปฏิบัติทางศาสนาของผู้ต้องกักให้เมื่อได้รับการร้องขอ¹⁵⁸

อดีตผู้ถูกกักตัวทุกคนที่ให้สัมภาษณ์รายงานว่า มีการจัดหาอาหารให้สามมื้อต่อวัน จากคำบอกเล่าของอดีตผู้ถูกกักตัวที่อยู่ห้องกักตัวเดียวกันกับเด็กที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขนและศูนย์แรกรับแม่และเด็ก เด็กได้รับอาหารประเภทเดียวกันกับผู้ต้องกักผู้ใหญ่ในทั้งสองสถานที่¹⁵⁹ อดีตผู้ถูกกักตัวที่ให้สัมภาษณ์ทุกคนบอกว่า อาหารไม่อร่อยและซ้ำซากจำเจ โดยปกติประกอบด้วยข้าวและแกงที่มีผักขำหรือเน่าบางส่วน และเนื้อหรือกระดูกไม่กีขึ้น¹⁶⁰ ผลไม้สดนั้นหายากมาก “มันเหมือนเศษผักสับที่คนเอาไว้เลี้ยงหมู” อดีตผู้ต้องกักที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุกกล่าว¹⁶¹ อดีตผู้ถูกกักตัวที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็กกล่าวว่า ผู้ถูกกักตัวที่นั่นจะได้รับอาหารที่ดีขึ้น โดยมีเนื้อไก่ในปริมาณที่เหมาะสมล้นปากแต่ละครั้ง¹⁶² อดีตผู้ถูกกักตัวที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุกกล่าวว่าพวกเขาได้รับอาหารที่มีส่วนของเนื้อ ปลา หรือไก่ในปริมาณที่เหมาะสมเดือนละครั้งหรือสองครั้ง¹⁶³

นอกจากจะไม่นำมารับประทานและไม่มีคุณค่าทางโภชนาการแล้ว บางครั้งอาหารยังไม่สะอาดอีกด้วย ตามที่อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งให้สัมภาษณ์และเด็กกล่าว ซึ่งรายงานว่าไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะพบแมลงหรือชิ้นส่วนของแมลงสาบในอาหาร¹⁶⁴

อดีตผู้ถูกกักตัวที่ให้สัมภาษณ์รายงานว่า สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุกและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขนมีร้านค้าซึ่งจำหน่ายอาหารที่ดีกว่า อย่างไรก็ตาม ศูนย์แรกรับแม่และเด็กไม่มีร้านค้าดังกล่าว ดังนั้นผู้ต้องกักจึงไม่สามารถซื้ออาหารหรือสิ่งของที่ไม่ใช่ของกินอื่น ๆ นอกเหนือจากเจ้าหน้าที่จัดเตรียมไว้ให้¹⁶⁵

จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัวส่วนใหญ่ พบว่ามีน้ำดื่มให้บริการจากตู้กดน้ำในห้องกัก อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ตาม อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุกกล่าวว่า ผู้ต้องกักเติมน้ำประปาที่ดื่มไม่ได้ลงในตู้กดน้ำ¹⁶⁶ อดีตผู้ถูกกักตัวที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็กกล่าวว่าบางครั้งผู้ถูกกักตัวไม่มีน้ำดื่มเกือบทั้งวันเพราะตู้กดน้ำเสีย¹⁶⁷

ตามรายงานขององค์กรพัฒนาเอกชน แม้ว่าเจ้าหน้าที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองจะต้องจัดหาอาหารที่สอดคล้องกับความเชื่อและหลักปฏิบัติทางศาสนาของบุคคล¹⁶⁸ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ไม่มีการจัดหาอาหารฮาลาลให้กับผู้ต้องกักมุสลิม¹⁶⁹ สถานกักตัวคนเข้าเมืองบางแห่งอาจอนุญาตให้บุคคลภายนอกส่งอาหารฮาลาลให้แก่ผู้ต้องกักที่นับถือศาสนาอิสลามในช่วงเดือนรอมฎอน¹⁷⁰

158 คำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่ 89/2562 เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และดูแลคนต่างด้าว ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2562, https://drive.google.com/file/d/1o7sDNqDqaUrFck_IdJzW5yqU3RLb3e-K/view

159 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุก และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

160 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุก และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุก, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุก, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุก และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

161 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุก, 7 มิถุนายน 2567

162 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

163 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุก, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุก และสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567

164 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

165 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

166 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลุก, 21 มิถุนายน 2567

167 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

168 คำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่ 89/2562 เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และดูแลคนต่างด้าว ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2562, https://drive.google.com/file/d/1o7sDNqDqaUrFck_IdJzW5yqU3RLb3e-K/view

169 เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยในประเทศไทย ร่วมเสนอรายงานสำหรับการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review) รอบที่ 3 สมัยประชุมที่ 39, 15 มิถุนายน 2564, https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2021/06/Refugee-Rights-Network-in-Thailand_en.pdf

170 เครือข่ายสิทธิผู้ลี้ภัยในประเทศไทย ร่วมเสนอรายงานสำหรับการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ภายใต้กลไกกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review) รอบที่ 3 สมัยประชุมที่ 39, 15 มิถุนายน 2564, https://asylumaccess.org/wp-content/uploads/2021/06/Refugee-Rights-Network-in-Thailand_en.pdf; คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 167/2566 เรื่องสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และสิทธิในสุขภาพ กรณีขอให้ตรวจสอบการเสียชีวิตของผู้ลี้ภัยชาวดูจัวร์ในห้องพักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, 24 ตุลาคม 2566 <https://static.nhrc.or.th/file/content/pdf/31321/167-1725528565.pdf>

5.6 บริการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมมีจำกัดอย่างยิ่ง

อดีตผู้ถูกกักตัวที่สัมภาษณ์รายงานว่า ไม่มีบริการดูแลสุขภาพทางกายและจิตใจที่เพียงพอและทันที่ ซึ่งอาจเข้าข่ายเป็นการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม และย่ำยีศักดิ์ศรี มาตรา 54 ของพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง กำหนดเป็นหน้าที่ผู้ต้องกักต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่เกิดขึ้นนอกสถานกักตัวคนเข้าเมือง¹⁷¹

บุคลากรทางการแพทย์กำลังคัดแยกยาที่คลินิกสำหรับผู้ต้องกักในสถานกักตัวคนเข้าเมืองในกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2562 © Romeo Gacad / AFP

ตามรายงานของ กสม. เมื่อเดือนตุลาคม 2566 หลังการตรวจสอบสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู แพทย์ทั่วไปจากโรงพยาบาลนอกสถานกักตัวจะเข้ามาตรวจรักษาพยาบาลผู้ต้องกักสัปดาห์ละครั้งและสามารถให้บริการผู้ต้องกักได้สูงสุด 35 คนในการเข้าตรวจแต่ละครั้ง ผู้ต้องกักที่มีอาการเจ็บป่วยหนักหรืออยู่ในสภาพวิกฤตจะถูกส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาลตำรวจในกรุงเทพฯ¹⁷²

จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัวที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู ที่สถานกักตัวมีพยาบาลประจำการอยู่ทุกวัน เพื่อให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นแก่ผู้ถูกกักตัว หากต้องการพบแพทย์ ผู้ต้องกักจะต้องกรอกแบบฟอร์มคำร้องขอพบแพทย์ไว้ล่วงหน้า¹⁷³ อดีตผู้ถูกกักตัวที่ถูกสัมภาษณ์เน้นย้ำถึงความล้มเหลวของเจ้าหน้าที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองในการจัดการกับเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งซึ่งสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูกล่าวว่า “หากมีเหตุฉุกเฉินก่อน 23:00 น. เจ้าหน้าที่อาจเข้ามาตรวจสอบ แต่หากเกิดขึ้นหลัง 23:00 น. พวกเขาจะมาในเช้าวันถัดไปเท่านั้น”¹⁷⁴ นอกจากนี้ อดีตผู้ถูกกักตัวที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็กรายงานว่า เห็นผู้ต้องกักหญิงที่ตั้งครรภ์คนหนึ่งร้องด้วยความเจ็บปวดเป็นเวลาสองชั่วโมง กว่าเจ้าหน้าที่คนหนึ่งจะมาตรวจสอบ แต่เธอไม่ได้รับการตรวจโดยแพทย์¹⁷⁵ อดีตผู้ถูกกักตัวรายเดิมกล่าวเสริมว่า เจ้าหน้าที่บางคนจะมาตรวจสุขภาพผู้ต้องกักหลังแจ้งอาการป่วยไปแล้วสองหรือ

171 หลักการที่ 24 ขององค์หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุกในทุกรูปแบบ ระบุว่า “บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวหรือจำคุกควรได้รับการตรวจร่างกายอย่างเหมาะสมโดยเร็วที่สุดเท่าที่เป็นไปได้หลังจากเข้ารับการควบคุมตัวหรือจำคุก และหลังจากนั้นควรให้การดูแลและการรักษาทางการแพทย์เมื่อจำเป็น การดูแลและการรักษาดังกล่าวจะต้องให้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย”

172 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, รายงานผลการตรวจสอบที่ 167/2566 เรื่องสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และสิทธิในสุขภาพ กรณีขอให้ตรวจสอบการเสียชีวิตของผู้ลี้ภัยชาวอุยกูร์ในห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, 24 ตุลาคม 2566 <https://static.nhrc.or.th/file/content/pdf/31321/167-1725528565.pdf>

173 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

174 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567

175 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

สามวัน¹⁷⁶ อดีตผู้ถูกกักตัวที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูคนหนึ่ง ยืนยันว่าผู้ต้องกักต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายจากการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลนอกสถานกักตัว¹⁷⁷

จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัวทั้งหมด พบว่าไม่มีการจัดหาการรักษาเฉพาะทาง ยา และการดูแลติดตามอาการ นอกจากนี้ ทางกรมไม่ได้จัดหาบริการทันตกรรมและบริการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาให้ ผู้ต้องกักที่มีอาการป่วยอยู่ก่อนแล้วต้องหยุดการรักษาในระหว่างที่ถูกกักตัว อดีตผู้ถูกกักตัวที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็กกล่าวว่า ญาติผู้หญิงสองคนของเธอ ซึ่งขณะนั้นตั้งครรถ์ได้แปดและเก้าเดือนและถูกกักตัวอยู่ในสถานที่เดียวกันไม่ได้รับการดูแลก่อนคลอดใด ๆ นอกจากได้รับที่นอน และไม่อนุญาตให้แพทย์จากโรงพยาบาลภายนอกเข้าตรวจ แม้ว่าจะได้นัดหมายแล้วก็ตาม¹⁷⁸ เจ้าหน้าที่ของศูนย์เข้าไปถ่ายรูปญาติที่ตั้งครรภ์ของเธอทุก ๆ ชั่วโมง โดยไม่พาแพทย์มาด้วยหรือสอบถามเกี่ยวกับสุขภาพของเธอ¹⁷⁹ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งเล่าเพิ่มเติมว่า สถานกักตัวไม่ได้ให้อาหารแก่เด็กที่มีความพิการที่ได้รับอาหารทางสาย ดังนั้นคนรู้จักที่อยู่นอกสถานกักตัวจึงติดสินบนเจ้าหน้าที่เพื่อส่งอาหารมาให้¹⁸⁰

นอกจากนี้ ยังไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะพบว่าผู้ต้องกักเกิดอาการหรือภาวะเจ็บป่วยที่ร้ายแรง หรือปัญหาสุขภาพที่มีอยู่ก่อน รวมถึงโรคเรื้อรังมีอาการเลวร้ายลง¹⁸¹ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูที่ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า เขามีอาการกล้ามเนื้ออ่อนแรงเนื่องจากขาดการเคลื่อนไหว แต่ไม่เคยได้รับการดูแลรักษาใด ๆ สำหรับอาการดังกล่าวในขณะที่เขาอยู่ในสถานกักตัวคนเข้าเมือง¹⁸²

แม้ว่าจำนวนผู้ต้องกักในสถานกักตัวคนเข้าเมืองที่มีปัญหาสุขภาพจิตจะเพิ่มมากขึ้น¹⁸³ แต่อดีตผู้ถูกกักตัวที่ให้สัมภาษณ์รายงานว่า ไม่มีบริการจิตเวชและการดูแลสุขภาพจิต¹⁸⁴ อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูรายงานว่า คำขอรับบริการปรึกษาทางจิตวิทยาของเขาถูกปฏิเสธ¹⁸⁵ อดีตผู้ถูกกักตัวอีกคนหนึ่งที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูอธิบายว่า สุขภาพจิตของเธอแย่ลง เนื่องจากไม่รู้ว่าจะถูกกักตัวต่อไปอีกนานแค่ไหน อีกทั้งยังเกรงว่าจะถูกส่งตัวออกนอกประเทศ¹⁸⁶ อดีตผู้ถูกกักตัวรายเดิมกล่าวว่า “ฉันวิตกกังวลมากจนอยากหาอะไรมาแขวนคอตัวเองตาย ฉันรู้สึกว้าวุ่นใจไม่ปกติแล้ว” เธอเล่าอีกว่าเพื่อนผู้ต้องกักของเธอพยายามฆ่าตัวตายในห้องน้ำ¹⁸⁷ อดีตผู้ถูกกักตัวที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็กกล่าวว่า “มีช่วงหนึ่งที่เราไม่พูดคุยกันอีกต่อไป เราเศร้าและร้องไห้อยู่กับตัวเอง ไม่มีใครสามารถปลอบใจคนอื่นได้”¹⁸⁸

ในบางกรณี การขาดบริการดูแลสุขภาพที่เพียงพอและทันที่ส่งผลให้ผู้ถูกกักตัวเสียชีวิต ระหว่างปี 2557 ถึง 2567 มีรายงานผู้เสียชีวิตในสถานกักตัวอย่างน้อย 9 ราย อันเป็นผลจากการไม่ได้รับการรักษาพยาบาลที่เหมาะสมเพียงพอหรือเจ้าหน้าที่ไม่สามารถตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์ได้อย่างทันที่¹⁸⁹ ในจำนวนนี้มี อับดุลเลาะห์ อับดุลเวลี เด็กชายวัย 3 ขวบ เสียชีวิตที่โรงพยาบาลท้องถิ่นหลังจากป่วยเป็นวัณโรคประมาณสองเดือนที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองสะเคาในจังหวัดสงขลา¹⁹⁰ ในปี 2566 ผู้ต้องกักชาวอุยกูร์ 2 ราย เสียชีวิตจากโรคปอดบวมและไตวายหลังจากถูกกักตัวที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูมานานกว่าเก้าปี สภาพสุขภาพของพวกเขาถูกทางการไทยละเลยอย่างต่อเนื่อง¹⁹¹

176 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567
177 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567
178 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567
179 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567
180 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567
181 สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *AL THA 2/2024*, 22 กุมภาพันธ์ 2567, <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=28775>
182 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567
183 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, *กสม.ชี้กรณีผู้ต้องกักชาวอุยกูร์ถูกควบคุมตัวไว้โดยไม่มีการกำหนด กระทั่งเจ็บป่วยเสียชีวิต เป็นการละเมิดสิทธิฯ* และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งแก้ไข - ตรวจสอบ, 26 ตุลาคม 2566 <https://www.nhrc.or.th/th/NHRC-News-and-Important-Events/10375>
184 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567
185 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567
186 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567
187 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567
188 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567
189 FIDH และ สสส., รายงานร่วมต่อคณะกรรมการต่อต้านการทรมานแห่งสหประชาชาติ (CAT) – สมัยประชุมที่ 81, 30 กันยายน 2567 <https://www.fidh.org/en/region/asia/thailand/thailand-report-on-torture-and-ill-treatment-submitted-to-un-body>
190 Radio Free Asia, *Illnesses, Deaths among Uyghurs Refugees in Thai Detention Centers*, 7 มกราคม 2558, <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/filmmaker-visits-detention-centers-01072015171346.html>
191 Al Jazeera, *Uighur refugee dies after nine years in detention in Thailand*, 27 เมษายน 2566, <https://www.aljazeera.com/news/2023/4/27/uyghur-refugee-dies-after-nine-years-in-detention-in-thailand>

การระบาดของ COVID-19 ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองของไทย

ในช่วงการระบาดของ COVID-19 ทางกรมไทยล้มเหลวในการดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพียงพอเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสในสถานกักตัวคนเข้าเมือง

สถานกักตัวคนเข้าเมือง เช่นเดียวกับสถานที่ควบคุมตัวอื่น ๆ ในประเทศไทย¹⁹² ที่ไม่ได้รอดพ้นจากการระบาดของ COVID-19 ที่รุนแรง ตัวอย่างเช่น ในเดือนพฤษภาคม 2563 ผู้ต้องกักมากกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหมด 115 คนในสถานกักตัวคนเข้าเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา ตรวจ COVID-19 พบเป็นผลบวก รวมถึงเด็กหนึ่งคนและหญิงตั้งครรภ์หนึ่งคน¹⁹³ ในเดือนมีนาคม 2564 มีผู้ต้องกักทั้งหมด 400 รายในสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขนในกรุงเทพฯ ที่ตรวจพบ COVID-19 เป็นผลบวก¹⁹⁴

ในปี 2563 สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองมีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ถูกกักตัวที่ติดเชื้อไปยังโรงพยาบาลสนาม กำหนดระยะเวลาการกักกันตัว 15 วันสำหรับผู้ถูกกักตัวที่เพิ่งรับเข้าใหม่ และสั่งระงับการเข้าเยี่ยมที่สถานกักตัวคนเข้าเมือง¹⁹⁵ อย่างไรก็ตาม ทางกรมยังคงควบคุมตัวคนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาต และไม่มีการใช้มาตรการทางเลือกอื่นแทนการกักตัว¹⁹⁶ มีเพียงผู้ถูกกักตัวที่มีอาการเจ็บป่วยร้ายแรง เด็กผู้อพยพและแม่ของเด็กเท่านั้นที่สามารถขอลปล่อยตัวชั่วคราวด้วยการประกันตัว¹⁹⁷ ในเดือนมีนาคม 2564 สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองประกาศว่า สถานกักตัวคนเข้าเมืองจะหยุดรับผู้ต้องกักตัวใหม่เพื่อลดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส และใช้สถานีดารวจเป็นสถานที่ควบคุมตัวสำหรับผู้ถูกกักตัวรายใหม่¹⁹⁸

โดยรวมแล้ว รัฐบาลล้มเหลวในการนำมาตราการเฉพาะทางที่แนะนำโดยสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) มาใช้อย่างสมบูรณ์ในช่วงเริ่มต้นของการระบาด OHCHR แนะนำให้รัฐบาล 1) ให้ความสำคัญกับการปล่อยผู้ถูกกักตัวจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองและนำมาตราการทางเลือกอื่นแทนการกักตัวมาใช้ 2) ปล่อยตัวเด็กและครอบครัวของเด็กจากการกักตัวโดยเร่งด่วน และ 3) ประกันให้แน่ใจว่าผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวเข้าถึงความต้องการพื้นฐานและบริการสนับสนุนอย่างเหมาะสม¹⁹⁹

5.7. วิกฤตกรรมสันดานการและติดต่อกับโลกภายนอกได้อย่างจำกัด

อดีตผู้ถูกกักตัวที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดรายงานว่า พวกเขาได้ออกจากห้องกักเป็นระยะเวลาสั้นมากหรือไม่ได้ออกเลย²⁰⁰ พวกเขายังรายงานว่าติดต่อกับโลกภายนอกถูกจำกัดอย่างมาก

จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัวส่วนใหญ่ พบว่าผู้ต้องกักใช้เวลาในห้องกักเกือบตลอด 24 ชั่วโมง อดีตผู้ถูกกักตัวที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูเล่าว่า เวลาอยู่นอกห้องกักมีจำกัดเพียงหนึ่งถึงสองชั่วโมงต่อวัน ลับตาหัดละสองครั้ง โดยกำหนดเวลานั้นรวมถึงสำหรับเด็กด้วย ในช่วงเวลาดังกล่าว ผู้ถูกกักตัวได้รับอนุญาตให้ซื้อสินค้าที่ร้านค้าของสถานกักตัวคนเข้าเมือง ออกกำลังกาย และโทรศัพท์ อดีตผู้ถูกกักตัวที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูรายงานว่า มี

192 FIDH, *จดหมายร่วมเรื่องสภาพเรือนจำและ COVID-19*, 19 กรกฎาคม 2564, <https://www.fidh.org/en/region/asia/thailand/joint-letter-on-prison-conditions-and-covid-19>

193 BBC Thai, *โควิด-19 : จำนวนผู้ต้องกักใน ตม.สะเดาที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนาเพิ่มจาก 42 เป็น 60 รายในเวลาไม่ถึง 2 สัปดาห์*, 28 เมษายน 2563, <https://www.bbc.com/thai/thailand-52451271>

194 *ฮิวแมนไรท์วอชท์, ประเทศไทยควรปล่อยตัวผู้อพยพที่ถูกควบคุมตัวท่ามกลางวิกฤตโรคระบาด*, 8 พฤษภาคม 2563, <https://www.hrw.org/news/2020/05/08/thailand-should-free-detained-migrants-amid-pandemic>

194 BBC Thai, *โควิด-19: สดม. เตรียมส่งผู้ต้องกักกลับประเทศ-งดรับเพิ่ม ลดความแออัดในห้องกัก*, 23 มีนาคม 2564, <https://www.bbc.com/thai/thailand-56494294>

195 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กรมกิจการเด็กและเยาวชน และ UNICEF, *แนวปฏิบัติการป้องกันและคุ้มครองเด็กในสถานกักตัวคนต่างด้าวของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 (COVID-19)*, ภาคผนวก 4 , 3 มิถุนายน 2563, <https://www.unicef.org/thailand/media/8736/file/Operation%20Guide%20on%20child%20protection%20in%20immigration%20Detention%20Center%20amid%20the%20COVID-19%20pandemic.pdf>

196 International Detention Coalition, *Covid-19 Impacts on Immigration Detention Global Responses*, 2563, <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/COVID-19-Impacts-on-Immigration-Detention-Global-Responses-2020.pdf>

197 International Detention Coalition, *Covid-19 Impacts on Immigration Detention Global Responses*, 2563, <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/COVID-19-Impacts-on-Immigration-Detention-Global-Responses-2020.pdf>

198 BBC Thai, *โควิด-19: สดม. เตรียมส่งผู้ต้องกักกลับประเทศ-งดรับเพิ่ม ลดความแออัดในห้องกัก*, 23 มีนาคม 2564, <https://www.bbc.com/thai/thailand-56494294>

199 สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Covid-19 COVID-19 AND THE HUMAN RIGHTS OF MIGRANTS: GUIDANCE*, 7 เมษายน 2563, https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/OHCHRGuidance_COVID19_Migrants.pdf

200 หลักการที่ 28 ขององค์หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุกในทุกรูปแบบ ระบุว่า “บุคคลที่ถูกควบคุมตัวหรือจำคุกมีสิทธิที่จะได้รับวัสดุทางการศึกษา วัฒนธรรม และข้อมูลในปริมาณที่เหมาะสมภายในขอบเขตของทรัพยากรที่มีอยู่ หากมาจากแหล่งสาธารณะ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่สมเหตุสมผลเพื่อประกันความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในสถานที่ควบคุมตัวหรือจำคุก”

สนามออกกำลังกายสำหรับผู้ถูกกักตัว สำหรับ ยกน้ำหนัก ฟุตบอล และบาสเก็ตบอล²⁰¹ อดีตผู้ถูกกักตัวที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็กกล่าวว่า เด็กถูกกักตัวร่วมกับผู้ใหญ่หญิงในห้องกักเกือบตลอด 24 ชั่วโมง และได้รับอนุญาตให้ออกจากห้องกักได้สัปดาห์ละครั้งเมื่อตัวแทนขององค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) เข้าเยี่ยมที่สถานกักตัว²⁰² อดีตผู้ถูกกักตัวคนหนึ่งที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขนรายงานว่าผู้ถูกกักตัวที่นั่น รวมถึงเด็กไม่ได้รับอนุญาตให้ออกจากห้องกักเลย²⁰³

แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และการดูแลคนต่างด้าว พ.ศ. 2562 ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองกำหนดให้ผู้ถูกกักตัวได้รับอนุญาตให้ส่งจดหมายและพัสดุไปหาญาติ เพื่อน ญาติความ และสถานทูตได้ แต่ผู้ถูกกักตัวต้องเป็นผู้ชำระค่าใช้จ่าย²⁰⁴ ควรจัดให้มีโทรศัพท์สาธารณะแบบจ่ายเงิน ควรจัดให้มีหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ หรือสื่อประเภทอื่น ๆ แก่ผู้ถูกกักตัวเพื่อให้สามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้²⁰⁵

อย่างไรก็ตาม อดีตผู้ถูกกักตัวที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูที่ให้สัมภาษณ์แล้วว่า ร้านค้าของสถานกักตัวคนเข้าเมืองไม่มีขายบัตรโทรศัพท์ เขาจึงต้องจ่ายเงินให้ผู้ต้องกักอีกคนเพื่อใช้โทรศัพท์มือถือของเขา²⁰⁶ อดีตผู้ถูกกักตัวที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็กกล่าวว่า เธอไม่สามารถส่งจดหมายออกไปนอกสถานกักตัวได้²⁰⁷

จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัวที่ศูนย์แรกรับแม่และเด็ก พบว่าในห้องกักมีโทรทัศน์ซึ่งถ่ายทอดรายการข่าวและละครไทย²⁰⁸ อดีตผู้ถูกกักตัวที่เคยอยู่ทั้งที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขนกล่าวว่าในห้องกักมีสมาร์ททีวีที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ อดีตผู้ถูกกักตัวรายเดิมกล่าวว่า เขาได้อ่านหนังสือพิมพ์ที่องค์กรพัฒนาเอกชนจัดหาให้²⁰⁹

ผู้มาเยี่ยมยื่นต่อคิวอยู่ที่บริเวณรับรองที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองในกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2562 © Romeo Gacad / AFP

201 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567

202 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

203 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

204 คำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่ 89/2562 เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และดูแลคนต่างด้าว ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2562, https://drive.google.com/file/d/1o7sDNqDqaUrFck_IdJzW5yqU3RLb3e-K/view

205 คำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่ 89/2562 เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และดูแลคนต่างด้าว ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2562, https://drive.google.com/file/d/1o7sDNqDqaUrFck_IdJzW5yqU3RLb3e-K/view

206 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักที่เคยถูกกักตัวที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

207 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

208 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567

209 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

ในส่วนของการเข้าเยี่ยม ผู้เยี่ยมจะต้องมีสัญชาติไทยหรือชาวต่างชาติที่มีวีซ่าไทยที่ถูกต้อง ผู้เยี่ยมหนึ่งคนสามารถเข้าเยี่ยมผู้ต้องกักได้ครั้งละหนึ่งคน²¹⁰ จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ถูกกักตัวส่วนใหญ่การเข้าเยี่ยมจัดขึ้นในห้องเยี่ยมรวม โดยมีฉากกั้นระหว่างผู้เยี่ยมและผู้ต้องกัก ผู้ต้องกักได้รับอนุญาตให้รับเงินสดจากผู้เยี่ยมได้²¹¹ อดีตผู้ถูกกักตัวที่ให้สัมภาษณ์รายงานว่าห้องเยี่ยมไม่มีความเป็นส่วนตัว ซึ่งแออัดและเสียงดังรบกวนจนต้องตะโกนคุยกัน²¹² อย่างไรก็ตามการพูดคุยปรึกษาหารือระหว่างผู้ต้องกักกับเจ้าหน้าที่ UNHCR หรือทนายความจะจัดขึ้นในห้องแยกซึ่งเป็นส่วนตัวมากกว่า²¹³

ในเดือนตุลาคม 2566 กสม. รายงานว่า ผู้ต้องกักชาวอุยกูร์และโรฮิงญาถูกจำกัดสิทธิในการเยี่ยมและติดต่อกับโลกภายนอกโดยพลการ²¹⁴ สมาชิกของทั้งสองกลุ่มนี้ถูกจัดเข้ามาตรการด้านความปลอดภัยพิเศษที่กำหนดขึ้นโดยและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภามันคงแห่งชาติ โดยมาตรการรวมถึงการจำกัดการเยี่ยม การไม่สามารถเข้าถึงโทรศัพท์ และไม่อนุญาตให้มีเงินสด²¹⁵

5.8. ขาดกลไกร้องเรียนและการติดตามตรวจสอบที่เป็นอิสระ

เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองล้มเหลวในการให้ข้อมูลแก่ผู้ถูกกักตัวเกี่ยวกับสิทธิและกฎระเบียบในการกักตัว รวมถึงสิทธิในการร้องเรียนต่อหน่วยงานตรวจสอบภายในและภายนอก นอกจากนี้ การเข้าถึงสถานกักตัวคนเข้าเมืองเพื่อตรวจสอบสภาพการกักตัวและการปฏิบัติต่อผู้ต้องกักอย่างอิสระถูกจำกัดอย่างมาก

แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และการดูแลคนต่างด้าว พ.ศ. 2562 ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองกำหนดให้สถานกักตัวต้องจัดการประชุมเนทีคแก่ผู้ต้องกักที่เพิ่งเข้ามาใหม่ทุกคน การประชุมเนทีคนี้รวมถึงการแจ้งสิทธิของผู้ต้องกัก กฎหมาย ระเบียบของสถานกักตัว ตารางการปฏิบัติประจำวัน และกลไกการร้องเรียนทั้งด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร สำหรับกลไกการร้องเรียน ผู้ต้องกักสามารถยื่นร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่ของสถานกักตัวได้ในรูปแบบวาจาหรือลายลักษณ์อักษร หลังยื่นคำร้องแล้วผู้ต้องกักควรได้รับคำตอบ (แม้ว่าจะไม่มีกำหนดกรอบเวลาสำหรับการตอบกลับ) และสามารถอุทธรณ์ต่อผู้บังคับบัญชาระดับสูงของสถานกักตัวได้ นอกจากนี้ควรแจกคู่มือสำหรับผู้ต้องกักให้แก่ผู้ต้องกักใหม่ในภาษาที่พวกเขาเข้าใจ²¹⁶

อย่างไรก็ตาม อดีตผู้ถูกกักตัวทุกคนที่ได้รับการสัมภาษณ์กล่าวว่าพวกเขาไม่ได้รับข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับสิทธิของพวกเขา รวมถึงสิทธิในการยื่นร้องเรียน และกฎระเบียบในการกักตัว ไม่ว่าจะเป็นด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษร²¹⁷ นอกจากนี้ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองที่อดีตผู้ถูกกักตัวที่ให้สัมภาษณ์เคยถูกกักตัว ยังไม่มีขั้นตอนในการยื่นร้องเรียนโดยไม่เปิดเผยตัวตน พวกเขาอ้างรายงานว่าความกลัวการถูกตอบโต้ทำให้พวกเขาไม่กล้าร้องเรียน²¹⁸

210 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, คู่มือสำหรับประชาชน : การเยี่ยมผู้ต้องกักการออกส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 54 แห่ง พ.ร.บ. คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522, <https://bangkok.immigration.go.th/wp-content/uploads/2021/06/17Public-Handbook.pdf>

211 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567

212 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักที่เคยถูกกักตัวที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

213 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567

214 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, รายงานผลการตรวจสอบที่ 167/2566 เรื่องสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และสิทธิในสุขภาพ กรณีขอให้ตรวจสอบการเสียชีวิตของผู้ลี้ภัยชาวอุยกูร์ในห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, 24 ตุลาคม 2566 <https://static.nhrc.or.th/file/content/pdf/31321/167-1725528565.pdf>

215 VICE, 'Wholly Negligent': Uyghur Asylum Seekers Keep Dying in Thailand's Detention Centers, 25 เมษายน 2566, <https://www.vice.com/th/article/uyghur-asylum-seeker-dies-in-thai-detention/>

216 คำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่ 89/2562 เรื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับตัว การควบคุม และดูแลคนต่างด้าว ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2562, https://drive.google.com/file/d/1o7sDNqDqaUrFcK_IdJzW5yqU3RLb3e-K/view

217 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

218 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 21 มิถุนายน 2567 FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 21 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู, 7 มิถุนายน 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากศูนย์แรกรับแม่และเด็ก, 15 สิงหาคม 2567; FIDH, สัมภาษณ์อดีตผู้ต้องกักจากสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลูและสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตบางเขน, 1 กันยายน 2567

การเข้าถึงสถานกักตัวคนเข้าเมืองโดยหน่วยงานตรวจสอบอิสระถูกจำกัดอย่างเข้มงวด²¹⁹ ยกเว้น กสม. ซึ่งสามารถเข้าถึงสถานที่เหล่านั้นได้โดยมีข้อจำกัดบางประการ²²⁰ ในปี 2565 กสม. ได้เข้าเยี่ยมสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู สถานกักตัวคนเข้าเมืองจังหวัดตาก และสถานกักตัวคนเข้าเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา ในปี 2566 ตัวแทน กสม. ได้เข้าเยี่ยมชมสถานกักตัวคนเข้าเมืองเขตสวนพลู หลังการเสียชีวิตของชาวอุยกูร์สองคน แต่พวกเขาไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าชมห้องกักที่ชาวอุยกูร์ถูกกักตัว²²¹ ในหลายโอกาส องค์การพัฒนาเอกชนและหน่วยงานของสหประชาชาติ (UN) ที่ให้การสนับสนุนด้านมนุษยธรรมแก่ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ได้รับอนุญาตให้เข้าถึงสถานกักตัวคนเข้าเมืองอย่างจำกัดเพื่อให้บริการต่าง ๆ แก่ผู้ถูกกักตัว รวมถึงการช่วยเหลือด้านอาหาร การตรวจสุขภาพ และการแจกจ่ายสิ่งของสุขอนามัยและสิ่งของที่ไม่ใช่อาหารอื่น ๆ²²²

219 หลักการที่ 29 (1) ขององค์การเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุกในทุกรูปแบบ ระบุว่า: “เพื่อกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด สถานที่ควบคุมตัวจะต้องได้รับการเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ โดยบุคคลที่มีคุณสมบัติและประสบการณ์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากและรับผิดชอบต่อหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่แยกจากหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารสถานที่ควบคุมตัวหรือจำคุกโดยตรง” หลักการที่ 29 (2) กำหนดว่า: “บุคคลที่ถูกควบคุมตัวหรือจำคุกมีสิทธิที่จะสื่อสารอย่างอิสระและเป็นความลับอย่างสมบูรณ์กับบุคคลที่ไปเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวหรือจำคุกตามวรรค 1 ของหลักการนี้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่สมเหตุสมผลเพื่อรักษาความปลอดภัยและระเบียบที่ดีในสถานที่ดังกล่าว”

220 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, กสม. เข้าตรวจเยี่ยมห้องกักสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สวนพลู ตามโครงการตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวเพื่อส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชน, 23 กุมภาพันธ์ 2566, <https://www.nhrc.or.th/NHRC-News-and-Important-Events/9519>

221 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 167/2566 เรื่องสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และสิทธิในสุขภาพ กรณีขอให้ตรวจสอบการเสียชีวิตของผู้ลี้ภัยชาวอุยกูร์ในห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, 24 ตุลาคม 2566 <https://static.nhrc.or.th/file/content/pdf/31321/167-1725528565.pdf>

222 International Detention Coalition, *Immigration Detention and Alternatives to Detention in the Asia-Pacific Region. Annex: Country profiles*, 17 พฤษภาคม 2565; <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2024/01/Asia-Pacific-ATD-Report-ANNEX-2022.pdf>; IOM, *IOM Thailand: Humanitarian assistance to migrants in detention centers and shelters in Thailand*, <https://thailand.iom.int/sites/g/files/tmzbd11371/files/documents/iom-infosheet-humanitarian-assistance-to-migrants-in-detention-centers-and-shelters.pdf>

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลไทย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

- เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัย พ.ศ. 2494 และพิธีสาร พ.ศ. 2510
- ให้สัตยาบันต่อพิธีสารเลือกรับของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (OP-ICCPR)
- ประกันให้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหายอย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของการกักตัวคนเข้าเมือง
- แก้ไขพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 โดย:
 - ยกเลิกการกำหนดให้การเข้าและอยู่ในประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นความผิดทางอาญา เนื่องจากเกินขอบเขตผลประโยชน์อันชอบธรรมของประเทศไทยในการควบคุมการย้ายถิ่นฐานโดยไม่ได้รับอนุญาต
 - กำหนดให้การกักตัวในระหว่างการดำเนินกระบวนการย้ายถิ่นฐานต้องได้รับคำสั่งหรือการอนุมัติจากผู้พิพากษาหรือหน่วยงานตุลาการอื่น
 - การกักตัวต้องระบุเหตุผลให้ชัดเจน เช่น ความจำเป็นในการระบุตัวตนของผู้อพยพในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ ความเสี่ยงต่อการหลบหนี หรือเพื่อความสะดวกในการส่งตัวผู้อพยพออกนอกประเทศ
 - กำหนดให้ต้องมีการประเมินเป็นรายกรณีตามสถานการณ์เฉพาะบุคคล ความเสี่ยง และความต้องการด้านมนุษยธรรมอื่นๆ ของผู้อพยพ
 - จัดให้มีมาตรการคุ้มครองทางกฎหมายเพื่อป้องกันการควบคุมตัวโดยพลการ รวมถึงกำหนดระยะเวลาที่กักตัวสูงสุดที่เหมาะสม และการตรวจสอบทบทวนการกักตัวโดยศาล
 - ห้ามกักตัวเด็กผู้อพยพและผู้อพยพในสภาวะเปราะบาง
- ยุติการกักตัวผู้อพยพโดยไม่มีกำหนดเวลา และประกันว่าการควบคุมตัวทางปกครองทุกรูปแบบในบริบทของการอพยพจะดำเนินการเฉพาะในกรณีที่น่าเป็นห่วงอย่างเคร่งครัด และต้องเป็นมาตรการสุดท้ายที่เป็นข้อยกเว้น และให้เป็นระยะเวลาสั้นที่สุด
- ประกันว่าผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยทุกคนในสถานกักตัวคนเข้าเมือง โดยไม่มีข้อจำกัดด้านสัญชาติหรือชาติพันธุ์ สามารถเข้าถึงผู้แทนของ UNHCR เพื่อวัตถุประสงค์ในกระบวนการพิจารณาสถานะผู้ลี้ภัยและมาตรการคุ้มครองอื่นๆ
- ประกันว่าสภาพในสถานกักตัวคนเข้าเมืองและการปฏิบัติต่อผู้ถูกกักตัวสอดคล้องตามพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้สนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นรัฐภาคี ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ศักดิ์ศรี (CAT) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรี (CEDAW) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) และ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD)
- ประกันว่าสภาพการกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองเป็นไปตามองค์หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุกในทุกรูปแบบ
- ประกันว่าผู้ถูกกักตัวทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ชนชาติกำเนิด สถานะทางสังคม ทรัพย์สิน ชาติตระกูล หรือสถานะอื่นใด โดยคำนึงถึงความต้องการเฉพาะบุคคลของผู้ที่อยู่ในสภาวะเปราะบาง รวมถึง ผู้หญิง เด็ก LGBTIQ ผู้ที่มีความพิการทางร่างกายหรือจิตใจ และผู้สูงอายุ
- ประกันว่าเจ้าหน้าที่ในสถานกักตัวคนเข้าเมืองทุกแห่งได้รับการอบรมอย่างเหมาะสมเกี่ยวกับมาตรฐานสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุกในทุกรูปแบบ
- อนุญาตให้หน่วยงานตรวจสอบที่เป็นอิสระ รวมทั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) และผู้ตรวจการแผ่นดิน เข้าถึงสถานกักตัวคนเข้าเมืองทั้งหมดโดยไม่มี การปิดกั้น
- อนุญาตให้องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง สามารถเข้าเยี่ยมสถานกักตัวคนเข้าเมือง สัมภาษณ์ผู้ต้องกัก และประเมินสภาพความเป็นอยู่โดยไม่มีอุปสรรคที่ไม่จำเป็น
- เผยแพร่ข้อมูลตัวเลขที่สม่ำเสมอและครอบคลุมเกี่ยวกับผู้ต้องกักในสถานกักตัวคนเข้าเมือง โดยแยกตามเพศ สัญชาติ ประเภทของความผิด และสถานที่
- เผยแพร่ข้อมูลสถิติการเสียชีวิตในสถานกักตัวคนเข้าเมืองและสาเหตุของการเสียชีวิตอย่างครบถ้วนและสม่ำเสมอ

- ดำเนินการสอบสวนอย่างละเอียด เป็นกลาง และเป็นอิสระต่อกรณีการเสียชีวิตในสถานกักตัวคนเข้าเมืองทุกกรณี และเปิดเผยข้อมูลการสอบสวนต่อสาธารณะ
- ยุติการกักตัวเด็กผู้อพยพในสถานกักตัวคนเข้าเมือง และประกันว่าพวกเขาจะไม่ถูกกักตัวอีกเมื่ออายุครบ 18 ปี
- ดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจ (MoU-ATD) และขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน(SOP) อย่างเต็มรูปแบบโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ รวมถึง:
 - ประกันว่าเด็กผู้อพยพจะไม่ถูกกีดกันออกไปด้วยเหตุแห่งสัญชาติหรือชาติพันธุ์
 - ให้ความสำคัญกับการใช้มาตรการทางเลือกอื่นที่ไม่ใช่การกักตัวสำหรับเด็กผู้อพยพทุกคนและพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็ก โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและการให้ครอบครัวได้อยู่ด้วยกัน
 - ประกันว่าการส่งตัวเด็กผู้อพยพไปยังสถานรองรับที่ดำเนินการโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือสถานรองรับเอกชนอื่น ๆ จะถูกใช้เป็นมาตรการสุดท้ายและให้เป็นระยะเวลาสั้นที่สุด
- ดำเนินการให้มีการเข้าเยี่ยมประเทศโดยกลไกพิเศษแห่งสหประชาชาติของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ รวมทั้งผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี; คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ (WGAD); ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิด้านอาหาร; ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในน้ำดื่มที่ปลอดภัยและสุขาภิบาล; ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิด้านสุขภาพกายและจิต; ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิในการมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม; คณะผู้ชำนาญการอิสระว่าด้วยวิธีสันนิษฐานทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ; คณะผู้ชำนาญการอิสระว่าด้วยการเข้าถึงสิทธิมนุษยชนทั้งปวงของผู้สูงอายุ; และผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิของคนพิการ
- ประกันว่ากลไกคัดกรองระดับชาติ (NSM) จะใช้กับบุคคลต่างชาติทุกคนที่แสวงหาความคุ้มครองในประเทศไทย รวมถึงโดย:
 - แก้ไขเกณฑ์คุณสมบัติเพื่อประกันการเข้าถึง NSM ได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียมสำหรับบุคคลทุกคนที่แสวงหาการคุ้มครองในประเทศไทย โดยไม่คำนึงถึงสถานะทางกฎหมาย สัญชาติ หรือชาติพันธุ์
 - ประกันว่าผู้ที่ยื่นคำขอตามกลไก NSM จะได้รับการยกเว้นจากการจับกุม กักตัว และดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง
 - ประกันว่า NSM มีบทบัญญัติที่ระบุอย่างชัดเจนว่า ซ้ำยกเว้นด้าน “ความมั่นคงแห่งชาติ” ถูกกำหนดโดยสอดคล้องกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และไม่ได้ขึ้นอยู่กับสถานะทางกฎหมาย สัญชาติ หรือชาติพันธุ์ของผู้ยื่นคำขอเพียงอย่างเดียว
 - ประกันว่าผู้ยื่นขอที่มีคุณสมบัติแต่ถูกปฏิเสธ จะสามารถใช้กระบวนการทบทวนโดยศาล รวมถึงสิทธิในการอุทธรณ์

ข้อเสนอแนะเฉพาะทาง

ความแออัด

- จัดทำมาตรการทางเลือกอื่นๆ แทนการกักตัว
- ใช้ดุลพินิจตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองในการอนุมัติให้ประกันตัวคนเข้าเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาตระหว่างรอการส่งกลับออกไปนอกประเทศและผู้ลี้ภัยที่กำลังรอการตั้งถิ่นฐานใหม่
- ลดจำนวนเงินประกันตัวที่กำหนดสำหรับผู้ต้องกักในสถานกักตัวคนเข้าเมือง ลงมาอยู่ในระดับที่ประกันว่าทุกคนสามารถเข้าถึงการปล่อยตัวโดยใช้เงินประกันตัวได้ โดยเฉพาะผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัย
- ประกันว่าผู้ต้องกักกลุ่มเปราะบาง รวมถึงผู้ต้องกักที่เป็นผู้สูงอายุ และผู้ต้องกักที่มีภาวะสุขภาพกายและสุขภาพจิตเรื้อรัง จะได้รับการพิจารณาเป็นลำดับแรกในฐานะผู้ได้รับประโยชน์จากมาตรการทางเลือกอื่นแทนการกักตัว ตามที่ระบุไว้ใน คำสั่งสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ที่ 45/2567 เรื่อง มอบหมายการพิจารณาเกี่ยวกับการประกันตัวคนต่างด้าวที่รอการส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และหลักเกณฑ์การประกันตัว ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2567

พื้นที่พักอาศัย

- ประกันว่าผู้ต้องกักได้รับพื้นที่พักอาศัยขั้นต่ำที่กำหนดไว้ 3.4 ตารางเมตรต่อคน ตามคำแนะนำของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC)
- ประกันว่าห้องกักมีแสงธรรมชาติเพียงพอ มีการระบายอากาศที่เพียงพอพร้อมอากาศบริสุทธิ์
- ประกันว่าผู้ต้องกักได้รับเครื่องนอนที่สะอาดและเพียงพอ เหมาะสมกับสภาพอากาศ

การลงโทษและการปฏิบัติที่โหดร้าย

- ประกันว่า ผู้ต้องกักทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรีและมีมนุษยธรรม และไม่ตกเป็นเหยื่อของการเลือกปฏิบัติไม่ว่าในรูปแบบใด
- ประกันว่า ไม่มีการลงโทษทางวินัยหรือบทลงโทษอื่นใดสำหรับการละเมิดกฎของสถานกักตัวคนเข้าเมือง ในลักษณะที่เป็นการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี
- งดเว้นจากการใช้กำลังกับผู้ต้องกัก ยกเว้นกรณีที่เป็นข้อยกเว้นสามประการตามมาตรฐานระหว่างประเทศ ได้แก่ เพื่อการป้องกันตัวโดยชอบ เพื่อป้องกันความพยายามหลบหนี และเมื่อมีการขัดแย้งคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายโดยใช้กำลังหรือไม่ก็ดี
- งดเว้นจากการขังเดี่ยวผู้ต้องกัก เว้นแต่เป็นมาตรการในขั้นสุดท้าย และให้มีการใช้เป็นระยะเวลาสั้นสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และให้มีการตรวจสอบอย่างเป็นอิสระ
- ดำเนินการสอบสวนอย่างละเอียดถี่ถ้วน เป็นกลาง และเป็นอิสระต่อข้อกล่าวหาเรื่องการทรมานและการปฏิบัติอันโหดร้ายทั้งหมดในสถานกักตัวคนเข้าเมือง โดยประกันว่าผู้กระทำผิดจะถูกลงโทษตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อกำหนดที่มีอยู่ และผู้เสียหายได้รับการเยียวยาและการชดเชยอย่างเหมาะสม

การเคารพต่อการปฏิบัติศาสนา

- ประกันว่าผู้ต้องกักสามารถปฏิบัติตามหลักความเชื่อทางศาสนาของตนเองได้ รวมทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องของอาหาร เสื้อผ้า และสุขอนามัย

ผู้ต้องกักที่มีความพิการ

- ปรับปรุงและดัดแปลงสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพภายในสถานกักตัวคนเข้าเมืองอย่างเหมาะสม รวมถึงสุขาและห้องอาบน้ำ เพื่อประกันว่าผู้ต้องกักที่มีความพิการทางร่างกาย จิตใจ หรือความพิการอื่น ๆ สามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
- ประกันให้มีการดูแลและตอบสนองต่อสุขภาพและความต้องการทางจิตใจของผู้ต้องกักที่มีความพิการทางร่างกายและจิตใจ

น้ำและสุขาภิบาล

- ประกันให้มีน้ำอย่างเพียงพอสำหรับสุขอนามัยส่วนบุคคล และให้มีปริมาณน้ำไหลเพียงพอต่อการอาบน้ำและห้องสุขาตลอดทั้งวัน โดยเฉพาะในช่วงที่มีความต้องการใช้งานสูง
- ประกันว่า ผู้ต้องกักสามารถเข้าถึงห้องสุขาโดยไม่มีข้อจำกัดได้ตลอดเวลา และมีความเป็นส่วนตัวสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้
- ประกันว่า ผู้ต้องกักหญิงจะได้รับผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านอนามัยเฉพาะตัว โดยเฉพาะการจัดหาผ้าอนามัยที่มีคุณภาพดี ในปริมาณที่เพียงพอ และไม่มีค่าใช้จ่าย

อาหารและน้ำดื่ม

- ปรับปรุงคุณภาพโดยรวมและคุณค่าทางโภชนาการของอาหารสำหรับผู้ต้องกัก
- ประกันว่า อาหารสำหรับผู้ต้องกักทุกคน จะสอดคล้องตามความต้องการทางการแพทย์ และหลักปฏิบัติตามศาสนาและวัฒนธรรมของพวกเขา
- ประกันว่า ผู้ต้องกักที่ตั้งครรภ์และให้นมบุตรจะได้รับอาหารและการสนับสนุนทางโภชนาการที่สอดคล้องตามความต้องการทางโภชนาการที่เฉพาะเจาะจง
- ประกันว่า ผู้ต้องกักได้รับอุปกรณ์รับประทานอาหารที่สะอาด คล้ายกับที่ใช้ในสถานกักตัว
- ประกันให้มีน้ำดื่มที่สะอาดจากก๊อกน้ำ หรือจากถังเก็บน้ำอย่างต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง

บริการดูแลสุขภาพ

- ประกันให้มีการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ โดยความช่วยเหลือจากแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้มีอำนาจ เพื่อตรวจสอบและแก้ไขปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ต้องกัก รวมถึงปริมาณ คุณภาพ การจัดเตรียมและบริการเกี่ยวกับอาหาร สุขอนามัยและความสะอาดของอาคารสถานที่และผู้ต้องกัก รวมทั้งสุขาภิบาล อุดหนุนภูมิ แสงสว่าง การระบายอากาศ และการจัดเตรียมเครื่องนอนในสถานกักตัว
- ประกันว่า ผู้ต้องกักสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลได้ทันทีในกรณีฉุกเฉิน และผู้ต้องกักที่จำเป็นต้องได้รับการรักษาเฉพาะทาง จะถูกส่งตัวไปยังสถานพยาบาลหรือโรงพยาบาลภายนอกสถานกักตัวคนเข้าเมือง
- ประกันให้มีการให้บริการด้านสุขภาพเฉพาะทางอย่างเหมาะสมเพียงพอให้กับผู้ต้องกัก รวมถึงบริการด้านทันตกรรม สุขภาพจิต และจิตเวช

- ประกันว่า การจัดบริการสุขภาพจิตครอบคลุมทั้งการรักษาโรคทางจิตเวช การส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีของผู้ต้องกัก และการป้องกันความรุนแรง การทำร้ายตัวเอง และการฆ่าตัวตาย
- ประกันว่า ผู้ต้องกักที่ตั้งครรภ์สามารถเข้าถึงการดูแลก่อนคลอดที่เหมาะสมเพียงพอและมีคุณภาพ

การเข้าถึงกิจกรรมสันทนาการและการติดต่อสื่อสารกับภายนอก

- ประกันว่า ผู้ต้องกักสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับครอบครัว เพื่อนฝูง และทนายความ ตามระยะเวลาที่เหมาะสม โดยให้การเข้าเยี่ยม การเขียนจดหมายตอบโต้ และการสื่อสารทางไกล
- ประกันไม่ให้มีการแทรกแซงอย่างไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยพลการต่อความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องกัก ทั้งในระหว่างการเข้าเยี่ยมโดยตรงและการเข้าเยี่ยมทางไกลจากครอบครัว
- ประกันให้มีความเป็นส่วนตัวและความลับของการสื่อสารทั้งปวงระหว่างผู้ต้องกักกับทนายความ
- ประกันว่า ผู้ต้องกักสามารถเข้าถึงหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร หนังสือ และสื่อด้านวัฒนธรรม สันทนาการ หรือการศึกษาอื่นใดอย่างสม่ำเสมอ
- ประกันว่า มีการจัดกิจกรรมสันทนาการและวัฒนธรรมอย่างเพียงพอให้แก่ผู้ต้องกัก เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของพวกเขา
- ให้องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐและองค์กรระหว่างรัฐบาลสามารถให้บริการแก่ผู้ต้องกักที่เปราะบางในสถานกักตัวคนเข้าเมืองต่อไป

กระบวนการร้องเรียน

- ประกันว่า เมื่อแรกเข้า ผู้ต้องกักจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของตนเอง กฎระเบียบของสถานกักตัวคนเข้าเมือง และกระบวนการร้องเรียน
- ประกันว่า ระบบร้องเรียนประกอบด้วยกลไกทั้งภายในและภายนอก
- ประกันว่า ผู้ต้องกักสามารถยื่นเรื่องร้องเรียนโดยไม่เปิดเผยตัวตน และให้มีการตรวจสอบข้อร้องเรียนทุกฉบับ มีการสอบสวนอย่างละเอียดถี่ถ้วน และมีการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมภายในระยะเวลาที่ทันที่
- ประกันว่า ผู้ต้องกักจะไม่ตกเป็นเป้าของการตอบโต้จากเจ้าหน้าที่สถานกักตัวหรือเพื่อนผู้ต้องกัก อันเป็นผลมาจากการยื่นข้อร้องเรียนของตน
- เผยแพร่ข้อมูลสถิติอย่างสม่ำเสมอและครอบคลุม เกี่ยวกับจำนวนข้อร้องเรียนที่มีการยื่นต่อเจ้าหน้าที่สถานกักตัว การสอบสวนที่ดำเนินการ และการลงโทษทางวินัยหรือมาตรการอย่างอื่นที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิด

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

- ร้องขอและดำเนินการเยี่ยมสถานกักตัวคนเข้าเมืองทุกแห่งเป็นประจำ เพื่อประเมินสภาพและให้คำแนะนำแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สภาพการกักตัวเป็นไปตามมาตรฐานสากล
- เผยแพร่ข้อค้นพบจากการเยี่ยมชมสถานกักตัวคนเข้าเมืองในเวลาที่เหมาะสม และให้ข้อมูลอัปเดตแก่สาธารณะอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่พบระหว่างการเข้าเยี่ยมดังกล่าว
- ประกันว่า ข้อร้องเรียนทั้งหมดที่ยื่นต่อ กสม. เกี่ยวกับสถานกักตัวคนเข้าเมือง ได้รับการสอบสวนอย่างรวดเร็วและมีการแก้ไขเยียวยาที่เหมาะสม
- ให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่สถานกักตัวคนเข้าเมืองเกี่ยวกับมาตรฐานสากลว่าด้วยสภาพการกักตัวและการปฏิบัติต่อผู้ถูกกักตัว

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับประชาชาติ

- เรียกร้องให้รัฐบาลไทยเพิ่มความพยายามในการแก้ไขและยุติปัญหาความแออัดในสถานกักตัวคนเข้าเมือง โดยแสวงหาแนวทางในการตั้งถิ่นฐานใหม่ของผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่ลี้ภัยอย่างมีประสิทธิภาพ
- เรียกร้องให้รัฐบาลไทยปรับปรุงสภาพการกักตัวในสถานกักตัวคนเข้าเมืองให้สอดคล้องกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และองค์หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุกในทุกรูปแบบ
- เรียกร้องให้รัฐบาลไทยปฏิบัติตามพันธกรณีที่ให้ไว้ระหว่างกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามวาระรอบสองและสาม รวมถึงอนุญาโต ให้ กสม. และผู้ตรวจการแผ่นดิน เข้าถึงสถานที่กักตัวทุกแห่งได้โดยไม่มีการปิดกั้น
- ให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคและการฝึกอบรมที่จำเป็นแก่เจ้าหน้าที่ IDC เกี่ยวกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขการควบคุมตัวและการปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกกักขัง ให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคและการฝึกอบรมที่จำเป็นแก่เจ้าหน้าที่สถานกักตัวคนเข้าเมือง เกี่ยวกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยและมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้องกับสภาพการกักตัวและการปฏิบัติต่อผู้ถูกกักตัว

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นภายใต้การสนับสนุนของสำนักงาน
เพื่อการพัฒนาแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Agence Française de
Développement; AFD) อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของรายงานฉบับนี้
ไม่สามารถถือเป็นการสะท้อนความคิดเห็นของ AFD ได้

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Embassy of Switzerland to Thailand,
Cambodia and Lao PDR**

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นด้วยการสนับสนุนของสถานเอกอัครราชทูต
สวิสเซอร์แลนด์ในกรุงเทพฯ เนื้อหาในรายงานเป็นความ
รับผิดชอบของ FIDH ทั้งหมด และไม่อาจตีความได้ว่าเป็น
ความคิดเห็นของสถานเอกอัครราชทูตสวิสเซอร์แลนด์ในกรุงเทพฯ

เปิดตาของคุณให้กว้าง

fidh

ผู้อำนวยการ
ด้านสิ่งพิมพ์:
Alice Mogwe
บรรณาธิการ:
Éléonore Morel
ผู้เขียน:
FIDH
ผู้ออกแบบ:
CBT

ค้นหาข้อเท็จจริง- ดำเนินการเชิงสอบสวนและสังเกตการพิจารณาคดี
สนับสนุนภาคประชาสังคม- การอบรมและแลกเปลี่ยน
การรณรงค์ในประชาคมระหว่างประเทศ- การกดดันต่อหน่วยงานระหว่างรัฐบาล
เผยแพร่ข้อมูลและรายงานข่าว- เพื่อรณรงค์ด้านความเห็นของสาธารณะ

สำหรับ FIDH การเปลี่ยนแปลงสังคมต้องพึ่งพาการทำงานของผู้ปฏิบัติงานในท้องถิ่น

ขบวนการระดับโลกเพื่อการปฏิบัติงานด้านสิทธิมนุษยชนในระดับประเทศ ภูมิภาค และระหว่างประเทศ มีการสนับสนุนงานของหน่วยงานสมาชิกและภาคี เพื่อแก้ปัญหาการปฏิบัติมิชอบด้านสิทธิมนุษยชน และส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย เป็นการทำงานเพื่อกดดันรัฐและผู้มีอำนาจ รวมทั้งกลุ่มต่อต้านรัฐบาลที่ติดอาวุธและบริษัทข้ามชาติ

กลุ่มเป้าหมายหลักของเราคือหน่วยงานสิทธิมนุษยชนระดับประเทศซึ่งเป็นสมาชิกของขบวนการเรา และการทำงานผ่านหน่วยงานเหล่านี้เป็นการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน FIDH ยังร่วมมือกับหน่วยงานภาคีในท้องถิ่นและผู้มีบทบาทเกี่ยวข้อง

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.)

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นองค์กรเพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งแรกในประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นเมื่อพ.ศ. 2516 เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และพิทักษ์สิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย สสส. ได้ดำเนินกิจกรรมในการสังเกตการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชน นโยบาย กฎหมาย และการปฏิบัติงานของรัฐบาล ได้ศึกษาและเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มชายขอบ ผ่านทางเครือข่ายทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนทั่วประเทศ รวมถึง จัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย ร่วมกับกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายเพื่อสิทธิมนุษยชนต่างๆ

fidh

CONTACT US

FIDH

17, passage de la Main d'Or
75011 Paris

Tel: (33-1) 43 55 25 18

www.fidh.org

Twitter: @fidh_en / fidh_fr / fidh_es

Facebook: <https://www.facebook.com/FIDH.HumanRights/>

สมาพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล

เป็นองค์กรที่ไม่ใช่รัฐระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

จนถึงปัจจุบันมีองค์กรสมาชิก 188 องค์กร

ในกว่า 116 ประเทศ

fidh

เกี่ยวกับ FIDH

FIDH ดำเนินการเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน ป้องกันการละเมิดและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ

อำนาจหน้าที่ที่กว้างขวาง

FIDH มุ่งทำงานให้เกิดความเคารพต่อสิทธิที่ทั้งปวงที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สิทธิทางพลเรือนและการเมือง รวมทั้งสิทธิทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ขบวนการระดับสากล

FIDH ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2465 จนถึงปัจจุบันมีองค์กรสมาชิก 188 แห่งในกว่า 116 ประเทศทั่วโลก

FIDH ประสานงานและสนับสนุนการทำกิจกรรมของพวกเขา และช่วยให้พวกเราแสดงความเห็นในระดับสากลได้

หน่วยงานอิสระ

เช่นเดียวกับบรรดาหน่วยงานสมาชิก FIDH ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของพรรคการเมืองหรือศาสนาใดๆ และเป็นหน่วยงานที่เป็นอิสระจากรัฐบาล